

**Handlings- og økonomiplan
med budsjett
2018 – 2021**

Vedtatt i kommunestyret 11.12.2017

~~~~~
SØNDRE LAND
KOMMUNE

HANDLINGS- OG ØKONOMIPLAN MED BUDSJETT 2018-2021

Vedtak	5
Framleggelse	6

Dokument del I:

1. Innledning - dokument del I.....	9
2. Organisering og styring	10
2.1. Politisk styring.....	10
2.2. Administrativ organisering	11
2.3. Plan- og styringssystemet.....	12
3. Rammebetingelser og organisasjon	14
3.1. Demografi, arbeidsmarked og folkehelse.....	14
3.2. Økonomi.....	19
3.3. Organisasjon	25
4. Handlingsplan 2018-2021.....	27
4.1. Fokusområde samfunn	27
4.2. Fokusområde brukere.....	31
4.3. Fokusområde medarbeidere.....	33
4.4. Fokusområde økonomi	34
5. Investeringsplan 2018-2021 – nye investeringsbehov	35

Dokument del II:

6. Budsjettprofil	38
7. Ledelse og felles	45
7.1. Tilstandsvurdering	45
7.2. Satsningsområder	45
7.3. Økonomiplan	46
8. Oppvekst	48
8.1. Tilstandsvurdering	48
8.2. Mål og satsingsområder	51
8.3. Økonomiplan	53
9. Helse, omsorg og velferd	56
9.1. Tilstandsvurdering	56
9.2. Mål og satsingsområder	60
9.3. Økonomiplan	62
10. Lokalsamfunn og stab	63
10.1. Tilstandsvurdering	63
10.2. Mål og satsingsområder	67
10.3. Økonomiplan	71
11. Budsjettoversikter	75
11.1. Budsjettskjema 1A – driftsbudsjett for planperioden 2018 - 2021.....	75
11.2. Budsjettskjema 1B – Netto driftsutgifter fordelt i planperioden 2018-2021	77
11.3. Budsjettskjema 2A – Investeringer i planperioden 2018-2021.....	78
11.4. Budsjettskjema 2B – Investeringsprogram 2018-2021	79
11.5. Økonomisk oversikt drift i planperioden 2018-2021	83
11.6. Økonomisk oversikt investeringer i planperioden 2018-2021.....	86

Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger 88

Foreldrebetaling i barnehage	88
Praktisk bistand og opplæring i hjemmet.....	89
Hjemmevaktmester	89
Opphold eldresenteret	90
Opphold sykehjem	90
Kjøkken Hovli.....	90
Trygghetsalarmer	91
Bevillingsgebyr – ambulerende salgs- og skjenkebevillinger/for enkeltanledninger	91
Kulturskole	91
Kino-billetter	91
Offentlig bading	91
Husleie i kommunale boliger.....	92
Leie av kommunale lokaler	92
Utleiehytter.....	94
Skogsarbeider	94
Tomtepriser.....	94
Eiendomsgebyrer	95
Gebyrer for byggesaker, kart- og oppmålingsarbeid med mer	99

Vedlegg 2 – Målekart pr avdeling 111

Oppvekst	111
Helse, omsorg og velferd	114
Lokalsamfunn og stab.....	119

Kommunestyrets vedtak av handlings- og økonomiplan med budsjett 2018-2021

Kommunestyret har i møte 11.12.2017, sak 90/17, fattet følgende vedtak:

Kommunestyret vedtar:

- I. Kommunestyret vedtar maksimale skatteører på inntekt og formue.
- II. Kommunestyret vedtar de kommunale avgifter og gebyrer slik disse framgår av vedlegg 1 «kommunale satser og egenbetalinger» med følgende endringer:
  - Ad hjemmevaktmester: Pris per time fastsettes til kr 200 for 2018.
- III. Kommunestyret vedtar driftsbudsjettet slik det framgår av budsjettskjema 1A og 1B i «Handlings- og økonomiplan med budsjett 2018 – 2021».
- IV. 1. Kommunestyret vedtar at investeringsbudsjettet behandles på nytt i kommunestyremøtet 12. februar 2018.
- V. Kommunestyret gir rådmannen fullmakt til å disponere lønnsreserven på kr 6.000.000
- VI. Kommunestyret ber rådmannen, til kommunestyremøtet 12. februar 2018, utrede mulige finansieringsmuligheter som sikrer at Søndre Land kommune kan gi et barnehage tilbud til alle med lovbestemt rett fra høsten 2018.
- VII. Kommunestyret ber rådmannen forberede en prosess for bygging av en ny barnehage.

Rådmannen legger med dette fram forslag til handlings- og økonomiplan med budsjett 2018-2021.

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt av kommunestyret i september 2014 og angir de overordnede målene for utvikling av kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Samfunnsdelen har et 12-årig perspektiv som skal følges opp med handlingsplan i årlige budsjetter og 4-årige økonomiplaner.

Handlingsplanen skal vise sammenhengen mellom de langsiktige og kortsiktige planene og sette opp konkrete delmål for å nå de overordnede målene. De ressurser kommunen har til rådighet ligger til grunn for handlingsplanen, og gjennom prioriteringen av disse ressursene i budsjett og økonomiplan, kommer det fram hvordan målene i kommuneplanen skal nås.

På bakgrunn av vedtatt handlings- og økonomiplan med budsjett, utarbeider rådmannen en virksomhetsplan som er et administrativt styringsverktøy for gjennomføring av tiltak for å nå målene i handlingsplanen.

Kommunens styringssystem er basert på rammestyringsprinsippet. Til grunn for utmåling av kommunalområdenes rammer ligger overordnede politiske prioriteringer. Kommunestyrets vedtatte rammer videreføres internt i det enkelte kommunalområde. Til grunn for viderefordelingen ligger lokale politiske prioriteringer, statlige styringssignaler og administrasjonens faglige vurderinger av innbyggernes behov for tjenester.

For å ha et best mulig grunnlag for prioriteringer må en ha relevante sammenligningsdata. Dette er søkt ivarettatt gjennom styringssystemet. For alle kommunalområder og avdelinger er det fastsatt fire gjennomgående resultatindikatorer: brukertilfredshet, medarbeidertilfredshet, nærvær og økonomisk resultat.

Det varierer fra avdeling til avdeling hvor langt arbeidet er kommet med andre indikatorer. Ambisjonen er at Søndre Land kommune skal se hvordan man ligger an sammenlignet med andre kommuner, og ikke minst hvordan kommunen utvikler oss over tid.

Fylkesmannen i Oppland peker i sine kommunebilder for 2017 på at Søndre Land kommune er i en god økonomisk situasjon. Blant de forhold fylkesmannen påpeker er at kommunen har betydelige fondsmidler og relativt lav lånegjeld. Søndre Land er den eneste kommunen i Oppland som ikke har eiendomsskatt, og måten vi fører pensjon på gjør at vi – i motsetning til de fleste andre kommuner – ikke drar med oss tidligere års pensjonskostnader mange år etter at de har oppstått. Fylkesmannen konkluderer med at Søndre Land kommune har økonomisk handlefrihet, men også samtidig med at bl.a. forventet befolkningsnedgang gjør at det er viktig å tilpasse utgiftene til fremtidig reduserte inntekter.

Søndre Land kommune har de siste årene hatt gode driftsresultat. Det har likevel vært en utfordring at den løpende driften ikke har vært i balanse på flere år. Når driftsresultatene har vært gode har dette for en stor del skyldtes økte inntekter bl.a. fra skatt og rammetilskudd og ikke minst økte finansinntekter. I 2017 har vi opplevd store ekstrautgifter, spesielt innenfor barnevern og hjemmetjenesten. Det betyr at vi, til tross for nok et godt inntektsår, vil komme til å streve med å få regnskapet i balanse. Deler av ekstrautgiftene forventes også å vedvare inn i 2018. Det er en vesentlig årsak til at budsjett- og økonomiplanbehandlingen har vært mer krevende enn på flere år.

De kommende årene er det lagt opp til et ambisiøst investeringsprogram, med Hovli omsorgssenter som det aller største prosjektet. Med økt kapasitet vil driftsutgiftene øke, samt at vi får utgifter til renter og avdrag. Dette vil øke belastningen på driftsbudsjettet utover i perioden. I erkjennelsen av at vi ikke har kommet langt nok når det gjelder å beregne belastningen på driftsbudsjettet, og å anviser mulig inndekning, legges det opp til at det må jobbes videre med utfordringene for perioden 2019 – 2021. Planen er å bruke januar 2018 på dette, og at det legges opp til endelig behandling i kommunestyret i midten av februar 2018.

Erfaringene fra 2017 tilsier at det vil være nødvendig med en tettere økonomisk oppfølging i 2018. Det vil antakelig også på flere områder, der det foreliggende budsjettforslaget framstår svakt, være nødvendig å jobbe gjennom året for å se på tiltak som gjør det mulig å holde budsjetttrammene. Rådmannen finner derfor grunn til å forberede kommunestyret på at budsjetttema kan påregnes satt på dagsorden jevnlig utover i det kommende året.

Regjeringens perspektivmelding fra våren 2016 er helt entydig på at dersom vi skal klare å opprettholde nivået på velferdstjenestene framover, må vi jobbe annerledes. Rådmannen opplever også at vi på flere områder i vår kommune står ovenfor noen «sannhetens øyeblikk». Til tross for at det i nær fortid er lagt ned en betydelig innsats for å redusere omfanget av virksomheten, kan det nok innvendes at det ikke har skjedd så mye med måten vi løser oppgavene våre på. Rådmannen tror at potensialet framover for tradisjonelle budsjettkutt er begrenset. Derfor blir det viktig – i tråd med signalene i perspektivmeldingen – å satse på utviklingsarbeid.

Noe av utviklingsarbeidet må handle om at vi må bli flinkere til å jobbe sammen, på tvers av organisatoriske skillelinjer. Det er ikke til å stikke under en stol at den tradisjonelle kommunale organiseringen med resultatenheter, til en viss grad kan bidra til å hindre helhetstenkning. Å fremme helhetstenkning handler både om ledelse, struktur og kultur.

Etter en krevende budsjettthøst kan det fort feste seg en oppfatning av at situasjonen i Søndre Land er verre enn den er. Derfor er det viktig for rådmannen å påpeke at vi også i 2018 vil være blant de kommunene som eksempelvis bruker mest penger per elev i skolen og per bruker i helse- og omsorgstjenestene. Og selv om gjeldsnivået vil øke, vil vi fremdeles være blant de kommunene som er best stilt når det gjelder forholdet mellom gjeld og «penger på bok». Derfor må det være dekning for å hevde at innbyggerne i Søndre Land kommune også i 2018 vil motta tjenester som er fullt på høyde med andre kommuner vi kan sammenligne oss med, og at vi sørger for å ta vare på verdiene våre til beste for kommende generasjoner.

1. Innledning - dokument del I

Rådmannen legger med dette fram forslag til del 1 av handlings- og økonomiplan med budsjett 2018-2021.

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt av kommunestyret i september 2014 og angir de overordnede målene for utvikling av kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Samfunnsdelen har et 12-årig perspektiv som skal følges opp med handlingsplan i årlige budsjetter og 4-årige økonomiplaner.

Handlingsplanen skal vise sammenhengen mellom de langsiktige og kortsiktige planene og sette opp konkrete delmål for å nå de overordnede målene. De ressurser kommunen har til rådighet ligger til grunn for handlingsplanen, og gjennom prioriteringen av disse ressursene i budsjett og økonomiplan, kommer det fram hvordan målene i kommuneplanen skal nås.

At handlings- og økonomiplanen legges fram i form av 2 dokumenter, hvorav det første legges fram i forbindelse med kommunestyrets plan- og strategisamling i juni, var nytt i fjor. Hovedhensikten med omleggingen er enda tydeligere å synliggjøre sammenhengen mellom de overordnede målene i kommuneplanens samfunnsdel og delmålene i handlingsplanen. På den måten håper rådmannen at vi i noe større grad skal evne å se hele fireårsperioden under ett. I likhet med hva som er situasjonen i mange andre kommuner, er det en kjensgjerning at vi i Søndre Land har hatt en tendens til å legge mest vekt på det ettårige budsjettet. Selv om vi heller ikke nå på noen måte kan se bort fra de økonomiske realitetene, blir fokuset et litt annet så tidlig i prosessen.

Vi har lenge vært klar over at Søndre Land kommune vil møte økonomiske utfordringer framover, ikke minst som følge av nedtrapping av vertskommunetilskuddet. Regnskapsresultatet for 2016, og status etter 1. tertial 2017, viser at vi har mindre tid på oss enn de fleste har lagt til grunn. Samtidig har erkjennelsen av at kommunen har utfordringer på folkehelseområdet, spesielt når det gjelder andel unge uføre, vokst de senere årene.

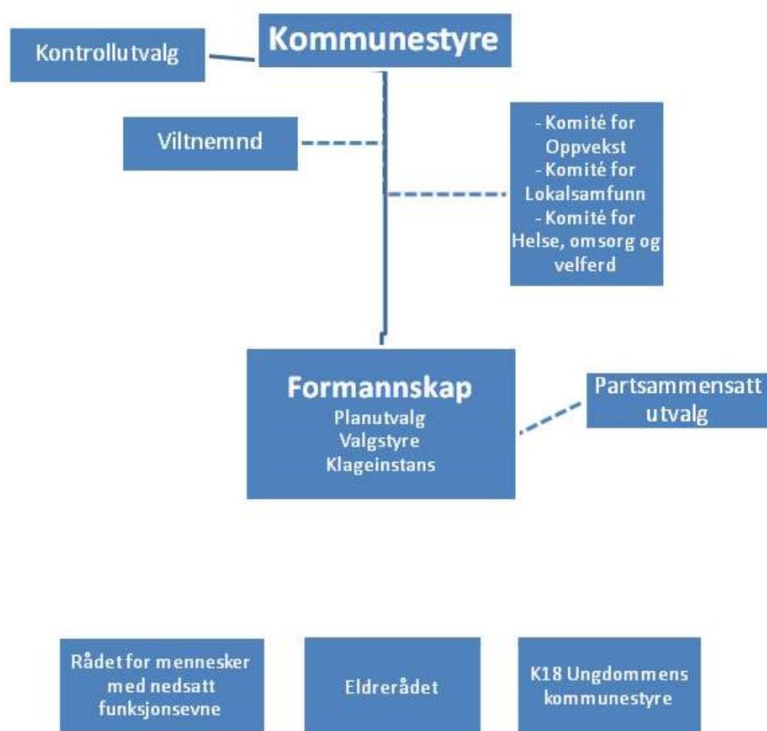
Skal vi klare å ta tak i utfordringene på en god måte, både når det gjelder økonomi og folkehelse, er det nødvendig å tenke nytt. Rådmannen vil derfor på det sterkeste oppfordre kommunestyret til å slutte opp om satsing på utviklingsarbeid og innovasjon på så godt som alle områder. Slikt arbeid er krevende, og vi kommer helt sikkert ikke til å lykkes med alt vi prøver på. Hvis vi jobber godt sammen, og ikke minst involverer hele lokalsamfunnet, har likevel rådmannen tro på at vi vil være i stand til å oppnå resultater til beste for dagens og kommende generasjoner søndrelendinger.

2. Organisering og styring

2.1. Politisk styring

Søndre Land kommune styres etter formannskapsmodellen. Dette er hovedmodellen i kommuneloven, og innebærer at formannskapet velges av kommunestyret etter partienes forholdsvis representasjon i kommunestyret.

Kommunestyret består av 25 medlemmer og er øverste politiske organ, og fatter vedtak på vegne av kommunen, så langt ikke annet følger av lov eller delegeringsvedtak. Formannskapet er nest øverste politiske organ og består av 7 medlemmer.

Foruten kommunestyret og formannskapet, består den politiske organiseringen av en komitémodell etter kommunelovens § 10 a og det er opprettet tre komiteer som utgår av kommunestyret. I tillegg til de ordinære folkevalgte organene etter kommunelovens bestemmelser, er det opprettet et partsammensatt utvalg bestående av formannskapet og de hovedtillitsvalgte, en særskilt viltneemd, samt lovpålagte organ etter særlovsbestemmelser som det kommunale elderrådet, rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne og arbeidsmiljøutvalg. Politisk delegeringsreglementene ble revidert i 2016, administrativt i 2017.

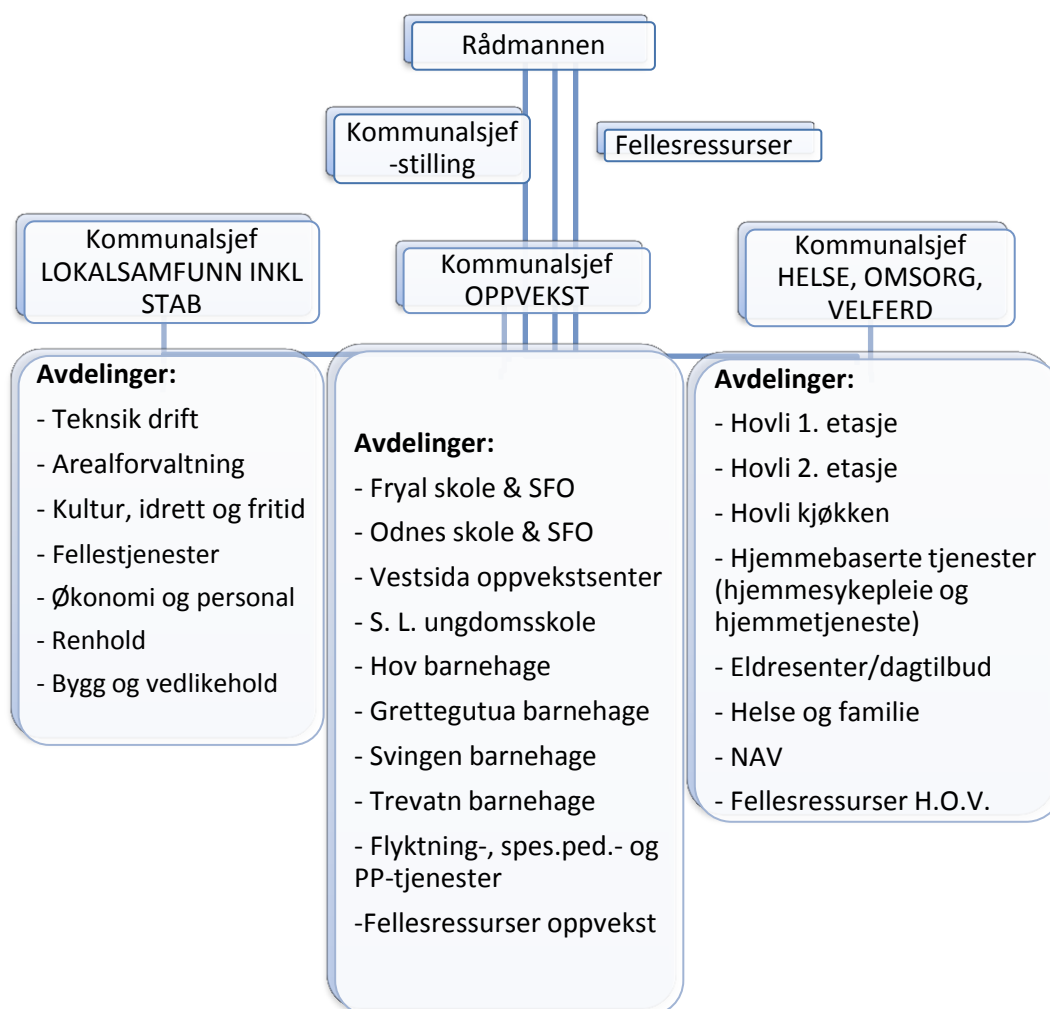
Antall møter og saker behandlet i kommunestyre og formannskap

	2012	2013	2014	2015	2016
KST møter	9	8	9	9	10
FSK møter	19	15	14	15	15
KST saker	95	53	72	80	86
FSK saker	284	151	166	155	212

2.2. Administrativ organisering

Rådmannen er kommunens øverste administrative leder, og er ansvarlig for saksutredninger for folkevalgte organer og iverksettelse av politiske vedtak. Rådmannens ansvar og myndighet er nærmere beskrevet i delegeringsreglementet som er vedtatt av kommunestyret. Rådmannens ledergruppe består av rådmannen og fire kommunalsjefer.

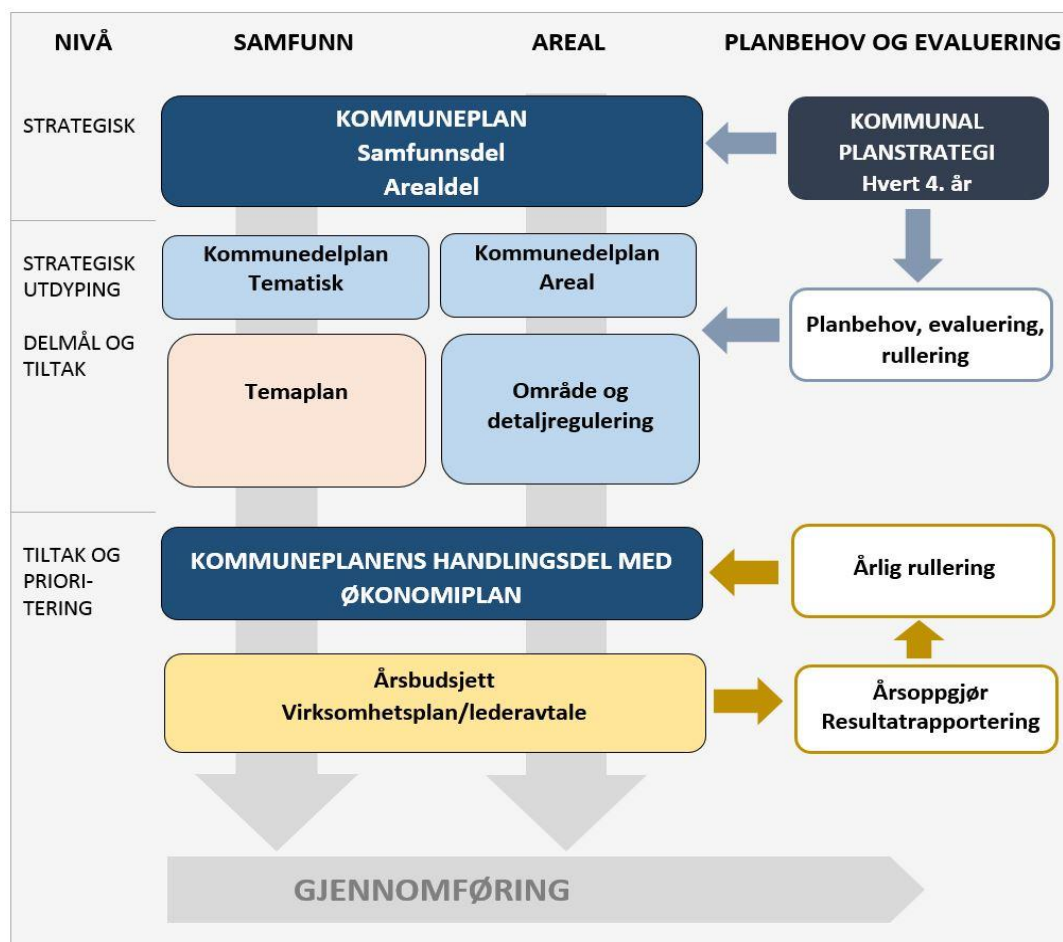
Avdelingsledere er ansvarlig for sine tjenester innen rammen av de fullmakter som er delegert fra rådmannen. Det innebærer at avdelingsledere har nødvendig myndighet til å sikre enhetenes drift, både når det gjelder det faglige, økonomiske, personalmessige og organisatoriske.

Årsverk	B 2017	2016	2015	2014
LOKALSAMFUNN OG STAB	84,8	84,6	84,7	86,5
OPPVEKST	141,7	139,5	138,2	136,9
HOV	257,8	255,7	264,5	272,6
ADM. OG POLITISK LEDELSE	7,4	8,4	8,4	8,4
Totalt	492,7	496,0	495,8	504,4

Antall budsjetterte årsverk er redusert i takt med omstillingsmålene til kommunen de siste årene. Per tid er det ikke foretatt en vurdering av budsjetterte årsverk i 2018, men isolert sett innebærer vertskommunenedtrappingen færre årsverk.

2.3. Plan- og styringssystemet

Plan- og styringssystemet skal ivareta både de folkevalgtes ansvar for strategisk styring og prioritering og rådmannens ansvar for å iverksette politiske vedtak og styringssignaler. Plansystemet består av kommunens overordnede og politisk vedtatte planer som skal sikre at politiske mål og prioriteringer blir gjennomført. Kommunens planverk består av gjeldende kommuneplan og de planer som er vist i planoversikten i kapittel 3.1. Plan- og styringssystemet omfatter en rekke plan- og styringsprosesser i både et årshjul og et 4 årshjul (vist i figuren under).

Figur 1. Arbeidsdelingen i det kommunale plansystemet

Virksomhetsplanen er rådmannens verktøy for å iverksette og følge opp politisk vedtatte planer, politiske vedtak, mål og prioriteringer. Virksomhetsstyringen skal sikre at kommunen løser oppgavene og når målene på en effektiv måte innenfor gjeldende lover, regler og økonomiske rammer.

Planstrategien er et styringsverktøy og hjelpemiddel som bidrar i utviklingen av kommunens tjenestetilbud, samfunnsutvikling og arealbruk. Det er foretatt noen forslag til justeringer i planstrategien etter forrige vedtaket i september 2016.

Planoppgave	Ansvar	Vedtatt	2016	2017	2018	2019
Kommuneplan						
Samfunnsdel	Rådmann	2014				O
Arealdel	Lok/stab	2016	F			O
Handlingsplan med økonomiplan	Lok/stab	Årlig	X	X	X	X
Nye strategidokumenter og temaplaner						
Boligsosial plan	Rådmann		F			
Plan for vold og trusler i nære relasjoner	Helse/oms		F			
Plan for psykisk helse og rus	Helse/oms		F			
Demensplan	Helse/oms		O	F		
Kulturminneplan	Lok/stab			F		
Kartlegging og verdsetting av friluftsområder	Lok/stab			F		
Plan for tettstedsutvikling Hov sentrum	Lok/stab		O	F		
Frivilligmelding for Søndre Land	Lok/stab				F	
Plan for digitalisering	Lok/stab		O	F		
Kvalitetsplan oppvekst	Oppvekst			O	F	
Kompetanseutviklingsplan	Oppvekst			F		
Flyktningeplan	Oppvekst		F			
Strategidokumenter og temaplaner som skal revideres						
Smittevernplan	Rådmann	2009		F		
Pandemiplan	Rådmann	2009		F		
Beredskapsplan	Lok/stab	2012	X	H	X	X
Risiko- og sårbarhetsanalyse	Lok/stab	2012	O	F		
Plan for idrett og friluftsliv - handlingsdel	Lok/stab	2007	X	H	X	X
Trafikksikkerhetsplan	Lok/stab	2012	X	H	X	X
Hovedplan for vann og avløp	Lok/stab	2011			F	
Lønnspolitikk	Lok/stab	2006		F		
Arbeidsgiverstrategi	Lok/stab	2014				F
Kommunikasjonsstrategi	Lok/stab	2014			F	
Folkehelseoversikt	Lok/stab	2016				F
Energi og klimaplan	Lok/stab	2011	O		F	
Helse og omsorgsplan	Helse/oms	2013		O	F	
Kreftplan	Helse/oms	2005		F		
Rusmiddel politisk handlingsplan	Helse/oms	2011		O	F	
Helseberedskapsplan	Helse/oms	2011		F		
Reguleringsplaner						
Reguleringsplan Fagerlund næringsområde	Lok/stab			F		
Reguleringsplan Hovli omsorgssenter	Lok/stab		O	F		
Reguleringsplan Grettejordet boligområde	Lok/stab		O		F	
Reguleringsplan ny brannstasjon	Lok/stab		F			
Reguleringsplan Hasvoldseter næringsområde	Lok/stab				O	F
Detaljregulering gang og sykkelvei Odnes	Lok/stab		F			
Reguleringsplan for Kråkvikaområdet	Lok/stab			O	F	
Reg.plan Klinkenbergtoppen boligområde (privat)	Lok/stab				O	F
Reguleringsplan p-plass idrettsparken				O	F	
Reguleringsplan Fluberg nye boligområde	Lok/stab				O	F

O=Oppstart

F=Planarbeid ferdig

X=Årlig planarbeid

H=Hovedrevisjon

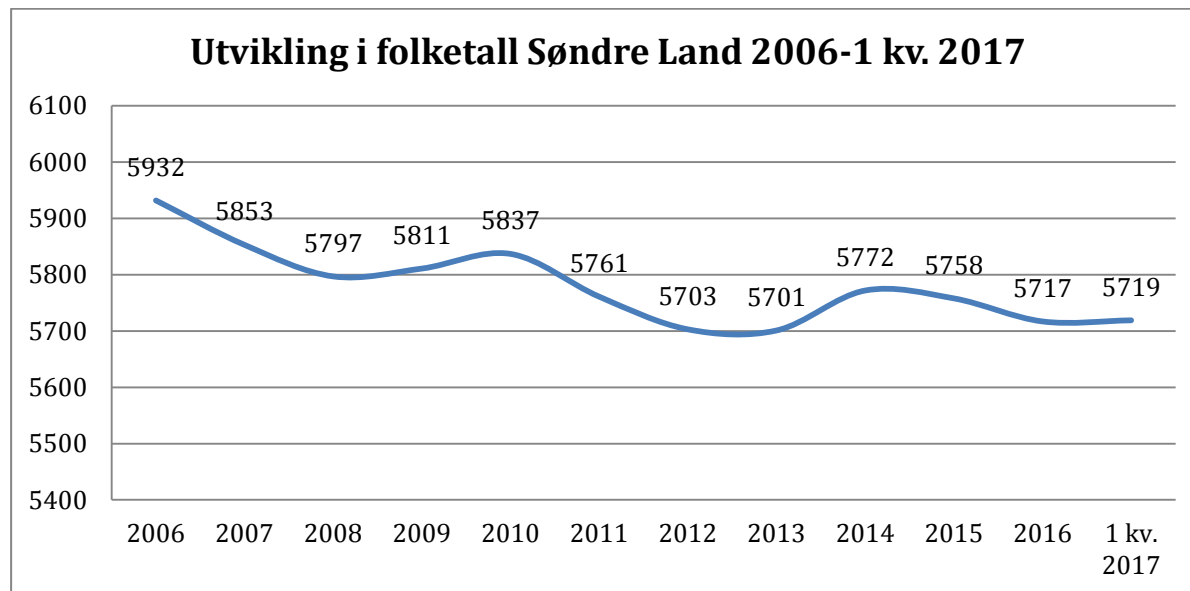

3. Rammebetingelser og organisasjon

3.1. Demografi, arbeidsmarked og folkehelse

3.1.1. Demografi

Befolkningsutvikling i Søndre Land kommune de siste årene vises nedenfor.

Kilde: SSB

Befolkningsendringer i Søndre Land 2010 – 1. kv 2017 vises nedenfor.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	1. kv 2017
Folketallet pr 31.12.	5761	5703	5701	5772	5758	5717	5719
Fødte	45	59	48	60	55	46	12
Døde	88	73	80	72	76	64	19
Fødselsoverskudd	-43	-14	-32	-12	-21	-18	-7
Innvandring	48	53	99	114	121	119	34
Utvandring	17	16	17	4	21	22	2
Nettoinnvandring	31	37	82	110	100	97	32
Innflyttinger, innenlands	264	251	277	265	299	240	53
Utflyttinger, innenlands	325	331	332	292	391	361	76
Nettoinnflytting	-30	-43	-55	-27	-92	-121	9
Folketilvekst	-76	-58	-2	71	-14	-41	2

Kilde: SSB

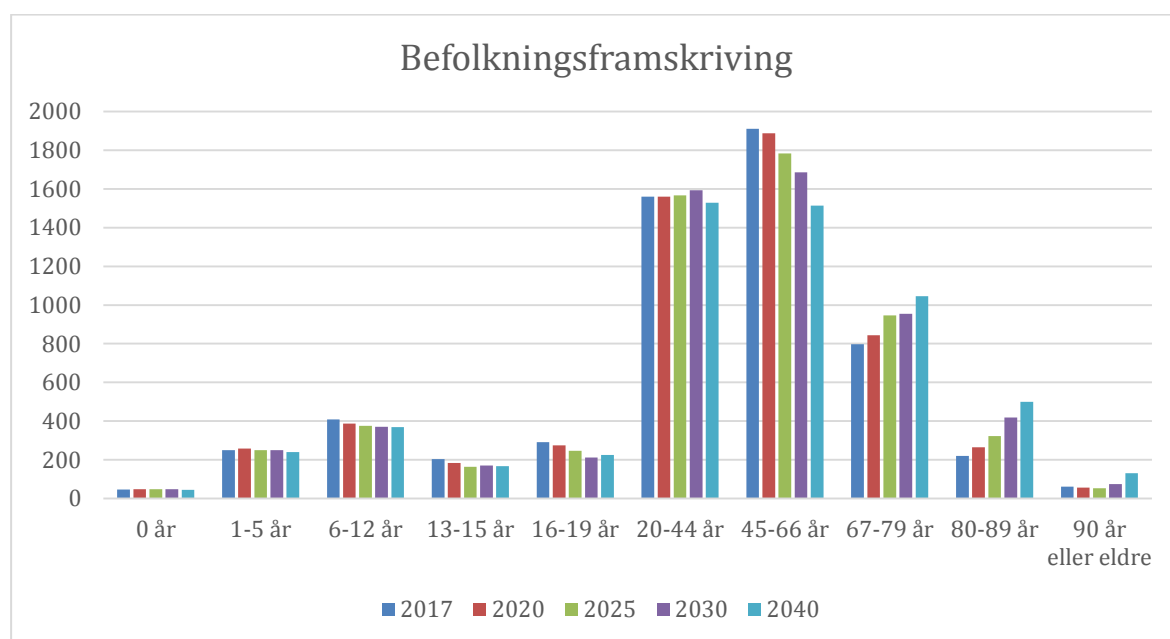
Den demografiske utviklingen med nedgang i folketallet og endring i alderssammensetning er en betydelig utfordring for Søndre Land. Det lave fødselstallet har vært spesielt bekymringsfullt. Dette gir blant annet utslag i en nedgang i etterspørselen etter barnehage- og skoleplasser. Færre innbyggere

betyr nedgang i kommunens inntekter (statlig rammetilskudd), mangel på kvalifisert arbeidskraft og skjev befolkningssammensetning. Dessuten blir grunnlaget for å drive handelsvirksomhet og privat tjenesteyting mindre.

Befolkningsutviklingen viste en positiv utvikling i 2014, men det ble nedgang i 2015 og 2016. Én faktor som påvirker befolkningsutviklingen er at Søndre Land er vertskommune for flyktningmottak. Når en flyktning innvilges opphold her i landet, blir vedkommende samtidig folkeregisterregistrert i den kommunen hun/han oppholder seg. Det betyr at flere beboere ved vårt mottak inngår i folketallet i Søndre Land. Her vil de være registrert til de flytter ut av mottak og til bosettingskommunen sin. Flyktningmottaket blir nedlagt fra og med 1. juli 2017.

Nedenfor vises en befolkningsframskriving basert på middels nasjonal vekst.

Kilde SSB

Figuren viser forventede endringer i aldersfordelt befolkningsutvikling i perioden fra 2017 til 2020, 2025, 2030 og 2040 basert på middels nasjonal vekst frem til 2040.

Framskriving av befolkningsutviklingen basert på middels nasjonal vekst viser at fødselstallet og barnehagetallet forventes å holde seg på et ganske jevnt nivå framover, men elevtallet både i grunnskole og videregående skole går ned. Den yrkesaktive aldersgruppen 20 – 66 år går også ned. Derimot er det en kraftig vekst i de eldre aldersgruppene. Aldersgruppene 67 og eldre vokser med nærmere 60 % til 2040. Samlet for hele befolkningen er det en liten økning fram til 2040. Det blir

viktig for Søndre Land kommune å effektivisere og tilpasse tjenestetilbudet for å møte disse endringene.

3.1.2. Arbeidsmarked og sysselsetting

Søndre Land er en del av arbeidsmarkedet i Gjøvikregionen, hvor det er i underkant av 33.000 arbeidsplasser. I perioden 2011 til 2016 har det vært en økning på 450 arbeidsplasser i Gjøvikregionen. Fordelingen av arbeidsplasser per næring illustreres nedenfor.

Sysselsatte personer etter arbeidssted	2016	2015	2014	2013	2012	2011
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	1 291	1 345	1 439	1 459	1 471	1 462
05-43 Sekundærnæringer	7 797	7 608	7 677	7 631	7 592	7 681
45-82 Varehandel, etc	9 856	9 717	9 907	9 931	9 963	9 865
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	1 489	1 519	1 525	1 503	1 428	1 387
85 Undervisning	2 981	2 959	2 925	2 788	2 736	2 696
86-88 Helse- og sosialtjenester	8 457	8 468	8 385	8 217	8 186	8 236
90-99 Personlig tjenesteyting	889	942	991	1 081	1 046	1 038
00 Uoppgitt	208	299	176	177	189	153
	32 968	32 857	33 025	32 787	32 611	32 518

SSB tabell 07979: Sysselsatte per 4. kvartal, etter bosted, arbeidssted, næring (8 grupper, SN2007) og sektor (K).

Søndre Land har hatt nedgang i antall arbeidsplasser de siste årene. Helse- og sosialtjenester er den desidert største sektoren i kommunen, og sektoren har en vesentlig nedgang de siste årene. Det er flere private institusjoner innen helse og rehabilitering. I nesten alle bransjer har antall arbeidsplasser sunket de siste årene. Det betyr at nedgangen i antall arbeidsplasser i Søndre Land ikke er knyttet til en bestemt bransje, men er spredt på flere. Omtrent halvparten av arbeidsstyrken har sin arbeidsplass i en annen kommune.

Sysselsatte personer etter arbeidssted	2016	2015	2014	2013	2012	2011
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	100	104	112	123	134	126
05-43 Sekundærnæringer	230	232	218	193	232	212
45-82 Varehandel, etc	287	273	277	286	281	277
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	83	83	91	87	79	85
85 Undervisning	136	127	124	133	138	147
86-88 Helse- og sosialtjenester	756	770	822	857	855	918
90-99 Personlig tjenesteyting	28	32	37	39	37	34
00 Uoppgitt	18	27	13	9	10	8
	1638	1648	1694	1727	1766	1807

SSB tabell 07979: Sysselsatte per 4. kvartal, etter bosted, arbeidssted, næring (8 grupper, SN2007) og sektor (K).

Arbeidsledigheten i Søndre Land er for tiden relativt lav. Derimot har ikke arbeidsledigheten i Søndre Land vist tilsvarende nedgang som i Gjøvikregionen og Oppland. På landsbasis har arbeidsledigheten gått svakt ned fra 2015 til 2016.

Arbeidsledighet	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Søndre Land	2,2	2,1	2,1	2,9	2,0	2,3
Gjøvikregionen	1,85	1,9	2,2	2,2	2,2	2,1
Oppland	1,8	1,9	2,1	2,2	2,2	2,3
Hele landet	2,8	2,9	2,7	2,6	2,5	2,7

Tabell: Registrerte arbeidsledige ved utgangen av året. Kilde SSB

Videre har Søndre Land den laveste andelen sysselsatte i prosent av befolkningen sammenliknet med kommuner i Gjøvikregionen, Oppland og landet. Andelen sysselsatte er også fortsatt synkende. Årsaken er at Søndre Land har flere med uførepensjon, nedsatt arbeidsevne og personer som går på arbeidsavklaringspenger enn gjennomsnittet i Oppland og landet.

Andel sysselsatte	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Søndre Land	59,6	60,0	60,0	60,4	60,7	61,4
Gjøvik	63,8	64,4	66,0	65,7	65,8	66,5
Østre Toten	65,2	64,9	66,2	66,9	67,1	67,8
Vestre Toten	63,8	64,7	65,6	64,8	64,6	65,4
Nordre Land	63,6	64,3	64,3	64,8	65,6	64,8
Oppland	65,4	66,0	67,4	67,5	67,6	68,2
Landet	65,6	66,1	68,5	68,6	68,7	69,1

Tabell 06445: Andel sysselsatte i befolkningen pr. 4. kvartal foregående år (prosent)

3.1.3. Folkehelse

Den nasjonale folkehelseprofilen viser at Søndre Land kommune har noen utfordringer som er nødvendig å gå nærmere inn i. Andelen unge uføre er en av de største. Kun 6 kommuner i Norge hadde i 2015 en høyere andel uføre i aldersgruppen 18 – 49 år, som illustrert i tabellen nedenfor. Dette er en situasjon som har vart over mange år.

Kommune	Antall uføre 18–49 år - Antall	Andel uføre 18–49 år - %
Gjerstad	82	8,18 %
Nordre Land	213	8,24 %
Marnardal	78	8,27%
Søndre Land	186	8,31 %
Lavangen	30	8,36 %
Tranøy	42	8,42 %
Våler	118	8,46 %
Kvinesdal	217	8,88 %
Åmli	60	8,92 %
Iveland	52	9,49 %

Kilde: Kommunenes sentralforbund

Andre indikatorer i folkehelseprofilen der Søndre Land kommune kommer uheldig ut er bl.a. utdanningsnivå, legemiddelbruk knyttet til psykiske lidelser og forventet levealder. Folkehelseprosjekt 2025 er etablert på denne bakgrunn.

Folkehelseprofilen for Søndre Land kommune 2017 er gjengitt nedenfor.

En «grønn» verdi betyr at kommunen ligger bedre an enn landet som helhet, men vær oppmerksom på at det likevel kan innebære en viktig folkehelseutfordring for kommunen da landsnivået ikke nødvendigvis representerer et ønsket nivå. Verdiområdet for de ti beste kommunene i landet kan være noe å strekke seg etter.

Tema	Indikator	Kommune	Fylke	Norge	Enhet (*)	Folkelsebarometer for Søndre Land
Befolkning	1 Befolkningsvekst	-0,24	0,077	0,93	prosent	
	2 Personer som bor alene, 45 år +	27,1	25,7	25,3	prosent	
	3 Andel over 80 år, framskrevet	6,5	6,1	4,8	prosent	
Levekår	4 Vgs eller høyere utdanning, 30-39 år	74	80	82	prosent	
	5 Lavinntekt (husholdninger), 0-17 år	17	13	12	prosent	
	6 Inntektsulikhet, P90/P10	2,5	2,5	2,8	-	
	7 Barn av enslige forsørgere	17	16	15	prosent	
Miljø	8 Uføretrygdede, 18-44 år	5,7	3,4	2,6	prosent (a,k)	
	9 God drikkevannsforsyning	96	70	80	prosent	
	10 Forsyningsgrad, drikkevann	53	73	88	prosent	
	11 Skader, behandlet i sykehus	11,7	12,6	12,6	per 1000 (a,k)	
	12 Fornøyd med lokalmiljøet, Ungd. 2015	72	71	70	prosent (a,k)	
Skole	13 Med i fritidsorganisasjon, Ungd. 2015	57	65	64	prosent (a,k)	
	14 Fortrolig venn, Ungdata 2015	91,7	90,2	90,1	prosent (a,k)	
	15 Trives på skolen, 10. klasse	88	85	85	prosent (k)	
	16 Laveste mestringsnivå i lesing, 5. kl.	29	26	24	prosent (k)	
Levevaner	17 Laveste mestringsnivå i regning, 5. kl.	25	27	25	prosent (k)	
	18 Frafall i videregående skole	25	23	23	prosent (k)	
	19 Lite fysisk aktiv, Ungdata 2015	8,3	12	13	prosent (a,k)	
	20 Overvekt inkl. fedme, 17 år	20	24	22	prosent (k)	
Helse og sykdom	21 Alkohol, har vært beruset, Ungd. 2015	15	13	13	prosent (a,k)	
	22 Røyking, kvinner	21	12	9,1	prosent (a)	
	23 Forventet levealder, menn	76,8	78,0	78,5	år	
	24 Forventet levealder, kvinner	80,2	82,6	83,0	år	
	25 Utdanningsforskjell i forventet levealder	-	4,8	4,9	år	
	26 Fornøyd med helse, Ungdata 2015	71	73	72	prosent (a,k)	
	27 Psykiske sympt./lid, primærh.tj., 15-29 år	172	149	146	per 1000 (a,k)	
	28 Psykiske sympt./lid, primærh.tj.	161	158	146	per 1000 (a,k)	
	29 Muskel og skjelett, primærhelsestjenesten	275	283	266	per 1000 (a,k)	
	30 Hjerter- og karsykdom, beh. i sykehus	14,8	15,4	16,7	per 1000 (a,k)	
31 Type 2-diabetes, legemiddelbrukere	43	33	35	per 1000 (a,k)		
32 Lungekreft, nye tilfeller	58	51	57	per 100 000 (a,k)		
33 Antibiotikabruk, resepter	381	370	379	per 1000 (a,k)		
34 Vaksinasjonsdekning, meslinger, 9 år	96,3	94,5	94,8	prosent		

Videre ble det i 2016 utarbeidet folkehelseoversikt for Søndre Land, som skisserer tre hovedutfordringer:

- Kosthold og fysisk aktivitet

Nasjonale tall, og internasjonale anbefalinger peker på feil kosthold og inaktivitet som de viktigste årsaker til en rekke sykdommer; hjerte- og karsykdom, lungesykdom, muskel- og skjelett lidelser og en rekke kreft former. Det er ikke ting som tyder på at situasjonen og utfordringsbildet i Søndre Land skiller seg ut i fra våre nabokommuner eller nasjonen for øvrig.

- Mental helse

Mental helse er ingen diagnose. Det er et uttrykk for menneskers evne til å møte, tåle og mestre fysiske, psykiske og sosiale belastninger. Uttrykk som tåleevne og reparasjonsevne retter fokus på forhold som kan forhindre utvikling av funksjonsødeleggende psykisk sykdom. Mental helse påvirkes positivt i betydelig grad av opplevelsen av å ha en meningsfylt tilværelse, sosial

tilhørighet og mestring i eget liv. Man finner mangler av en eller flere av disse elementer hos mange unge som sliter med selvbildet og som tidlig havner i et selvforsterkende» utenforskap».

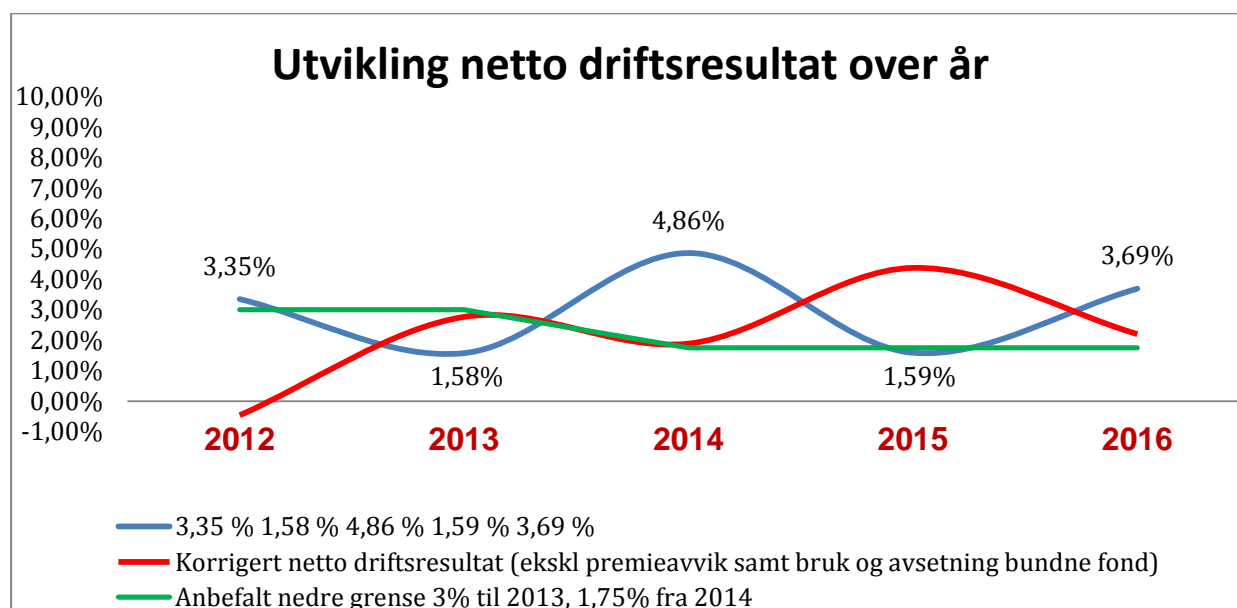
- Foreldrekompetanse

Gran kommune kom, i sitt arbeid med å lage folkehelseoversikter, til at foreldrekompetanse var en avgjørende faktor i mange funn i sitt utfordringsbilde. Vi ser det samme også i Søndre Land. Man kan spore mange av dagens individuelle og samfunnsmessige utfordringer til forhold som oppstod allerede i tidlige barneår. Styrking av foreldrekompetanse i alle faser, gjennom kunnskap, støtte og veiledning og ikke minst til utvikling av mestringstro vet vi kan bidra til at barn utvikler seg positivt både fysisk, mentalt og sosialt. Med det gis barn et best mulig utgangspunkt når de skal ta sine egne valg.

3.2. Økonomi

3.2.1. Nøkkeltall

Driftsresultater

Figur: Utviklingen i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter de siste årene.

Det anbefales at kommunene har et netto driftsresultat på minimum 1,75 % for å ha tilstrekkelige økonomisk handlefrihet. Resultatet har variert en del fra år til år, men alt i alt har kommunen hatt en positiv utvikling for netto driftsresultat de siste årene. Søndre Land har gjennomført et stort omstillingsprosjekt de senere årene, hvor det overordnede målet var å få økonomien i balanse. Dette prosjektet må sies å være en vesentlig årsak til den positive utviklingen.

1. tertialrapport 2017 viser en negativ utvikling, og prognosen for 2017 viser et stort merforbruk i driften. Den økonomiske situasjonen må betraktes som krevende, og dette betyr igjen at det må stilles strenge krav til økonomisk styring.

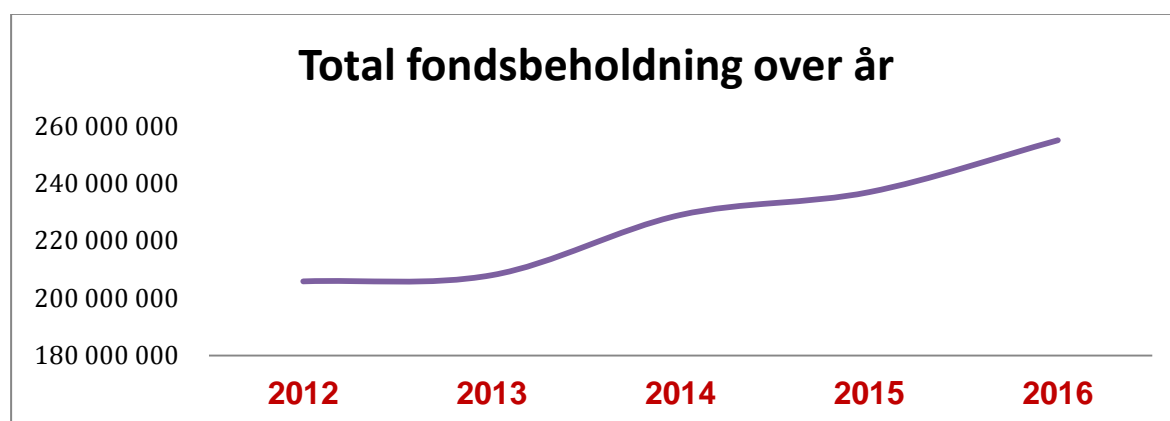
I et lengre perspektiv viser befolkningsframskrivingen til SSB basert på middels nasjonal vekst en stabil utvikling, men endret sammensetning. Dette betyr at det ikke kan forventes noen økning i kommunens rammetilskudd, som igjen betyr at det i årene framover vil være en utfordring å holde driftsutgiftene på et forsvarlig nivå i forhold til inntektene.

Brutto driftsresultat	Søndre Land 2016	Søndre Land 2015	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	2,2	0,5	3,1	2,5	3,4
Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	3,7	1,6	3,2	3,6	3,8

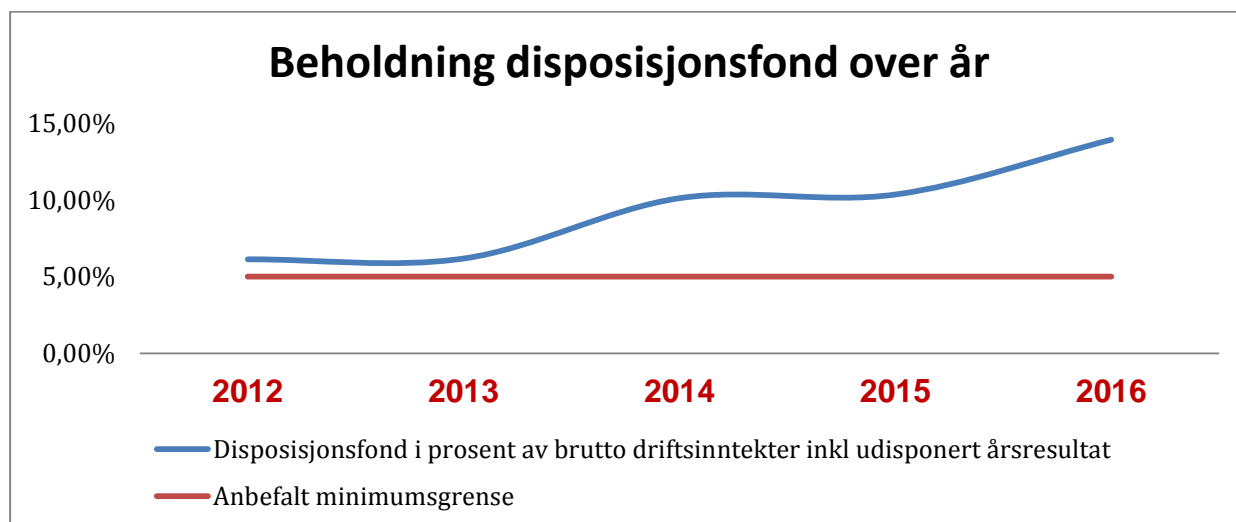
Kilde: SSB, Kostra

Brutto driftsresultat viser utviklingen i selve driften. Forskjellen mellom netto og brutto driftsresultat er at *netto driftsresultat* er finansinntekter og -utgifter tatt med. Brutto driftsresultat svinger noe fra år til år, og for 2016 var brutto driftsinntekter litt lavere for Søndre Land enn sammenlignbare kommuner.

Fondsbeholdning

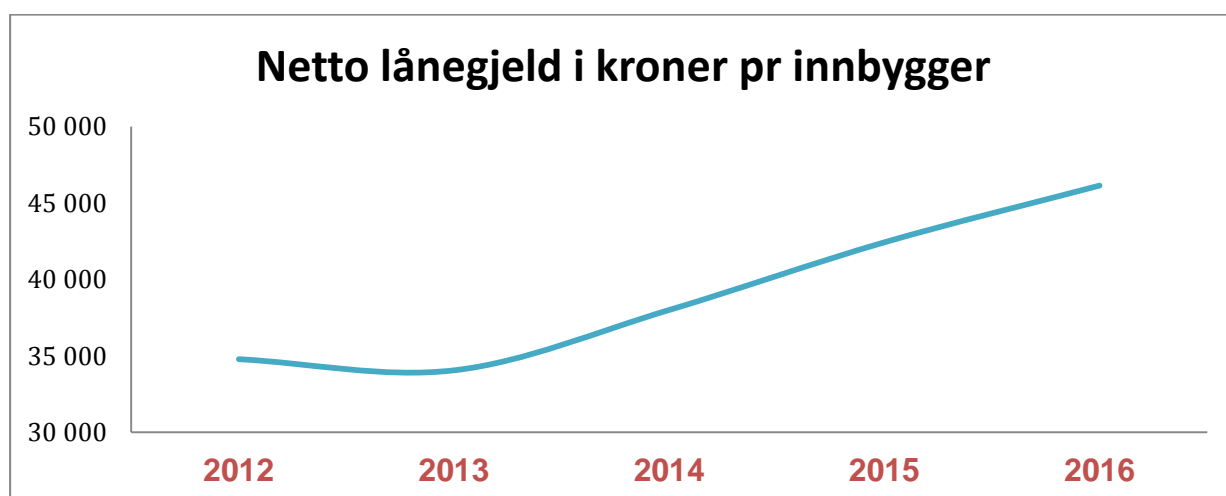

Kommunens totale fondsbeholdning viser også en god utvikling. Det er de frie investeringsfondene som utgjør størsteparten av den totale fondsbeholdningen, men beholdningen på disse fondene er stort sett uendret de siste 6 årene. Det er derfor disposisjonsfondene som stort sett bidrar til økningen på totalbeholdningen og dette forventes også framover i tid.

Beholdningen på kommunens disposisjonsfond har hatt en god utvikling de siste årene. Den anbefalte minimumsgrensen er på 5 % av brutto driftsinntekter, og kommunen har de siste tre årene ligget over denne grensen. I økonomiplanperioden er det budsjettert med ytterligere avsetninger, så den positive utviklingen forventes å fortsette.

Lånegjeld

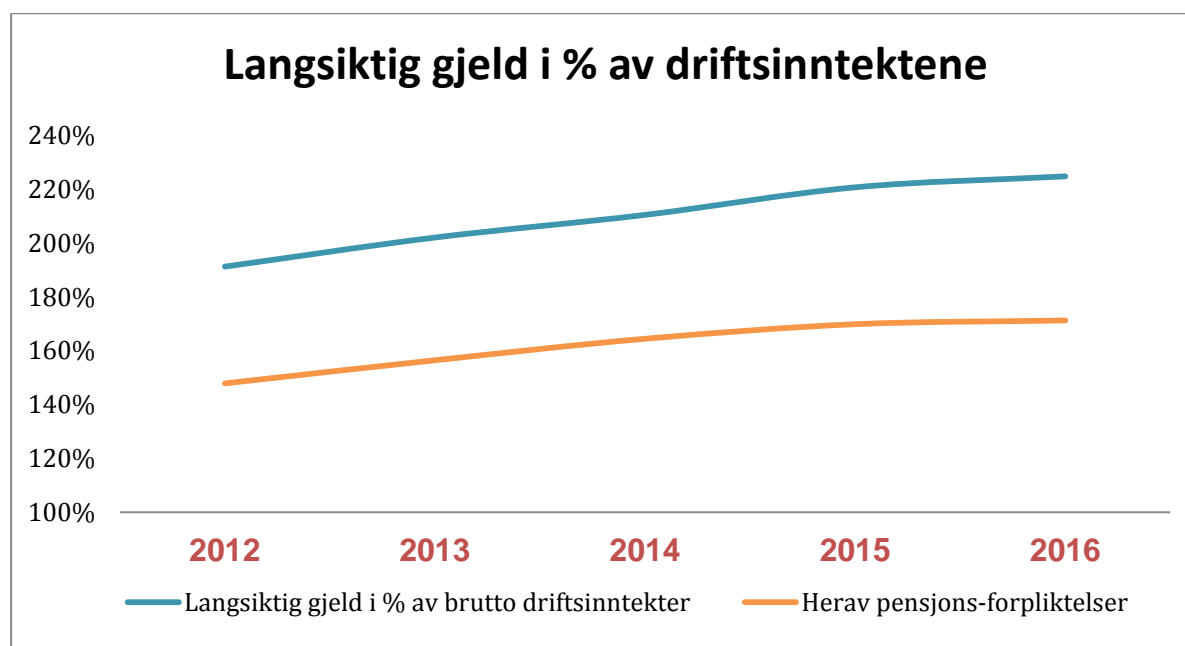
Kommunens netto lånegjeld pr. innbygger har ligget på et relativt lavt nivå fram til 2013. Etter det har de årlige investeringene (som i stor grad er lånefinansiert) økt noe, og det er årsaken til stigende kurve. Søndre Land kommune hadde i 2016 en gjeld pr. innbygger på kr. 47.469, men landsgjennomsnittet var kr. 63.024.

Det er som kjent planlagt svært store investeringer i de nærmeste år, blant annet bygging av et nytt omsorgssenter for ca. 400 mill. kr. Selv om dette forventes delfinansiert med tilskudd fra Husbanken så vil det likevel ha stor innvirkning på netto lånegjeld pr. innbygger. Basert på foreliggende vurderinger

innebærer bygging av nytt omsorgssenter en lånefinansiering på ca 184 mill kroner. Økt lånegjeld innebærer økte renteutgifter og dermed mindre økonomiske rammer til ordinær drift.

Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter gir informasjon om soliditeten og kommunens evne til å tåle store tap. Anbefalt øvre grense er 75 %, og kommunen hadde en netto lånegjeld på ca 53,5 % i 2016.

I langsiktige gjeld er pensjonsforpliktelsene inkludert, og som oversikten viser er det pensjonsforpliktelsene som har utgjort økningen.

Pensjonsforpliktelsene i kroner pr. innbygger er spesielt høye i Søndre Land. Disse forpliktelsene skriver seg i stor grad fra vertskommunerollen for tidligere institusjonsbeboere i kommunen, og som førte til at kommunen hadde mange medarbeidere på 1990-tallet. For disse har kommunen forpliktelser til framtidig pensjonsutbetalinger. Kommunesektoren har en ytelsesbasert pensjonsordning hvor de ansatte er garantert en viss andel av sluttlønnen når de går av med pensjon. Pensjonspremien som arbeidsgiver betaler, øker i takt med lønnsøkningen. Med lave renter i finansmarkedet og lav avkastning på kapitalplassering, vil det være nødvendig å øke avsetningene for å dekke de framtidige pensjonsutbetalingene.

For andre finansielle nøkkeltall og nærmere beskrivelse av økonomisk utvikling vises det til årsmeldingen for 2016.

3.2.2. Pensjon og vertskommuneansvaret

Som nevnt ovenfor har kommunen store pensjonsutgifter som blant annet skyldes rollen som vertskommune i forbindelse med ansvarsreformen fra 1991. Det har årlig blitt budsjettert med nedtrekk av driftsrammene, og fra 2013 har noe av tilskuddet blitt avsatt til et pensjonsfond. Dette fondet hadde pr 31.12.2016 en beholdning på 12,5 mill. Det anbefales å fortsette med nedtrekk av driftsrammene for

å avsette til dette fondet i årene framover. Kommunen kan da gradvis bruke av dette fondet når alle vertskommunebrukerne har falt fra og tilskuddet samtidig blir borte.

3.2.3. Langsiktige plasseringer

Søndre Land kommune hadde tidligere store verdier i aksjer i VOKKS AS og Oppland Energi AS. Disse aksjene ble solgt i 2002 og 2004, og salgsværdien ble investert i langsiktige plasseringer, forvaltet i samarbeid med DNB Markets. Det ble utarbeidet et finansreglement, der rammene for hvordan pengene kan plasseres og forvaltes er stadfestet.

Tanken bak dette var at *den årlige avkastningen* av midlene, etter at fondsavsetninger i samsvar med finansreglementet er foretatt, skal kunne bidra med tilskudd til driften av Søndre Land kommune. Imidlertid har ikke Søndre Land kommune greid å foreta fondsavsetninger i samsvar med finansreglementet. Det er særlig året 2008, med store tap i finansmarkedet som er årsaken til dette.

Tabellen nedenfor illustrerer omfanget per 31.12.2016.

Avkastning akkumulert:

År	Resultat	Markedsverdi
2002	2 864 787	85 259 863
2003	5 703 556	89 911 327
2004	4 743 822	174 655 149
2005	7 576 262	175 670 802
2006	10 345 313	177 762 199
2007	3 552 776	176 771 764
2008	-12 867 493	162 565 135
2009	15 334 842	177 899 977
2010	11 421 856	175 101 088
2011	717 096	175 818 184
2012	8 927 266	184 745 449
2013	16 629 304	201 374 753
2014	10 829 209	212 203 961
2015	7 702 798	219 905 158
2016	9 498 150	229 403 309
Totalt	93 481 394	

	Beholdning	Beregnet	Avvik
Fond inflasjonsjustering	18 737 869	49 404 705	-30 666 836
Fond bufferkapital	18 375 000	27 880 801	-9 505 801
		Avvik	-40 172 637

De siste årene har kommunen budsjettert med 5 mill i avkastning på de langsiktige plasserte midlene. Det samme beløpet budsjetteres samtidig som avsetning til bufferkapital og inflasjonsjustering. Det er spesielt aksjemarkedet som har store svingninger, og et stort fall vil kunne påvirke både årsresultat og avsetninger til fond. Det er imidlertid bygget opp en beholdning på bufferkapital de siste årene, som pr

31.12.2016 er på 18,4 mill. Denne beholdningen sees opp mot en stresstest som tar høyde for store fall i markedet og viser at kommunen har tilstrekkelig bufferkapital til å klare dette. Det planlegges å videreføre budsjetteringen på samme måte som de foregående årene.

3.2.4. Kommuneproposisjonen 2018 og forventet inntektsutvikling

Som det fremkommer av beskrivelsen hittil har Søndre Land kommune et forholdsvis greit økonomisk utgangspunkt for å møte fremtidige utfordringer. Kommunen har imidlertid i økende grad utfordringer med å produsere sine tjenester innenfor de økonomiske rammene som er gitt, og det stilles store krav til effektivitet og god økonomisk styring i de kommende år.

Nedenfor gis en vurdering av forventet inntektsutvikling på kort og noe lengre sikt.

Kommuneproposisjonen for 2018 innebærer en økning i frie inntekter i kommunesektoren på 3,8 – 4,3 mrd i 2018. Økningen i frie inntekter skal blant annet finansiere økte demografi- og pensjonskostnader. For Søndre Land kommune legges det til grunn at økningen i frie inntekter tilsvarer økte demografi- og pensjonskostnader.

Det ble innført et nytt inntektssystem for 2017, som blant annet innebærer ny kostnadsnøkkel, gradert basistilskudd og nye strukturkriterier. Foreløpige beregninger viser at Søndre Land vil få en liten økning i rammetilskuddet fra 2017 som konsekvens av nytt inntektssystem. Netto inntektsutjevning, pga kommunens lave skatteandel i forhold til landsgjennomsnittet, forventes uendret.

I revidert nasjonalbudsjett for 2017 er den kommunale lønns- og prisveksten (deflatoren) satt ned fra 2,5 til 2,3 %. Isolert sett bidrar dette til en økning i det økonomiske handlingsrommet for kommunen.

Skatteinntektene i Søndre Land hadde en gledelig økning i 2016, og det ser ut til at den positive utviklingen fortsetter i 2017. Det er imidlertid noe tidlig å anslå den videre utviklingen i 2018.

På noe lengre sikt er det økonomiske handlingsrommet mer usikkert. Oljeprisen har det siste året vært under press, noe som medfører lavere oljeinntekter. Et sannsynlig scenario for Norge er at denne situasjonen vil vedvare. Samtidig vil befolkningsutviklingen og økt levealder legge press på offentlige budsjetter. Som konsekvens er det derfor sannsynlig å forvente en reduksjon i det økonomiske handlingsrommet for kommunene, inkludert Søndre Land. Det innebærer økte krav til effektiv ressursutnyttelse, samt økt fokus på utvikling- og innovasjon i kommunal sektor.

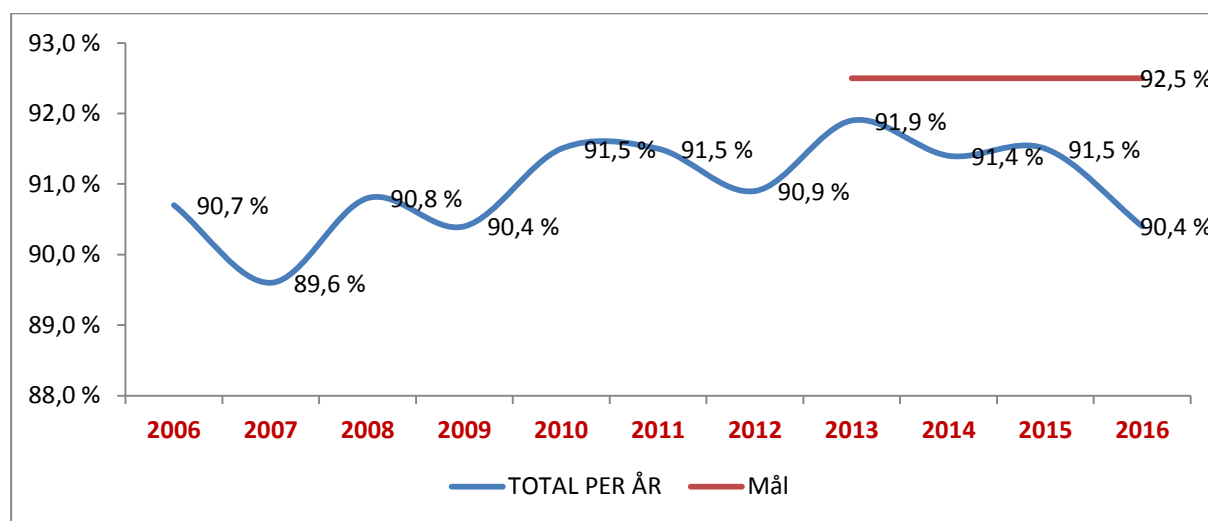

3.3. Organisasjon

3.3.1. Jobbnærvær

	2016	2015	2014	2013
Totalt SLK	90,4 %	91,49 %	91,40 %	91,84 %
Herunder egenmeldt fravær	1,00 %	1,13 %	1,07 %	1,15 %

Det totale jobbnærværet i Søndre Land kommune ble på 90,6 % i 2016 og det er under målsettingen på 92,5 %. Det egenmeldte fraværet ble på 1,0 % i 2016, som er en nedgang fra 2015.

Jobbnærvær kvartalsvis per kommunalområde er gjengitt nedenfor.

	1. kv 2017	1. kv 2016	1. kv 2015
OPPVEKST:	89,6 %	92,1 %	91,5 %
HELSE, OMSORG OG VELFERD:	86,5 %	86,8 %	87,4 %
LOKALSAMFUNN INKL STAB:	91,9 %	93,4 %	95,1 %
RÅDMANNSGRUPPEN:	80,3 %	97,1 %	98,8 %
TOTALT 1. kvartal:	88,3 %	89,7 %	90,0 %

Jobbnærværet viser en reduksjon i 1. kvartal 2017 sammenlignet med 1. kvartal i 2016 og 2015. Tradisjonelt er jobbnærværet lavere i 1. kvartal enn resten av året, men årsprognosen tilsier at organisasjonen sannsynligvis ikke når målet om et jobbnærvær på 92,5 % for året som helhet.

3.3.2. Medarbeidertilfredshet

Ny medarbeiderundersøkelse planlegges gjennomført høsten 2017. Resultatene fra medarbeiderundersøkelsen i 2015 viser følgende for Søndre Land kommune:

	Gjennomsnitt i Søndre Land 2015	Gjennomsnitt i Søndre Land 2013	Gjennomsnitt i landet
Organisering av arbeidet	4,6	4,4	4,6
Innhold i jobben	5,0	4,9	5,0
Fysiske arbeidsforhold	4,1	4,0	4,2
Samarbeid og trivsel med kollegene	5,1	5,0	5,0
Mobbing, diskriminering og varsling	5,1	5,1	5,0
Nærmeste leder	4,6	4,5	4,6
Overordnet ledelse	3,8	3,3	4,0
Faglig og personlig utvikling	4,4	4,1	4,4
Systemer for lønns- og arbeidstidsordninger	4,3	4,2	4,1
Stolthet over egen arbeidsplass	4,9	4,8	4,8
Helhetsvurdering	4,7	4,5	4,6

Generelt viste medarbeiderundersøkelsen i 2015 en god fremgang sammenlignet med 2013, spesielt tatt i betraktning de omstillinger kommunen i perioden har vært i gjennom. Resultatene varierer fra avdeling til avdeling og undersøkelsen avdekker at det fortsatt er behov for mer samspill og dialog med overordnet administrativ ledelse, selv om overordnet ledelse er det området som har hatt størst positiv utvikling siden forrige undersøkelse i 2013.

4. Handlingsplan 2018-2021

Kommuneplanen og visjonen; Søndre Land – levende og landlig, uttrykker hva vi ønsker for Søndre Land for fremtiden og gir langsiktige mål for utviklingen. Målsettingen handler om å skape gode og attraktive bomiljøer hvor det legges vekt på aktivitet for folk i alle livets faser.

4.1. Fokusområde samfunn

Mål for fokusområde samfunn

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Resultat 2016
Søndre Land skal ha minst 5750 innbyggere i 2026.	Antall innbyggere.	5717 innbyggere
Søndre Land skal være attraktiv for unge familier i etableringsfasen.	Antall nyfødte per år > 50 og nettoflytting > 0.	Antall nyfødte: 46 Nettoinnflytting: -121
Folkehelsen skal bedres.	Tilrettelegge for de gode valg og livsmestring.	FYSAK videreutviklet. Folkehelseoversikt ferdigstilt og regionale fagdager arrangert.
Kommunen skal ha et sterkere næringsliv.	Gi næringslivet et konkurransefortrinn.	Slukkevann Skeidar, vannbehandlingsanlegg Hov, regional satsning og utvidelse på Berthas. Næringsrådgiverstilling opprettet i 2017.

Strategier og tiltak for fireårsperioden:

4.1.1. Bomiljø og boligutvikling

Tettstedsutvikling - Hov sentrum

Hov sentrum tilbyr i dag mange av de varer og tjenester man har behov for i hverdagen, men sentrum skal vitaliseres med flere arrangementer, større vareutvalg og flere sosiale møteplasser. Infrastruktur er viktig for utvikling av Hov sentrum. I planperioden er det viktig å forsterke innsatsen med å påvirke prioriteringen av vegstrekningen fra Hov stasjon til «ferista».

I 2017 fremmes en plan for tettstedsutvikling av Hov.

Møteplass på Fladsrudtomta

Fladsrudtomta skal utvikles til en attraktiv møteplass for folk i alle aldre. For å sikre god innbyggerinvolvering er det etablert en egen prosjektgruppe som planlegger utviklingen av tomte.

I løpet av planperioden etableres en godt besøkt møteplass for alle på Fladsrudtomta.

Videre bør det i planperioden vurderes å utvikle området i Kråkvika til å bli en enda mer attraktiv møteplass.

Boligutvikling

Gode bomiljøer og variert boligtilbud med både leiligheter, småhus og eneboliger på attraktive tomter er et viktig satsningsområde.

I løpet av planperioden etableres et boligfelt på Grettegjordet og boliger på «Klinikkområdet»

I planperioden fremmes saker om detaljregulering av Klinkenbergstoppen og Fluberg boligområde.

Fjordsti fra Holmen mølle til Lyngstrand

Fjordstitraseen ble i 2016 planlagt og avsatt i kommuneplanen og er et sentralt tiltak for å gjøre Randsfjorden mer tilgjengelig.

I planperioden etableres en fjordsti fra Holmen mølle til Kråkvika.

Tursti på Valdresbanen

Kommunen ønsker banestrekningen gjennom Søndre Land formelt nedlagt, slik at traseen kan tas i bruk som tursti/turvei. Et vedtak om formell nedleggelse er forventet i fbm. Nasjonal Transportplan i 2017.

I planperioden fremmes en sak om etablering av tusti/turvei på Valdresbanens strekning.

Trafikksikkerhet - Fryal og SLUS

Kommunen har ervervet grunn og startet planleggingen med å etablere en løsning som bidrar til bedre trafikksikkerhet ved skolene.

I planperioden etableres en mer sikker trafikk-løsning ved Fryal og SLUS.

Trafikksikkerheten - Søndre Land idrettspark.

Etter oppgradering til kunstgressbane og nytt anlegg for friidrett har aktiviteten og antall biler i området økt og trafikksikkerheten forverret seg. At det ikke er gang- og sykkelvei fører også til at færre går eller sykler til stadion.

I planperioden etableres en ny parkeringsplass ved idrettsparken.

4.1.2. Bredbånd

Kommunen samarbeider med Etnedal og Nordre Land om et bredbåndprosjekt som vil være ferdig i 2017.

I 2018 vil det fremmes en sak om bredbåndsdekningen i kommunen.

4.1.3. Aktivitet og folkehelse

Som beskrevet tidligere har kommunen noen folkehelseutfordringer. På denne bakgrunn har kommunen etablert folkehelseprosjektet 2025. Prosjektet har følgende mål:

- Søndre Land kommune skal gjennom satsing på innovasjon score vesentlig bedre på den nasjonale folkehelseprofilen i 2025.
- Søndre Land kommune skal utvikle ny praksis med overføringsverdi til andre kommuner.
- Søndre Land kommune skal bygge innovasjonskapasitet som setter kommunen bedre i stand til å håndtere en påregnelig framtidig situasjon med enda større krav til kommunale tjenester, uten at inntektene kan forventes å øke tilsvarende.

Kommunestyret ga i møte 14. november 2016, sak 66/16, sin tilslutning til etableringen av prosjektet som formelt startet opp i januar 2017 og avsluttes per utgangen av 2022. At prosjektittelen, og prosjektmål, er knyttet til året 2025, er en erkjennelse av at det vil ta tid fra tiltak er igangsatt til en kan regne med å se signifikante utslag på folkehelseprofilen.

Prosjektet er planlagt inndelt i 5 delprosjekter:

- Utdanningsnivå
- Utførhet
- Psykisk sykdom
- Levealder
- Sykefravær

Folkehelseprosjektet 2025 skal innen utgangen av 2022 dannet grunnlaget for å nå de tre etablerte prosjektmålene.

4.1.4. Næringsutvikling

Kommunen samarbeider godt med Gjøvikregionen Utvikling og har i 2017 styrket næringsarbeidet med en stillingsressurs. Det er derimot en utfordring med tilgjengelige næringsarealer. Videre er det viktig å arbeide videre med å være en næringsvennlig kommune.

I planperioden fremmes en sak om detaljregulering av næringsarealet på Hasvoldseter.

4.1.5. Kultur og frivillighet

Kulturen og dugnadsinnsatsen er en vesentlig faktor i lokalsamfunnet og har stor betydning for innbyggernes trivsel, den enkeltes vekst, utvikling og helse. Kommunen har mange ildsjeler som bidrar både i lag og foreninger og som profesjonelle utøvere. Bredde og kvalitet gjenspeiler den store frivillighetsinnsatsen som preger kommunen. I denne forbindelse bør tilskuddsordningene til lag og foreninger gjennomgås og vurdert økt for å stimulere aktiviteten ytterligere. Arbeidet med å utarbeide en frivilligmelding starter i 2017.

I 2018 fremmes en sak om en frivilligmelding.

4.1.6. Samfunnssikkerhet

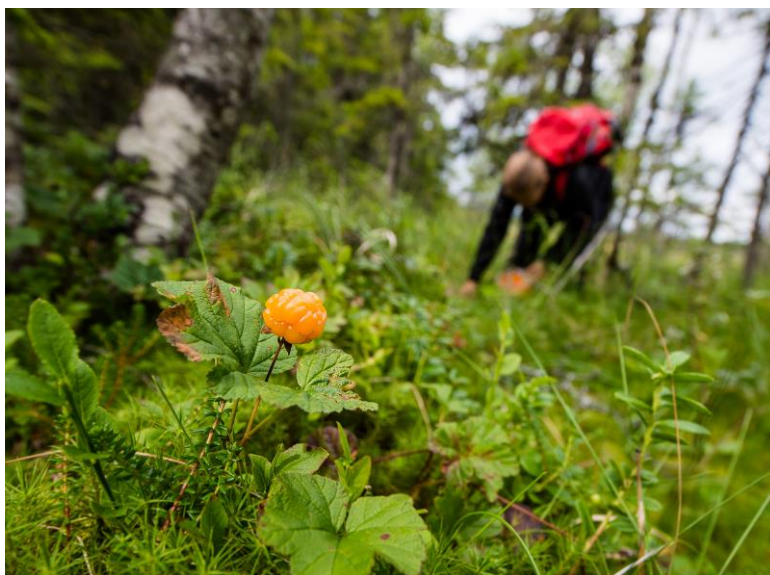
Økt sårbarhet pga. klimaendringer, økt teknologiavhengighet, økt mobilitet og hyppigere hendelser med uforutsigbare menneskelige handlinger gjør det nødvendig å ha fokus på samfunnssikkerhet og beredskap.

Det skal i planperioden fremmes en sak om beredskapsplanlegging.

4.1.7. Natur, klima og energi

Klima- og energitutfordringer er i økende grad med på å sette rammebetingelser og forme politikken både nasjonalt og lokalt. Gjennom «det grønne skiftet» blir det stilt nye krav og forventinger til politikk, planlegging, utbygging og drift som bidrar til en mer bærekraftig samfunnsutvikling.

I planperioden fremmes saker om en energi og klimaplan, en kulturminneplan og viktige friluftsområder kartlegges og verdsettes.

4.2. Fokusområde brukere

Mål for fokusområde brukere

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Status 2016
Brukerne av kommunens tjenester skal være godt fornøyd.	Brukertilfredshet > 5 på en skala fra 1-6, innen barnehage, teknisk, kultur og helse, omsorg og velferd.	Innbyggerundersøkelse: 4,8 (4,5 i 2014)
Elevene skal ha et godt læringsresultat og en god skolehverdag.	Minst like gode resultater som landsgjennomsnittet i lesing, regning og engelsk på 5. trinn. Grunnskolepoeng på 10. trinn som landsgjennomsnittet. Elevenes opplevelse av mestring på 7. trinn som landsgjennomsnittet	5. trinn: Landssnitt: 50 SLK lesing: 51 SLK regning: 49 SLK engelsk: 52 Grunnskolepoeng: Landssnitt: 40,7 SLK: 38,4 Elevenes mestring: Landet 4,1 Søndre Land: 4,1
Større andel av befolkningen med høyere utdanning.	Kommunen skal minst være på nivå med Oppland fylke når det gjelder andel av befolkningen med universitets- eller høyskoleutdanning innen 2026.	Landssnittet: 32,2 %. Søndre Land har 19,3 %. Økningen siste år i SLK var 0,9 %, i landet 0,8 %.

Strategier og tiltak for fireårsperioden:

4.2.1. Sikre kvaliteten på barnehage- og skoletilbudet med vekt på tidlig innsats

Kvaliteten skal sikres gjennom et aktivt utviklingsarbeid i barnehage og skole, videreutdanning av pedagogisk personale og fortsatt utvikling av prosedyrer og rutiner for kvalitet. Kompetanseplan for grunnskolen ferdigstilles i løpet av 2017.

Tidlig innsats skal være et grunnleggende prinsipp i barnehage og skole. Det skal fortsatt satses på systematisk språk- og begrepsopplæring i barnehagene, og en god begynneropplæring i lesing som grunnleggende ferdighet på småtrinnet.

I 2018 fremmes en sak om en kvalitetsplan for oppvekst.

4.2.2. Barnehage og skolestruktur

Et barnehagetilbud av god kvalitet og barnehager i praktisk avstand for familiene er viktige for kommunen. I en langstrakt kommune som Søndre Land kommer utfordrer målet om kvalitet ønske om barnehageplasser nært der familiene bor. Blir antallet barn i barnehagen for lavt, kan det være utfordrende å opprettholde stabiliteten i personale og kunne drive godt pedagogisk utviklingsarbeid. Små barnehager vil også ha høyere enhetskostnader enn større barnehager. Den framtidige barnehagestrukturen må så langt det er mulig gi et barnehagetilbud av god kvalitet tilpasset kravene til barnefamiliene, samtidig som tilbudet er kostnadseffektivt. Sak om det framtidige barnehagetilbudet fremmes i løpet av 2017.

Elevtallet ved Vestsida oppvekstsenter er redusert de seinere årene. Høsten 2017 blir det lagt fram en sak om framtida for skolen på Vestsida.

4.2.3. Helse, omsorgs- og velferdstilbud

Kommunen får fremover flere eldre, noe som kan bety flere med behov for tjenester. Samtidig tyder utviklingen på at kommunen vil ha færre i arbeidsrelatert aktivitet som kan yte tjenestene. Antall yngre med behov for omfattende tjenester forventes også å øke.

Tjenestene må derfor utvikles sammen med brukerne og bygge på egen aktiv innsats i rehabilitering og i mestring av hverdagen. Hverdagsrehabilitering er ett hovedgrep for å endre måten å gi tjenester på, har god effekt og gir kommunen større mulighet til å bistå de som trenger det mest.

Bygging av et nytt omsorgssenter innebærer en stor investering og er en viktig satsning som krever god prosess og vil være et viktig bidrag for at kommunen også i fremtiden skal levere gode helse- og omsorgstjenester. En demensplan fremmes i 2017 og arbeidet med en plan for helse og omsorgstjenestene startes i 2017. Denne vil omhandle omsorg 2020, og nasjonale satsningsområder.

I 2018 fremmes en sak om en helse- og omsorgsplan.

Velferdsteknologi

Prosjektet Velferdsteknologi for økt livskvalitet i hjemmet «Trygg Hjemme» har hittil handlet om å prøve ut velferdsteknologiske løsninger for personer med nedsatt funksjonsevne og Søndre Land kommune ønsker at alle våre innbyggere skal føle seg trygge og oppleve mestring, enten de er hjemme i egen bolig eller andre steder.

I 2017/2018 fremmes en sak om en strategi for velferdsteknologi.

4.2.4. Digitalisering

Søndre Land kommune har økt fokus på gjennomgang av arbeidsprosesser, samhandling og generell effektivisering både med bakgrunn i behov for å tilpasse driften til de økonomiske rammene og med bakgrunn i den teknologiske utviklingen spesielt innen digitalisering. Fra sentrale myndigheter er det initiert satsning og forventninger om nettbaserte tjenester for kommunikasjon med både innbyggere og næringsliv. I stortingsmeldingen om Digital agenda er det uttrykt en forventning om at nettbaserte tjenester skal være hovedregelen for forvaltningens kommunikasjon med innbyggere og næringsliv.

Digitaliseringsstrategien (utarbeidet i 2017) har som hovedmålsetting at nettbaserte tjenester skal være hovedregelen for kommunes kommunikasjon med innbyggere, ansatte og næringsliv innen 2019. Arbeidet med handlingsplanen forventes ferdig høsten 2017.

I planperioden fremmes en sak om arbeidet med digitalisering og arbeidsprosesser.

4.3. Fokusområde medarbeidere

Mål for fokusområde

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Status 2016
I Søndre Land utvikler vi hverandre til gode og kvalitetsbevisste medarbeidere.	Medarbeidertilfredshet > 4,6 på en skala fra 1-6	Medarbeidertilfredshet: SLK 2015 = 4,7 SLK 2013 = 4,5 Landet 2015 = 4,6
	Jobbnærvær < 92,5.	Jobbnærvær: SLK 2016= 90,4 % SLK 2015= 91,4 %

Strategier og tiltak for fireårsperioden:

Resultatene fra medarbeiderundersøkelsen i 2015 viste at de ansatte i kommunen trives på arbeidsplassen, opplever god medvirkning og medbestemmelse, og opplever at de har nødvendig kompetanse til å utføre arbeidsoppgavene. Resultatene fra medarbeiderundersøkelsen er gode, men kan variere mellom avdelingene. Ny medarbeiderundersøkelse gjennomføres høsten 2017.

Den negative utviklingen innen jobbnærvær har, som tidligere nevnt, fortsatt i 1. kvartal 2017. Det er derfor behov for å forsterke innsatsen for å nå målet på 92,5 prosent jobbnærvær, herunder også vurdere alternative tiltak til de som så langt har vært benyttet. Som tidligere nevnt er sykefravær et eget delprosjekt i folkehelseprosjekt 2025 hvor det vil bli arbeidet bredt med tiltak for å redusere sykefraværet. Videre arbeides det med revidering av IA-handlingsplan, som forventes ferdig høsten 2017.

Pågående utviklings- og innovasjonsarbeid må forsterkes i planperioden. Spesielt viktig fremheves nødvendigheten av å skape større bevissthet om brukerens behov ved utvikling av tjenester og generelt forbedring av arbeidsprosesser. Det vil bidra til at opplevd kvalitet på tjenestene vil øke. En forutsetning for dette arbeidet er godt medarbeiderskap og lederskap.

Gjennomføre medarbeiderundersøkelse og følge opp resultatene i organisasjonen.

Gjennomføre delprosjekt «sykefravær» i folkehelseprosjekt 2025 for å realisere gode tiltak som øker jobbnærværet i organisasjonen.

I planperioden fremmes en sak om arbeidet med medarbeiderskap og brukerinvolvering.

4.4. Fokusområde økonomi

Økonomisk handlingsrom er avgjørende for å kunne opprettholde og videreutvikle tjenestetilbudet til kommunens innbyggere. God økonomistyring og tydelige mål for driftsbudsjettet, investeringsbudsjettet og finansforvaltningen skal sikre en bærekraftig økonomi.

Søndre Land har en ansvarlig finansiell og økonomisk stilling. Siden 2012 har driftsresultatet vært positivt. Kommunens kapital og fondsmidler har vært på et relativt stabilt nivå de siste årene, men kommunen har store pensjonsforpliktelser det ikke er avsatt nok midler til å dekke. Kommunen har et moderat gjeldsnivå, men realisering av Hovli omsorgssenter er ambisiøs og gjeldsnivået vil derfor øke betydelig.

Bufferfondet utgjør nå over halvparten av det som er satt som et mål. Risikovurdering/stresstest viser at dagens nivå på bufferfondet er tilstrekkelig til å motstå en uventet verdifall. Det pågår en revidering av finansreglementet hvor kravet til bufferkapital vurderes opp mot stresstest. På denne bakgrunn bør avkastning på langsiktige midler prioriteres til å styrke avsetning på inflasjonsfondet. Avsetning til inflasjonsfondet burde vært ca 30 mill høyere for at kjøpekraften skal opprettholdes.

Mål for fokusområde

Slik vil vi ha det	Delmål/måleindikator	Status 2016
Kommunen skal forvalte sine økonomiske ressurser på en god måte.	Netto driftsresultat på minimum 1,75 %.	Resultat på 3,7 %.
	Pensjonsfondet skal være på 30 mill. innen 2026.	Beholdning på 12,5 mill. (3 mill avsatt i 2016, 2 mill avsatt i 2015)
	Bufferfondet skal være på 10 % av kapitalen.	Beholdning på 6,6 %.
	Langsiktig kapital inflasjonsjusteres årlig.	Beholdning på 18,7 mill. (5 mill avsatt i 2016, 2 mill avsatt i 2015)
	Netto lånegjeld skal ikke overstige 75 %.	Gjeldsgrad på 53,5 %
	Disposisjonsfondene skal minimum utgjøre 5 % av brutto driftsinntekt.	Beholdning på 13,9 %

Strategier og tiltak for fireårsperioden:

I planperioden er det viktig og fortsatt fokusere på stram og god økonomistyring i hele organisasjonen for å komme i en situasjon uten merforbruk i ordinær drift. Det bør også vurderes i planperioden å gjennomføre en vurdering av fordelingen av budsjetttrammene mellom kommunalområdene basert på tjenestebehov.

Videre må nedtrappingen av vertskommuneansvaret intensiveres for å være godt rustet til fremtidig bortfall av vertskommunemidler. Økonomiplanen legger til grunn å øke nedtrappingen med 1 mill per år i planperioden.

Bygging av Hovli omsorgssenter vil som nevnt øke gjeldsnivået med ca 184 mill kr som vil gi økte finanskostnader i planperioden som må dekkes innenfor driftsbudsjettet. Alternativt må Hovli omsorgssenter bidra til innsparing i drift.

Videre vil befolkningsutviklingen og alderssammensetningen medføre ytterligere press på det kommunale budsjettet i et lengre perspektiv. For at Søndre Land kommune skal opprettholde en god tjenesteyting til våre innbyggere bør det legges til grunn økt satsning på effektivisering av arbeidsprosesser, samt utviklings- og innovasjonsarbeid.

5. Investeringsplan 2018-2021 – nye investeringsbehov

Kommunens investeringsprogram i perioden 2017-2020 er ambisiøst, spesielt som konsekvens av bygging av Hovli omsorgssenter og nytt beredskapssenter. Det medfører som tidligere nevnt høyere finanskostnader som bidrar til mindre budsjettmidler til fordeling til ordinær drift.

Nedenfor er det listet opp behov for større investeringer som ikke ligger inne i investeringsprogrammet for 2017-2020. Det er ikke angitt beløp for investeringene, siden det er for tidlig i prosessen å angi en kvalifisert vurdering av investeringsbeløpet. Oversikten nedenfor inneholder også noen vedtatte og pågående planer, som kan utløse et investeringsbehov.

Nye investeringsbehov i investeringsprogrammet 2018-2021:

- Rehabilitering av eldresenteret
- Rehabilitering av 2. etasje helsehuset
- Rehabilitering av rådhuset
- Rehabilitering av Søndre Land hallen
- Næringsarealer Hasvoldseter
- Oppfølging av klima- og energiplan
- Oppfølging av trafikksikkerhetsplanen
- Oppfølging av hovedplan for vann og avløp
- Oppfølging av plan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv
- Oppfølging av digitaliseringsprosjektet

INNHALDSFORTEGNELSE – DEL II

6. Budsjettprofil	38
7. Ledelse og felles	45
7.1. Tilstandsvurdering	45
7.2. Satsningsområder	45
7.3. Økonomiplan	46
8. Oppvekst	48
8.1. Tilstandsvurdering	48
8.2. Mål og satsingsområder	51
8.3. Økonomiplan	53
9. Helse, omsorg og velferd	56
9.1. Tilstandsvurdering	56
9.2. Mål og satsingsområder	60
9.3. Økonomiplan	62
10. Lokalsamfunn og stab	63
10.1. Tilstandsvurdering	63
10.2. Mål og satsingsområder	67
10.3. Økonomiplan	71
11. Budsjettoversikter	75
11.1. Budsjettskjema 1A – driftsbudsjett for planperioden 2018 - 2021	75
11.2. Budsjettskjema 1B – Netto driftsutgifter fordelt i planperioden 2018-2021	77
11.3. Budsjettskjema 2A – Investeringer i planperioden 2018-2021	78
11.4. Budsjettskjema 2B – Investeringsprogram 2018-2021	79
11.5. Økonomisk oversikt drift i planperioden 2018-2021	83
11.6. Økonomisk oversikt investeringer i planperioden 2018-2021	86

Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger..... 88

Foreldrebetaling i barnehage	88
Praktisk bistand og opplæring i hjemmet.....	89
Hjemmevaktmester	89
Opphold eldresenteret	90
Opphold sykehjem	90
Kjøkken Hovli.....	90
Trygghetsalarmer	91
Bevillingsgebyr – ambulerende salgs- og skjenkebevillinger.....	91
Kulturskole	91
Kino-billetter	91
Offentlig bading	91
Husleie i kommunale boliger.....	92
Leie av kommunale lokaler	92
Utleiehytter.....	94
Skogsarbeider	94
Tomtepriser.....	94
Eiendomsgebyrer	95
Gebyrer for byggesaker, kart- og oppmålingsarbeid med mer	99

Vedlegg 2 – Målekart pr avdeling 111

Oppvekst	111
Helse, omsorg og velferd	114
Lokalsamfunn og stab.....	119

6. Budsjettprofil

Ved utarbeidelse av budsjettet for 2018 og planperioden er følgende lagt til grunn:

- Kommunens økonomisk utgangspunkt
- Kommuneplanens samfunnsdel/budsjettdokument del I
- Økt satsning på å oppnå ønsket samfunnsutvikling
- Målsetning om å unngå bruk av «ostehøvel»

Det foreslåtte statsbudsjettet for 2018 viser at Søndre Land kommune vil få en økning i frie inntekter på 3 % i forhold til statsbudsjettet i 2017:

- ✓ Økningen i forventede skatteinntekter inkl inntektsutjevningen er beregnet til 4,3 mill
- ✓ Økningen i rammetilskuddet er beregnet til ca 5 mill inkl lønns- og prisvekst og omfatter bl.a.:
  - Skjønnsmidlene er redusert fra 4,4 mill til 2,850 mill
  - Reduksjon i rammetilskuddet pga økning i satsen for maksimal foreldrebetaling i barnehagene på ca 0,2 – 0,3 mill (gir tilsvarende merinntekt i drift)
  - Økning i tilskuddet knyttet til helsestasjon/skolehelsetjeneste fra 0,714 mill til 0,720 mill
  - Økt satsning på rusfeltet gir en økning i rammetilskuddet på ca 0,3 mill

Det forventes en inntektsreduksjon på ca 0,6 mill i tilskudd til ressurskrevende tjenester i forbindelse med at innslagspunktet har økt.

Ved utarbeidelse av netto budsjetttrammer for 2018 er budsjetttrammene for 2017 justert for forventet lønns- og prisstigning, økning i skatteinnang og rammetilskudd inkludert inntektsutjevning, samt nedgang i vertskommunetilskuddet. Videre er det lagt til grunn en økning i renter og avdrag på lån på 6,5 mill kroner i 2018, dette primært som en konsekvens av bygging av Hovli omsorgssenter. Innenfor kommunalområdene er det kun budsjetttrammen til barnevernet som er styrket med 4 mill kroner.

Basert på hovedforutsetningene beskrevet overfor ble det et omstillingsbehov/ubalanse på 8,6 millioner kroner i 2018, som er fordelt på kommunalområdene basert på områdenes størrelse. For beskrivelse av hvordan omstillingsbehovet i 2018 er tenkt gjennomført, henvises det til kapitlene for de respektive kommunalområdene.

På grunn av beskrevet omstillingsbehov i 2018 er det ikke innarbeidet noen politiske vedtak eller administrative tiltak i driftsrammene for 2018 eller i planperioden. Det innebærer at disse vedtakene og tiltakene må løses innenfor de økonomiske driftsrammer som kommunalområdene har. Tildelte budsjetttrammer vil derfor være krevende for flere kommunalområder og avdelinger.

Investeringsnivået er høyt i planperioden og gir som tidligere nevnt et omstillingsbehov i økonomiplanperioden 2018 -2021. Omstillingsbehovet er fordelt på kommunalområdene, administrativ

ledelse og politisk ledelse. Det vil bli arbeidet videre med hvilke tiltak som må gjøres for å realisere omstillingsbehovet i planperioden 2019-2021.

Hovedtrekkene i budsjettet for 2018 og planperioden kan oppsummeres på følgende vis:

1. Drift

- ✓ Oppnå et bærekraftig driftsnivå
  - Driftsrammene til barnevernet er styrket med 4 mill kroner
  - Omstillingsbehov i 2018 på 8,6 mill kroner
  - Opprettholde satsningen på utviklingsarbeid med en avsetning på 1,5 mill kroner
  - Nedtrapping av driftsutgiftene for å forberede forventet bortfall av vertskommunetilskuddet, øker med 1 mill kroner hvert år i planperioden
  - Budsjettreserve på 2,0 mill kroner

- ✓ Forsvarlig forvaltning av formuen
  - Avsette 5,0 mill til inflasjonsfond
  - Eventuell meravkastning av plasserte midler avsettes til inflasjonsfond
  - Avsette 2,0 mill til pensjonsfond
  - Avsette 3,0 mill som forberedelse til bortfall av verstkommunemidler
  - Ingen avsetning til disposisjonsfondet

2. Investering

- ✓ Betydelig investeringsnivå i planperioden gir et omstillingsbehov i økonomiplanperioden 2019 – 2021, som er fordelt etter «ostehøvelprinsippet» per år på:
  - 2019: 11,6 mill
  - 2020: 15,9 mill
  - 2021: 17,7 mill

Budsjettoversikt drift

	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
OPPVEKST *	97 061 000	86 406 000	85 756 000	84 773 000	84 488 000
HELSE, OMSORG, VELFERD	174 853 000	178 083 000	173 535 000	168 328 000	164 311 000
LOKALSAMFUNN INKL STAB	59 028 000	59 094 000	57 752 000	56 748 000	56 269 000
Felles	8 710 000	9 910 000	8 410 000	9 910 000	8 410 000
Administrativ ledelse	8 206 000	8 137 000	8 040 000	7 915 000	7 848 000
Politisk ledelse	4 217 000	4 094 000	4 194 000	3 979 000	4 045 000
Sum drift tjenesteområdene	352 075 000	345 724 000	337 687 000	331 653 000	325 371 000
Skatter og rammetilskudd	-386 746 000	-387 360 000	-388 788 000	-390 343 000	-389 210 000
Renter og finans	34 671 000	41 636 000	51 101 000	58 690 000	63 839 000
RESULTAT	0	0	0	0	0

* Driftsrammen for Oppvekst fra 2018 er basert på at integreringstilskuddet i forbindelse med bosetting av flyktninger, blir inntektsført under dette området (reduserer dermed netto driftsrammen). For 2018 er det beregnet til 10,5 mill. Fram til og med 2017 har dette tilskuddet blitt inntektsført under skatter og rammetilskudd.

Tabellen viser tall for alle kommunalområder for hele planperioden. For ytterligere detaljer henvises det til de respektive kommunalområdene.

Driftsinntekter og tilskudd

	Budsjett 2018	Budsjett 2017	Regnskap 2016
Skatteinntekter	115 891 000	107 813 000	104 815 000
Rammetilskudd	204 933 000	201 078 000	192 285 000
Vertskommunetilskudd	64 900 000	65 700 000	65 700 000
Investeringskompensasjoner	1 636 000	1 657 273	1 862 000
Statstilskudd flyktninger (flyttet over til Oppvekst)	-	10 500 000	5 000 000
SUM	387 360 000	386 748 273	369 662 000

Skatteinntektene

Skatteinntektene er budsjettert med 115.891.000 for 2018, som er i samsvar med KS prognosemodell.

Rammetilskudd

I følge statsbudsjettet for 2018 vil Søndre Land kommune motta rammetilskudd på 204.933.000, mot 201.078.000 i 2017. Rammetilskuddet er i likhet med skatteinntektene basert på KS prognosemodell.

Vertskommunetilskuddet

Vertskommunetilskuddet er en kompensasjon som Søndre Land kommune mottar for å dekke ekstra utgifter i forbindelse med at mange tidligere beboere på institusjoner (og opprinnelig hjemmehørende i andre kommuner), etter ansvarsreformen i 1991 ble innbyggere i Søndre Land kommune. Disse inntektene reduseres etter hvert som brukerne faller fra. Samtidig som antallet brukere og inntekter reduseres, vil de gjenlevende brukerne få mer kompliserte pleiebehov etter hvert som disse blir eldre. Etter prognosen vil siste brukeren gå bort i 2028, og da vil også de siste vertskommuneinntektene være borte. Med andre ord vil kommunen fra dette tidspunktet være over i en normal inntektssituasjon. Dette betyr at kommunen allerede nå må begynne å forberede seg på at denne situasjonen vil komme. Det gradvise bortfallet av inntekter må følges av en tilsvarende nedbygging av kommunens totale tjenestetilbud.

Fra og med 2013 er vertskommunene pålagt å føre prosjektrengskap over bruken av vertskommunemidlene. Prosjektrengskapene som er utarbeidet viser at vertskommunetilskuddet man mottar samsvarer med de utgifter kommunen har til dette formålet. Søndre Land kommune har påbegynt en gjennomgang av hvordan vertskommuneutgiftene bør nedtrappes. I budsjettet for 2018 ligger det inne en tilleggsnedtrapping på 3 mill som økes med 1 mill årlig i planperioden.

Vertskommunetilskuddet er budsjettert med 64,9 mill for 2018, og er basert på 41 brukere ved utgangen av 2016.

Investeringskompensasjoner

Husbanken gir kompensasjon for renter og avdrag for å stimulere til bygging til spesielle formål. Det kompenseres for renter tilsvarende den til enhver tid flytende rente i Husbanken, uavhengig av hvordan investeringene er finansiert.

Statstilskudd flyktninger

Kommunen mottar integreringstilskudd for de flyktninger som bosetter seg i Søndre Land. Tilskuddet blir gitt i 5 år fra bosettingen skjer.

Finansinntekter av langsiktige plasseringer

Søndre Land kommune har en langsiktig plassering av sin kapital som forvaltes i samsvar med kommunens økonomireglement. Økonomireglement kap 11 vedrørende finansforvaltningen legger til grunn at kommunens langsiktige plasseringer blir inflasjonsjustert årlig i tråd med utviklingen i konsumprisindeksen, og at det kun er avkastningen som kan disponeres. I tillegg skal kommunen ha et

bufferfond som sikkerhet for svikt i budsjettet avkastning. Bufferkapitalen skal utgjøre minimum 10 % av samlet inflasjonsjusterte plasseringer.

Etter finanskrisen i 2008, da kommunen tapte sine avsetninger til bufferkapital, er det fremdeles et betydelig gap mellom de faktiske avsetninger og det som er gjeldende krav i finansreglementet.

Inntil bufferkapitalen er kommet på et tilfredsstillende nivå og kapitalen er inflasjonsjustert, vil det i tråd med finansreglementet ikke være aktuelt å legge inn avkastning fra kapitalen i driftsbudsjettet.

Søndre Land kommune har totalt budsjettet med en avkastning på 5 mill kr for langsiktige plasseringer i 2018. Tilsvarende beløp er budsjettet avsatt til inflasjonsfond.

Søndre Land kommune har en forholdsvis høy andel av de totale langsiktige plasseringene som *rentebærende midler*, med forholdsvis lav risiko. Det er for tiden et lavt rentenivå, som betyr at den forventede avkastningen ligger på et lavt nivå sammenlignet med tidligere års avkastning.

Brukerbetaling og leieinntekter

Satsene for leieinntekter og brukerbetaling framgår av vedlegg 1 – kommunale satser og egenandeler.

Endring i satser fra 2017 til 2018 er vurdert individuelt og det er derfor en del variasjon i økningene.

Generelt er økninger utover forventet lønns- eller prisstigning grunnlagt. Gebyr for avløp holdes på samme nivå som for 2017, uten økning for generell prisstigning. Det samme er tilfelle med abonnementsgebyret for vann, mens den volumavhengige avgiften for vann økes med 16,5 %. I gjennomsnitt for en normalhusholdning vil gebyret for vann dermed øke med totalt 6,6 %.

Gebyret for slamtømming holdes totalt sett uendret i 2018, men med enkelte justeringer, som det fremkommer av vedlegg 1 – kommunale satser og egenandeler.

Gebyret for renovasjon økes med 4,3 % og for feiing er økningen i samsvar med forventet prisstigning.

Driftsutgifter

Pris- og lønnsforutsetninger

Forslag til statsbudsjett for 2018 er basert på en forutsatt samlet lønns- og prisvekst på 2,3 % i 2017.

Avsetningen til lønnsoppgjøret i 2018 er budsjettet med 6 mill. De årlige lønnsoppgjørene er vekselvis hovedoppgjør og mellomoppgjør. I 2018 er det hovedoppgjør, og som hovedregel er lønnsoppgjørene høyere enn ved mellomoppgjør. Den budsjetterte avsetningen er basert på forventninger om et moderat lønnsoppgjør i 2018.

Avsetning til frie driftsfond

Fondsnavn:	Beholdning pr 1.1.2017	Budsjettet 2017	Budsjettet 2018	Budsjettet 2019	Budsjettet 2020	Budsjettet 2021
Inflasjonsjustering	18 737 869	5 000 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000
Pensjonsfond	12 500 000	4 000 000	5 000 000	6 000 000	7 000 000	8 000 000
Disposisjonsfond	76 184	500 000	0	0	0	0

Større investeringer

Nytt beredskapssenter

Det blir avsatt kr 22,9 mill i 2018. Det betyr et totalt byggebudsjett for beredskapssenteret på kr 43,2 mill inkl MVA, som er i h.h.t. vedtak i kommunestyret sak 27/17 den 22.05.17. Prosjektet ligger an til ferdigstillelse innen 01.08.18, som er i h.h.t. framdriftsplan og kontrakt.

Omgjøring NAV-kontorer

Det er foreslått avsatt kr 12,9 mill for 2018. Dette er midler som ble avsatt til et ombyggingsprosjekt for 2017 for å øke sikkerheten i bygget for de ansatte. Etter signaler fra NAV sentralt om ønske om mer åpen løsning, er det høsten 2017 sett på dette. Det gjenstår noe prosjektering og deretter å bli enig om leieavtale med NAV, før prosjektet sendes ut på anbud, forhåpentligvis våren 2018. Endelig kostnad vet en ikke før anbud foreligger.

Omsorgsboliger i bofellesskap - Breskebakke

Det er foreslått avsatt kr 13,0 mill i 2018 og kr 7,0 mill i 2019. Dette er oppfølging av boligsosial handlingsplan med bygging av en 6-mannsbolig med plass for fellesareal og ansatte.

P.g.a. reguleringsmessige utfordringer med den første tomten man så på, er det nå sett på en annen tomt. Det gjenstår møter med pårørende og Husbanken, samt at reguleringsplan for området er under revidering. Det planlegges med byggestart høsten 2018 og ferdigstillelse før sommeren 2019. Endelig kostnad vet en ikke før anbud foreligger.

Fladsrudbygget

Det er foreslått avsatt kr 9,7 mill i 2018. Det foregår fortsatt en utredning på hva som skal inn i prosjektet. Det foreligger derfor per tid ikke en ferdig kostnadsberegnet skisse for Fladsrudbygget. Det vil derfor kunne være nødvendig å justere det endelige budsjettforslaget for prosjektet senere.

Medarbeiderundersøkelse høsten 2017

I oktober og november er det gjennomført medarbeiderundersøkelse blant våre medarbeidere. I årets undersøkelse har man valgt å benytte KS sin nye medarbeiderundersøkelse, som heter 10-FAKTOR. Det innebærer at medarbeiderundersøkelsen ikke er sammenlignbar med medarbeiderundersøkelsene gjennomført i 2013 og 2015. 10-FAKTOR undersøkelsen er nå den anbefalte medarbeiderundersøkelsen og de fleste kommuner har begynt å bruke den.

730 medarbeider fikk undersøkelsen og 512 hadde besvart den innen tidsfristen gikk ut. Det ga en svarprosent på 70 %, noe som vurderes som bra. Til sammenligning hadde medarbeiderundersøkelsen i 2015 en svarprosent på 57 %.

Nedenfor er resultatene fra medarbeiderundersøkelsen gjengitt. Oversikten viser resultatet per faktor for landet, kommunen samlet, per kommunalområde og en beskrivelse av hva faktoren måler. Skalaen i undersøkelsen er fra 1 til 5. Generelt viser undersøkelsen at vi har et resultat i samsvar med snittet i landet, noe som vurderes som bra, jfr. målekartet i kommuneplanens samfunnsdel. Det er heller ingen

betydelige forskjeller på de enkelte faktorene sammenlignet med snittet i landet. Det er enkelte variasjoner mellom kommunalområdene, men heller ikke her vesentlige forskjeller.

Faktornavn	Landet	Søndre Land	HOV	Oppvekst	Lokstabb	Beskrivelse
Indre motivasjon	4,3	4,2	4,1	4,4	4,3	Motivasjonen for oppgavene i seg selv, det vil si om oppgavene oppleves som en drivkraft og som spennende og stimulerende.
Mestrings-tro	4,3	4,3	4,3	4,3	4,4	Mestringstroen gjenspeiler hver enkelt medarbeiders tiltro til egen kompetanse og mulighet til å mestre utfordringer i jobbsammenheng.
Autonomi	4,3	4,3	4,1	4,4	4,5	Medarbeidernes opplevelse av å ha mulighet til å jobbe selvstendig og gjøre egne vurderinger i jobben sin, basert på egen kompetanse, og innen en definert jobbrolle.
Bruk av kompetanse	4,3	4,2	4,1	4,3	4,3	Medarbeidernes opplevelse av å få brukt egen jobbrelevante kompetanse på en god måte i sin nåværende jobb.
Mestrings-orientert ledelse	4,0	3,9	3,7	4,1	4,1	Ledelse som vektlegger at den enkelte medarbeider skal få utvikle seg og bli best mulig ut fra sine egne forutsetninger, slik at medarbeideren opplever mestring og yter sitt beste.
Rolleklarhet	4,2	4,3	4,3	4,2	4,5	Høy rolleklarhet innebærer at forventningene til den jobben medarbeideren skal gjøre er tydelig definert og kommunisert.
Relevant kompetanse utvikling	3,8	3,6	3,6	3,5	3,8	Relevant kompetanseutvikling er avgjørende for at medarbeiderne til enhver tid er best mulig rustet til å utføre sine oppgaver med høy kvalitet, og er avgjørende for kvaliteten på de tjenestene som leveres, uansett hvilken type tjeneste vi snakker om.
Fleksibilitetsvilje	4,5	4,5	4,5	4,4	4,4	Medarbeiderens villighet til å være fleksibel på jobb og tilpasse sin måte å jobbe på til nye behov og krav.
Mestrings-klima	4,1	4,1	4,0	4,2	4,1	I et mestringsklima motiveres medarbeiderne av å lære, utvikle seg og gjøre hverandre gode, fremfor å rivalisere om å bli best.
Prososial motivasjon	4,7	4,7	4,7	4,7	4,6	Motivasjon for å gjøre noe nyttig og verdifullt for andre, også kalt prososial motivasjon, er en viktig drivkraft for mange og har en rekke godt dokumenterte, positive effekter.

7. Ledelse og felles

7.1. Tilstandsvurdering

Indikator - administrasjon og styring (i kroner pr innbygger)	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Netto driftsutgifter til administrasjon og styring	6 031	6 275	4 276	4 618	4 129
Brutto driftsutgifter til politisk styring	503	528	434	536	373
Brutto driftsutg til kontroll og revisjon	180	185	126	145	117
Brutto driftsutg til administrasjon	4 748	5 118	3 853	3 757	3 489
Brutto driftsutg til forvaltningsutg i eiendomsforvaltningen	364	355	233	280	273
Brutto driftsutg til administrasjonslokaler	419	467	349	469	380
Brutto driftsutgifter til premieavvik (pensjon)	3 307	-1 533	11	-164	-4
Brutto driftsinntekter til premiefond	-985	-1 276	-844	-729	-609

Søndre Land kommune hadde en liten økning i netto driftsutgifter til administrasjon og styring fra 2015 til 2016. De øvrige indikatorene viser detaljerte administrasjons- og styringsutgifter. Generelt ligger Søndre Land kommune noe høyere på indikatorene enn gjennomsnittet både i Kostragruppe 10, Oppland og landet.

Et forhold som påvirker *administrasjon og styring* er at Søndre Land er en såkalt *vertskommune* (etter ansvarsreformen i 1991), og dette medfører at kommunen har høyere brutto administrasjonsutgifter enn gjennomsnittskommuner. Dette gjelder blant annet utgifter i eiendomsforvaltningen, der utgiftene er påvirket av at en del eiendoms masse er tilknyttet vertskommunedriften.

Søndre Land kommune skiller seg fra Kostragruppe 10, Opplandet og landet når det gjelder indikatoren premieavvik. Dette skyldes at Søndre Land kommune tilbakefører premieavviket i sin helhet årlig, mens de fleste andre kommuner avskriver premieavviket over flere år. Dette fører til at Søndre Land kommune har høyere driftsutgifter til administrasjon og styring enn kommuner vi sammenligner oss med.

7.2. Satsningsområder

For satsningsområder i planperioden generelt henvises det til budsjettdokument del 1 og beskrivelse av disse i kommunalområdene.

7.3. Økonomiplan

Felles	2018	2019	2020	2021
Utgangspunktet er 2017-rammene	8 710 000	8 710 000	8 710 000	8 710 000
Budsjettreserve (uendret på 2 mill)	-	-	-	-
Lønnsreserve (hovedoppgjør 2018 og 2020)	1 500 000	-	1 500 000	-
Kommunalt tilskudd til frivilligsentralen er flyttet til kulturavdelingen	-300 000	-300 000	-300 000	-300 000
Nettoramme økonomiplan 2018-2021	9 910 000	8 410 000	9 910 000	8 410 000

Ansvarsområdet felles inneholder utgifter som er felles for hele organisasjonen.

Det er innarbeidet en budsjettreserve i planperioden for å ta høyde for ikke planlagte tiltak. Avsetning til lønnsoppgjør varierer avhengig av om det er hovedoppgjør eller mellomoppgjør. I 2018 og 2020 er det hovedoppgjør. Kommunalt tilskudd til frivilligsentralen er flyttet til avdeling for kultur, fritid og idrett, siden øvrige tilskudd til frivilligsentralen også ligger under denne avdelingen.

Avsetning til folkehelsearbeid på 100.000 er på tilsvarende nivå som tidligere år. De budsjetterte utgiftene til fellesutgifter er også på samme nivå som tidligere år.

Administrativ ledelse	2018	2019	2020	2021
Utgangspunktet er 2017-rammene	8 206 000	8 206 000	8 206 000	8 206 000
Lønns- og prisjustering	159 565	159 565	159 565	159 565
Tilleggsnedtrapping i fbm vertskommuneansvar, forholdsmessig nedjustering	-23 887	-47 774	-71 661	-95 548
Felles pott til utviklingstiltak (uendret på 1,5 mill)	-	-	-	-
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-204 678	-277 791	-378 904	-422 017
Nettoramme økonomiplan 2018-2021	8 137 000	8 040 000	7 915 000	7 848 000

De økonomiske rammene til administrative ledelse er i planperioden redusert med områdets andel av tilleggsnedtrapping i forbindelse med vertskommuneansvaret og omstillingsbehovet til kommunen.

Totalt i underkant av 230.000 i 2018. Det er budsjettert med 7,4 årsverk for 2018, herav 5 i rådmannsgruppa og 2,4 årsverk i enheten prosjekt og rådgivning. Videre er det i planperioden budsjettert med 1,5 mill kroner til utviklingsarbeid. Det er på tilsvarende nivå som i 2017.

Politisk ledelse	2018	2019	2020	2021
Utgangspunktet er 2017-rammene	4 217 000	4 217 000	4 217 000	4 217 000
Lønns- og prisjustering	94 067	94 067	94 067	94 067
Tilleggsnedtrapping i fbm vertskommuneansvar, forholdsmessig nedjustering	-12 275	-24 551	-36 826	-49 101
Valg (kommunevalg/stortingsvalg)	-100 000	50 000	-100 000	-
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-104 792	-142 516	-195 241	-216 966
Nettoramme økonomiplan 2018-2021	4 094 000	4 194 000	3 979 000	4 045 000

De økonomiske rammene til politisk ledelse er i planperioden redusert med områdets andel av tilleggsnedtrapping i forbindelse med vertskommuneansvaret og kommunens omstillingsbehov. Videre er rammene justert for gjennomføring av valg i planperioden. Det er budsjettert med 1 årsverk i planperioden, det vil si ordfører.

8. Oppvekst

8.1. Tilstandsvurdering

BARNEHAGE

	2017/2018	2016/2017	2015/2016	2014/2015
Antall barn i kommunale barnehager	209	185	179	196
Antall barn private bhg	24	19	18	17
SUM barn i barnehage	233	204	197	213
Antall årsverk kommunale bhg	54,0	45,0	42,8	49,1
Timer spesialpedagogisk hjelp (lærertimer)	44 t/u	17 t/u	10 t/u	11 t/u
Antall timer assistent på enkeltbarn	173 t/u	14 t/u	70 t/u	90 t/u

Det er 24 flere barn i barnehagen inneværende barnehageår sammenlignet med forrige barnehageår. Antallet årsverk har økt med 9, og er nå oppe på 54 årsverk.

Antallet timer til spesialpedagogisk hjelp og til assistent til enkeltbarn viser også en betydelig økning.

Indikatorer	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Netto driftsutg til barnehage per innbygger	5 721	5 920	7 541	6 683	8 116
Korrigerte oppholdstimer per årsverk i kommunale barnehager	11 286	10 641	11 309	10 867	11 363
Korr. brutto driftsutg. pr barn i kommunale barnehager per korrigert oppholdstime (kr)	67	64	61	63	63
Andel ansatte med barnehagelærerutdanning	30,1	34,2	35,2	35,6	35,6
Andel barn som får ekstra ressurser til styrket tilbud til førskolebarn, i forhold til alle barn i kommunale barnehager	13,9	13,0	18,4	18,3	23,9

Utviklingsarbeid

Barnehagene i Søndre Land deltar i fylkesmannens satsningsområde «Til barns beste – trivsel for utvikling og læring». Gjennom vårt utviklingsarbeid «Barns trivsel» jobber vi systematisk med barnehagens innhold. Implementering av ny rammeplan er førende for utviklingsarbeidet. Kompetanseheving for alle barnehageansatte (både kommunale og private) skal bidra til å kvalitetssikre barnehagetilbudet som blir gitt i Søndre Land. Det er et mål at barna skal oppleve ansatte som møter

dem med en anerkjennende grunnholdning, og la barna få medvirke i egen hverdag. De ansatte skal være nærværende, støttende og spennende voksenmodeller. Tilrettelegging for den gode leken står svært sentralt. I tillegg til «Barns trivsel» viderefører vi også utviklingsarbeidet «Strukturert begrepslæring» som gjennomføres med alle 5-åringene i kommunen. Målet med denne satsningen er å jobbe systematisk med rammeplanens krav om tidlig og god språkstimulering.

GRUNNSKOLE

	2017/2018	2016/2017	2015/2016	2014/2015
Antall elever (herav elever i mottak i parentes)	547 (3)	602 (28)	629 (42)	602 (8)
Årsverk undervisning.	63,2	65,9	65,6	60,0
Elever pr årsverk undervisning	8,66	9,14	9,59	10,03

Det er nedgang i antall elever fra forrige til inneværende skoleår. Hvis elever i flyktningmottak holdes utenfor, er nedgangen på 30 elever.

Indikatorer	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Netto driftsutgifter til grunnskolesektoren per innbygger	12 641	13 308	13 469	13 078	12 640
Korrigerte brutto driftsutgifter grunnskole per elev	131 706	110 295	97 719	99 582	91 130
Driftsutgifter undervisningsmateriell per elev	1 776	2 109	1 669	1 604	1 477
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning	5,8	6,8	8,3	7,4	7,8
Andel timer spesialundervisning i prosent av antall læretimer totalt	16,8	15,0	17,9	15,6	17,4
Korrigerte brutto driftsutgifter til SFO pr. bruker	22 294	23 392	27 824	24 625	28 838
Andel innbyggere 6 – 9 år i SFO	44,8	40,4	54,3	52,4	61,3

Utviklingsarbeid

Vurdering for læring

Arbeidet med å utvikle skolenes vurderingspraksis har fortsatt på den enkelte skole etter at det felles kommunale prosjektet ble avsluttet i 2016. Arbeidsmåtene fra prosjektperioden med mer kollektiv orientert praksis i hele lærerkollegiet er videreført.

Ungdomstrinn i utvikling

Ungdomsskolen avslutter høsten 2017 deltakelsen i det statlige initierte prosjektet med fokus på ungdomstrinn. Hovedtemaet for ungdomsskolen har vært klasseledelse og utvikling av den skolebaserte kompetansebyggingen. Gjennom dette prosjektet har ungdomsskolen oppnådd:

- Flere pedagogiske diskusjoner i lærerkollegiet
- Flere lærende møter
- Større delingskultur
- Bedre vurderingspraksis

Elevenes digitale ferdigheter

Digitale ferdigheter er i læreplanen for grunnskolen angitt som en av de fem grunnleggende ferdighetene. Inneværende skoleår har skolene i Søndre Land som satsingsområde å utvikle opplæringstilbudet på dette området. Utviklingsprosessen er lagt opp slik at først får lærerne anledning til å bli bevisst sin egen digitale kompetanse innenfor et avgrenset område, og styrke kompetansen der den enkelte har behov. Dernest blir undervisningsopplegg hvor ulike digitale ferdigheter inngår, prøvd ut i klasserommene. Når undervisningsopplegget er gjennomført, har lærerne mulighet for refleksjon seg i mellom om erfaringene.

Elevenes skoleprestasjoner

Utviklingen i elevenes skoleprestasjoner er beskrevet og drøftet i tilstandsrapporten for grunnskolen (lagt fram for kommunestyret i juni 2017). Her gjengis kun tallene for andelen elever på laveste mestringsnivå på nasjonale prøver.

Nasjonale prøver 5. trinn	2016	2015	2014	2013
Andel elever på laveste nivå i lesing 5. trinn	20,0 %	28,8 %	27,5 %	23,3 %
Andel elever på laveste nivå i matematikk 5. trinn	32,7 %	23,6 %	30,8 %	18,2 %
Andel elever på laveste nivå i engelsk 5. trinn	18,0 %	34,0 %	23,5 %	22,2 %

Nasjonale prøver 8. trinn	2016	2015	2014	2013
Andel elever på de to laveste nivåene i lesing 8 tr.	30,2 %	33,4 %	30,4 %	29,3 %
Andel elever på de to laveste nivåene i matematikk 8 tr.	42,6 %	41,3 %	33,8 %	32,4 %
Andel elever på de to laveste nivå i engelsk 8. tr.	30,9 %	40,0 %	24,0 %	24,6 %

Resultater 10. trinn	2017	2016	2015	2014
Grunnskolepoeng	41,1	38,4	38,8	40,0

FLYKTNINGETJENESTE, VOKSEOPPLÆRING, SPESIALPEDAGOGISKE TJENESTER

Indikatorer	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Brutto driftsutgifter til introduksjonsordningen pr innbygger	874	1 172	-	-	-
Gjennomsnittlig deltakelseslengde (måned)er)	8	11	-	-	-

8.2. Mål og satsingsområder

Gjennom formålsparagrafen i barnehageloven og opplæringsloven er kommunen som barnehagemyndighet, barnehageeier og skoleeier gitt et omfattende samfunnsmandat. I følge formålsparagrafen i barnehageloven skal barnehagen blant annet «ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling». I Opplæringslovens formålsparagraf står det blant annet at elevene skal «utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrang».

I kommuneplanens samfunnsdel er det angitt følgende overordnede mål for kommunalområde oppvekst:

- Etablere et helhetlig kvalitetssystem for skole og barnehage og fortsatt sikre at elevenes skolerresultater ligger minst på landsgjennomsnittet.
- Redusere andelen elever som scorer under kritiske grense på kartleggingsprøver og ligger på de laveste mestringsnivåene på nasjonale prøver (dvs. nivå 1 for 5. trinn og nivå 1 og 2 på 8. trinn), og ha et godt skolemiljø.
- minst 75 % av de som går ut av ungdomsskolen skal ha fullført videregående skole med bestått i alle fag innen fem år etter avsluttet ungdomsskole.

BARNEHAGE

Det overordnede målet for barnehagetjenesten i Søndre Land er full barnehagedekning i tråd med barnehageloven, og et barnehagetilbud med høy kvalitet som fremmer barns trivsel, lek og læring. Barnehagene skal både være en pedagogisk virksomhet og et velferdstilbud for småbarnsforeldre.

I arbeidet med å nå målet skal det satses på å videreutvikle barnehagene som pedagogisk virksomhet. I 2018 skal det fokuseres på følgende utviklingsområder:

1. Språkutvikling og strukturert begrepslæring
2. Barns trivsel og medvirkning, og voksenrollen i barnehagen.
3. Fastsette kvalitetssystem for spesialpedagogisk hjelp i barnehagen
4. Ta i bruk ny rammeplan for barnehagene

GRUNNSKOLE

De overordnede målene i kommuneplanens samfunnsdel er konkretisert i følgende resultatmål:

- Ingen elever skal oppleve mobbing, diskriminering, vold eller rasisme.
- Læringsresultatene skal ligge minst på landsgjennomsnittet i lesing, regning og engelsk på nasjonale prøver på 5. trinn og 8. trinn.
- Maksimalt 15 % av elevene skal være i mestringsgruppe 1 på nasjonale prøver i femte trinn og maksimalt 7 % i mestringsgruppe 1 på 8. trinn.
- Grunnskolepoeng på 10. trinn skal ligge minst på landsgjennomsnittet.
- Skolene i Søndre Land skal innen 2024 oppfylle opplæringslovens krav til undervisningskompetanse hos alle fast ansatte lærere.

Utviklingsarbeidet i grunnskolen vil være fokusert på følgende områder:

- Ferdigstille kompetanseplan for grunnskolen
- Gjennomføre utviklingsprosjektet knyttet til elevenes digitale ferdigheter
- Starte opp nytt utviklingsprosjekt i samarbeid med kommunene i Gjøvik-regionen

VOKSENOPPLÆRING, INTEGRERING OG SPESIALPEDAGOGISKE TJENESTER (VIS)

Utviklingsmålet for flyktningetjenesten er å fortsette med å etablere en god flyktningetjeneste i tråd med den vedtatte flyktningepå planen.

Utviklingsmålet for voksenopplæringen er å videreutvikle norskopplæringen, grunnskoleopplæring for voksne og det spesialpedagogiske tilbudet for voksne i samarbeid andre kommunale enheter og Sølve.

Utviklingsmålet for PPT og de spesialpedagogiske tjenestene er å videreutvikle veilederrollen og det systemrettede arbeidet overfor skoler og barnehager.

Målekart for kommunalområdet

Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	150,5	141,7	139,5	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	-	-	-	
Medarbeidertilfredshet	-	-	-	Se innledning
Nærvær (i %)	92,5	92,1	92,5	
Økonomisk resultat (i %)	100 %	-	100 %	

8.3. Økonomiplan

	2018	2019	2020	2021
Utgangspunktet er 2017-rammene	97 061 000	97 061 000	97 061 000	97 061 000
Lønns- og prisjustering	2 543 888	2 543 888	2 543 888	2 543 888
Tilleggsnedtrapping i fbm vertskommune-ansvar, forholdsmessig nedjustering	-282 536	-565 072	-847 608	-1 130 144
Integreringstilskudd (flyttet fra området skatt/rammetilskudd)	-10 500 000	-10 000 000	-9 500 000	-9 000 000
Utviklings-, effektiviserings og omstillingsbehov	-2 416 352	-3 283 816	-4 484 280	-4 986 744
Nettoramme økonomiplan 2018-2021	86 406 000	85 756 000	84 773 000	84 488 000

Budsjettet for kommunalområde oppvekst er redusert med ca. 2,7 millioner sammenlignet med budsjett for 2017.

Barnehagene

Siden det er opprinnelig budsjett 2017 som er lagt til grunn for fordeling av budsjettet på kommunalområdene, er det ikke tilført midler for å videreføre det utvidete barnehagetilbudet fra august 2017 til budsjettåret 2018. De barnehagene dette gjelder (Hov barnehage, Grettegutua barnehage og Svingen barnehage) har likevel fått tilført midler innenfor kommunalområde oppvekst sitt budsjett til å videreføre utvidelsen ut inneværende barnehageår. Det har medført at det er omfordelt midler på ca. 2,5 millioner fra skolene til barnehagene for å finansiere nåværende barnehagetilbud.

Fødselstallet så langt i 2017, og forventet utvikling resten av året, indikerer at søkningen i barnehagen kan bli omtrent på samme nivå i 2018 som i 2017. Det er derfor lite sannsynlig at det blir behov for færre barnehageplasser fra august 2018. Det må jobbes videre med å finne dekning for en eventuell videreføring av nåværende utvidelse av barnehagetilbudet fra august 2018.

Det er heller ikke funnet midler til å finansiere den store økningen av spesialpedagogisk hjelp i barnehagen.

Barnehagene er ikke tilført midler til styrking av bemanningen i tråd med forslag til ny pedagog-/bemanningsnorm fra 1.8.2018.

Hvis en ser bort fra de midlene som er tilført barnehagene som følge av utvidet tilbud, har barnehagene fått en reduksjon av sin ramme på i overkant av tre prosent. Denne reduksjonen må i hovedsak tas gjennom å redusere utgifter til varer og tjenester og å redusere vikarinneleie ved fravær.

Skolene

Skolenes budsjettramme er redusert med ca. 8 % sammenlignet med 2017. Årsaken til at skolene har en prosentvis større reduksjon enn de andre områdene er det er her det forventes størst reduksjon i omfang av tjenesten som følge av nedgangen i antall elever.

Fryal skole

Reduksjonen på ca. 1,7 millioner tas i hovedsak gjennom å redusere årsverk. Beløpet tilsvarer ca. 2,6 undervisningsårsverk eller 3,3 assistentårsverk. Reduksjonen vil antagelig gjennomføres ved å ta bort styrkingsressurser spesielt på 1. – 4. trinn og deling i praktiske fag. Disse styrkingstiltakene har de senere årene medført at skolen har klart å redusere spesialundervisningen til et minimum. Lesekursene må også tas bort.

Odnes skole

Reduksjonen på ca. kr. 830 000 tas i hovedsak gjennom å redusere undervisnings- og assistentårsverk. For å få til dette kan det vurderes å slå sammen første og andre klasse fra august 2018. Styrkingsressurs til gjennomføring av lesekurs og økt voksentetthet knyttet til elever med spesialundervisning fjernes.

Vestsida oppvekstsenter

Reduksjonen tilsvarer ca. 0,5 undervisningsårsverk, og må tas gjennom å redusere bemanningen.

Søndre Land ungdomsskole

Reduksjonen på kr. 1 670 000 gjennomføres ved å fjerne undervisnings- og assistentårsverk og redusere innkjøp. Mer konkret vil det dreie seg om:

- Lage større grupper i praktiske fag : Årsvirkning : 400.000
- Trygg oppvekst : 125.000 (Årsvirkning). Tiltaket allerede iverksatt
- Reduksjon av innkjøp: kr. 400.000
- Reduksjon i assistentårsverk. (ca. 125.000)
- Ytterligere 1,2 undervisningsårsverk. Kan blant annet skje ved å slå sammen neste års 10. trinn til to klasser, og å redusere styrkingsressurs i norsk, matematikk og naturfag.

I tillegg til reduksjonen i budsjettrammen har skolene en tilleggsutfordring ved at årets regnskap viser et overforbruk blant annet knyttet til bortfallet av elever fra omsorgssenteret for EMA-elever og Søndre Land statlige mottak. Den nødvendige reduksjonen i utgifter i 2018 sammenlignet med 2017 vil derfor være større enn reduksjonen i budsjettrammen skulle tilsi.

Det er begrenset hva man kan oppnå av innsparing i skolene midt i et skoleår. I hovedsak kan derfor største delen av reduksjonen gjennomføres først fra august 2018. Reduksjon i antall årsverk er basert på en helårsvirkning. Det må jobbes videre med å finne løsning for å oppnå balanse i 2018.

Avdeling for flyktninger, PPT og spesialpedagogisk hjelp.

Reduksjonen på 600 000 tas gjennom gradvis å trappe ned omfanget av introduksjonsprogrammet og voksenopplæring.

Søndre Land kommune har i 2017 bosatt omkring 30 flyktninger. Dette store antallet har gjort det nødvendig å øke omfanget av tilbud knyttet til introduksjonsprogram og grunnskoleopplæring veldig raskt. Kommunen har mottatt melding fra IMDI om at det ikke vil komme anmodning om bosetting av flyktninger i 2018. Det innebærer at tilbudet utover i 2018 må bygges gradvis ned igjen i takt med at inntektene etter hvert vil kunne falle.

Det er imidlertid ikke grunnlag for reduksjoner inneværende skoleår siden antallet for tiden er så høyt. Utfordringen kan derfor vise seg å være noe av den samme her som for skolen. Det må jobbes videre med å finne løsninger for å oppnå balanse i 2018.

9. Helse, omsorg og velferd

9.1. Tilstandsvurdering

Pleie- og omsorgstjenester

Indikator - pleie- og omsorgstjenester (PLO) samlet	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Korrigerede brutto dr.utg. pr. mottaker av PLO	410 744	365 902	301 670	377 178	405 946
Andel årsverk i brukerrettet tjeneste med fagutdanning	73	74	73	75	74

Tabellen viser en betraktelig nedgang i korrigerede brutto driftsutgifter pr mottaker av pleie og omsorgstjenester. Andel årsverk i brukerrettet tjeneste med fagutdanning er nå på samme nivå som landet for øvrig, men under nivået for Oppland.

Indikator – institusjonshelsetjeneste for eldre og funksjonshemmede	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Plasser i institusjon i prosent av innbyggere 80 år og over	24,4	23,9	16,3	17,1	18,3
Andel plasser avsatt til tidsbegrenset opphold	17,6	17,6	19,6	22,4	18,2
Andel plasser avsatt til habilitering/rehabilitering	5,9	5,9	7,7	10,2	7,5
Andel brukere i institusjon som har omfattende bistandsbehov: tidsbegrenset opphold	50,0	21,4	39,7	40,2	43,2
Andel plasser i skjermet enhet for personer med demens	42,6	42,6	24,7	27,4	27,1
Andel brukere i institusjon som har omfattende bistandsbehov: langtidsopphold	63,9	76,7	82,5	84,8	83,7
Andel plasser i brukertilpasset enerom med eget bad/WC	0	0	78,9	81,4	82,2
Legetime pr uke pr beboer i sykehjem	0,20	0,26	0,34	0,65	0,55
Korrigerede brutto driftsutgifter, institusjon, pr. kommunal plass	884 757	938 714	1 073 766	1 100 996	1 110 419
Brukerbetaling i institusjon i forhold til brutto dr.utg	14,3	11,9	12,2	11,5	12,9

Søndre Land har en høy dekningsgrad av plasser i institusjon målt i prosent av innbyggere over 80 år. Sammenlignet med andre kommuner har Søndre Land mindre andel korttidsplasser og rehabiliteringsplasser. Plassene er belagt med pasienter målt til et mindre omfattende bistandsbehov enn sammenlignbare kommuner. Andelen langtidspasienter med omfattende bistandsbehov er også lavere. Dette kan ha sammenheng med vanlige variasjoner, manglende eller ufullstendig IPLOS registrering, eller at inntakskriteriene er mindre strenge hos oss enn i andre kommuner. Søndre Land har en høy andel plasser i skjermet enhet for demente. Dette er i tråd med nasjonal satsning og er bra. Legetimer pr uke pr beboer samt at det ikke er brukertilpasset enerom med eget bad/WC er klare forbedringspunkter. Det er gjort tiltak i 2017 som vil ha innvirkning på legetimene, og realisering av nytt omsorgssenter vil gi bad/WC på alle rom. Korrigerte brutto driftsutgifter pr plass er lave.

Indikator - hjemmetjenester	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Tjenester til hjemmeboende – andel av netto driftsutg til PLO (pleie og omsorg)	60,7	60,3	54,4	51,7	49,9
Mottakere av hjemmetjenester, pr. 1000 innb. 0-66 år	37	49	35	29	20
Mottakere av hjemmetjenester, pr. 1000 innb. 67-79 år	121	130	99	80	67
Mottakere av hjemmetjenester, pr. 1000 innb. 80+	413	395	473	343	320
Gjennomsnittlig antall tildelte timer pr uke, praktisk bistand	13,2	15,7	10,8	9,7	9,7
Gjennomsnittlig antall tildelte timer pr uke, hjemmesykepleie	1,9	2,5	5,1	4,2	4,8
Andel hjemmeboere med høy timesats	9,5	8,9	7,9	7,1	7,2
Andel hjemmetj. mottakere med omfattende bistandsbehov, 67 år og over	-	10,0	17,2	15,0	13,5
Korrigerte brutto driftsutgift pr mottaker av hjemmetjenester (kr)	296 455	253 187	188 801	229 153	246 489
Brukerbetaling, praktisk bistand, i prosent av korr brutto driftsutg	0,6	0,5	1,2	1,0	1,2

Antall mottakere av hjemmetjenester ligger høyt i alle aldersgrupper. Noe av forklaringen er vertskommuneansvaret, men det er ikke hele svaret. Søndre Land ligger noe høyt på andel hjemmeboere med høy timesats, mens andel hjemmetjenestemottakere over 67 år med omfattende bistandsbehov ligger lavt. Vertskommunebeboerne er i hovedsak i aldersgruppen under 67 år.

Indikator – boliger med heldøgns bemanning og dagtilbud	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Andel innbyggere 80 år og over i bolig med heldøgns bemanning	6,3	6,9	5,5	4,6	3,5
Netto driftsutgifter til aktivisering/støttetjenester pr innbygger 18 år og over	1 627	1 557	1 055	1 196	1 166
Aktivisering, støttetjenester – andel av netto driftsutg til PLO	5,0	4,5	4,5	4,8	5,5

Eldresenteret gir i dag tilbud i bolig med heldøgns bemanning i hovedsak til eldre. En høyere andel av Søndre Land sine innbyggere over 80 år bor i slik bolig, enn i andre kommuner. Aktivitetstilbudet er blitt redusert siste årene i takt med bortfall av vertskommunebrukere. Netto driftsutgifter til aktivisering og støttetjenester fordelt pr innbygger over 18 år er høyere enn i sammenlignbare kommuner.

Helse og familie-tjenester

Helse og familie består av avdelingene fysio-, ergo- og frisklivsterapi, helsestasjon, legetjenesten, og psykisk helse og rustjeneste der også psykolog er med. Avdelingen skal ha et mestrings- og forebyggende perspektiv.

Indikatorer - lege og fysioterapitjeneste	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Legeårsverk pr. 10 000 innbyggere	12,1	12,2	10,5	12,2	10,6
Fysioterapiårsverk pr. 10 000 innbyggere	10,4	10,0	9,2	11,3	9,1
Brutto driftsutgifter pr. innbygger til kommunehelsetjenesten	2 713	2 526	2 442	2 928	2 511

Søndre Land har god dekning av både leger og fysioterapeuter. Tidligere oversikt viste en lav dekning i sykehjem. Tjenesten bør se på fordeling av ressursene.

Indikatorer - helsestasjon	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Netto driftsutg til forebygging, helsestasjons- og skolehelse-tjeneste pr innbygger 0 – 20 år	1 887	2 651	2 332	2 698	2 352
Netto driftsutg til forebygging, helsestasjons- og	8 352	11 336	8 761	10 879	8 534

skolehelse-tjeneste pr innbygger 0 – 5 år					
Andel spedbarn som har fullført helseundersøkelse innen utgangen av 8. leveuke %	89	113	99	101	98
Andel barn som har fullført helseundersøkelse innen utgangen av 1. skoletrinn i %	122	119	92	97	95
Årsverk av helsesøster pr. 10 000 innbyggere 0 – 5 år	102,4	99,7	82,1	84,8	70,5
Årsverk av jordmødre pr. 10 000 fødte	36,4	87,0	76,8	69,7	61,4

Til tross for at Søndre Land ikke har styrket helsestasjon og skolehelsetjenesten i takt med nasjonale føringer de siste årene, ligger kommunen høyt i netto driftsutgifter til tjenesten. Oppfølgingen av spebarn og skolebarn er god. Jordmor har økt sin stillingsstørrelse i kommunen fra 2016.

Barnevern					

Kostratløst for barnevern er gamle og er ikke tatt med i tilstandsrapporten. Vi viser til egne rapporter og gjennomgang av situasjonen som blir gitt kvartalsvis.

Sosialtjenester, psykisk helsearbeid og rusarbeid

Sosiale tjenester	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Indikator					
Netto driftsutgifter til sosialtjenesten per innbygger	1 173	1 439	1 721	1 950	2 404
Andelen sosialhjelpsmottakere i forhold til innbyggere i %	1,5	1,5	-	-	2,6
Netto driftsutgifter til sosialhjelp pr innbygger 20-66 år	493	504	1 429	1 682	1 858
Netto driftsutgifter til kommunale sysselsettingstiltak pr innbygger 20-66 år	404	410	212	247	245
Andel mottakere med sosialhjelp som hovedinntektskilde	39,3	29,5	-	-	49,0
Andel netto driftsutg. til tilbud til pers med rusproblemer	15,1	13,5	7,6	4,2	14,9
Netto driftsutg til tilbud til personer med rusproblemer pr innbygger 18-66 år	280	310	129	405	559

9.2. Mål og satsingsområder

Søndre Land kommune skal ha helse-, omsorgs- og velferdstjenester med god kvalitet og med tilstrekkelig kapasitet. Det skal være nødvendig bredde i tjenestetilbudet. Det skal være et robust fagmiljø med vekt på tverrfaglighet og samarbeid – både internt og eksternt. Tjenesten skal ha optimal organisering og kunne tilpasse seg framtidige endringer.

Målekart for kommunalområdet:

Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk for kommunalområdet		257,8	261,9	
Antall årsverk fellesressurser	2	2	2	
Tildelings- og koordinerende enhet	2,5	2,5	2,5	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	-	-	-	
Medarbeidertilfredshet	-	-	-	Se innledning
Nærvær (i %)	92,5	88,9*	12,3	3. kvartal -17
Økonomisk resultat (i %)	100	114	105	Anslag pr oktober

Med bakgrunn i kommuneplanens samfunnsdel skal helse, omsorg og velferd følge opp målene om at alle mottakerne av kommunens tjenester skal være godt fornøyde med de tjenestene de mottar, og vi skal prioritere utviklings- og innovasjonsarbeid og forvalte våre ressurser på en god måte.

Trygghet, mestring og livskvalitet er vår visjon for arbeidet.

Satsningsområder for 2018 vil være:

1. Tidlig innsats i alle aldre

Dette innbefatter både forebyggende tiltak, tidlig intervensjon og stabiliserende tiltak, og aktiv innsats tidlig i et sykdomsforløp/rehabiliteringsforløp.

- Med henvisning til vedtatte strategi for hverdagsrehabilitering med velferdsteknologi skal hverdagsrehabilitering og velferdsteknologiske løsninger være førstevalg i tilbudet av tjenester.
- Følge opp plan for psykisk helse og rus gjennom å
  - utvikle fagteammodellen som samarbeidsarena mellom barnehage, skole, helsestasjon, psykisk helse og barnevern knyttet til barn i risiko
  - utvikle fagteammodell for barn fra graviditet til barnehagebarn
  - utvikle fagteammodell for overganger fra ungdomsskole til videregående skole

- Utarbeide strategi for å forebygge overvekt hos barn og unge
- Følge opp tiltak i plan for habilitering og rehabilitering. Styrke rehabilitering i sykehjem. Andelen korttidsplasser, legetimer og fysioterapitimer i sykehjem økes
- Følge opp tiltakene i Demensplan med etablering av brukerskole, brukerdiallog og demensvennlig samfunn.
- Innføre forebyggende hjemmebesøk for personer over 75 år.
- Dagtilbudene opprettholdes
- Følge opp forebyggende tiltak i kreftplanen
- NAV vil bidra til et arbeidsrettet Introduksjonsprogram slik at flere flyktninger kommer tidligere ut i arbeid
- Tidlig og tett arbeidsrettet oppfølging av ungdom (under 30 år).
- Ha fokus på barnas behov i oppfølging og vedtak om ytelser.
- Fortsatt fokus på forebyggende råd og veiledning.
- Følge opp plan mot vold i nære relasjoner, bidra til å avdekke forhold tidlig

2. *Kvalitet*

Tjenestene skal være av god kvalitet, og brukerfokus skal stå sterkt. Ved nye tiltak skal brukere involveres i planleggingen

- Alle avdelinger har utarbeidet kompetanseplaner og opplæringsplaner for sine avdelinger
- Delta i pasientsikkerhetsprogrammet, drive kontinuerlig kvalitetsforbedring i tjenesten
- Kompetanse skal verdsettes, øke andel ansatte med fagutdanning og høyskoleutdanning.
- Kontinuerlig etikk og verdiarbeid i alle avdelinger.

3. *Arbeidsprosesser og organisering*

- Utarbeide ny helse og omsorgsplan
- Gjennomføre strategi for velferdsteknologi
- Innføre digitalisering av tjenesten i henhold til digitaliseringsprosjektet
- Følge opp plan for psykisk helse og rus med vurdering av organiseringen
- Innføring av Lean i nye avdelinger

4. *Innovasjon*

- Utvikle tjenesten gjennom å tenke nytt
- Se muligheter for å jobbe smartere, skape mønsterbrudd
- Øke bevisstheten rundt hvilke oppgaver vi skal utføre, og hvilke vi kan slutte med
- Delta i folkehelseprosjektet Søndre Land 2025

5. *Hovli omsorgssenter*

- Bidra til gode prosesser og innspill i forbindelse med utvikling av Hovli omsorgssenter

6. *Økonomi*

- Aktiviteten må tilpasses kommunalombudets driftsrammer

9.3. Økonomiplan

	2018	2019	2020	2021
Utgangspunktet er 2017-rammene	174 853 000	174 853 000	174 853 000	174 853 000
Lønns- og prisjustering	4 695 835	4 695 835	4 695 835	4 695 835
Utgiftsjustering vedr vertskommunebrukere	-603 750	-3 079 125	- 5 616 384	-8 217 075
Tilleggsnedtrapping i fbm vertskommune-ansvar, forholdsmessig nedjustering	-508 982	-1 017 966	-1 526 945	-2 035 926
Styrking av barnevernet	4 000 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000
Utviklings-, effektiviserings og omstillingsbehov	-4 353 103	-5 916 744	-8 077 506	-8 984 834
Nettoramme økonomiplan 2018-2021-	178 083 000	173 535 000	168 328 000	164 311 000

Driftsrammen for 2018 gir rom for mye aktivitet, men innebærer også at det til sammen må reduseres med ca 5,5 millioner kroner. Dette vil innebære reduksjon i antall stillinger i flere avdelinger i kommunalområdet. Det vurderes reduksjon i 4 sykehjemsplasser ved Hovli 1.etasje. De andre avdelingene gjennomfører reduksjon ved effektivisering og ved å redusere der behovet er blitt mindre i forbindelse med bortfall av vertskommunebrukere.

10. Lokalsamfunn og stab

10.1 Tilstandsvurdering

Indikator – Bygg og vedlikehold samt renhold	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Netto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning per innbygger (kr)	4 985	5 147	4 150	4 863	4 866
Samlet areal på formålsbyggene per innbygger (m2)	4,9	5,1	4,8	5,3	4,7
Korrigerede brutto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning pr m2 (kr)	1 029	1 038	908	970	1078
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning pr m2 (kr)	87	78	96	51	106
Utgifter til driftsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning pr m2 (kr)	609	628	502	434	548
Herav energikostnader for kommunal eiendomsforvaltning pr m2 (kr)	124	124	107	125	108
Herav utgifter til renholdsaktiviteter i kommunale eiendomsforvaltning pr m2 (kr)	232	238	162	194	157
Netto driftsutgifter til kommunalt disponerte boliger pr innbygger (kr)	-153	-203	-9,6	-34,1	72,8
Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbyggere (antall)	31	31	22	25	21

Forvaltning av kommunale bygninger og boliger varierer fra kommune til kommune, så sammenligning med andre er misvisende. Bl.a. har flere kommuner valgt å la en kommunal stiftelse eller foretak eie rådhus, og i mange kommuner er boliger eid av en boligstiftelse. Det betyr at areal og kostnader for disse ikke inngår i Kostra-tallene.

Indikator – Klima og energi	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Kommunale energikostnader pr innbygger (kr)	1 350	1 258	832	1 140	820
Herav energikostnader til institusjonslokaler pr kvadratmeter (kr)	256	277	126	158	116

En av årsakene til at Søndre Land kommune ligger høyere på energikostnader til institusjonslokaler pr kvadratmeter er Hovli. Ved å bygge nye Hovli omsorgssenter vil energikostnadene pr kvadratmeter reduseres betydelig.

Indikator - arealforvaltning	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Brutto driftsutgifter til fysisk tilrettelegging og planlegging (plan, kart, bygg) i kr pr innbygger	840	962	737	987	802
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid (kalenderdager) byggesaker 12 ukers frist	66	46	-	33	38
Standardgebyr for oppmålingsforretning for areal tilsvarende en boligtomt 750 m ² i kr	16 215	16 650	-	15 522	16 803

Saksbehandlingstiden for byggesaker er tilfredsstillende takket være ressurstilgang med to byggesaksbehandlere. Adresseringsprosjektet ble ferdigstilt i 2017.

Gebyrer for oppmålingsforretninger ligger på landsgjennomsnittet. Det må imidlertid bemerkes at for Søndre Land gjelder gebyret eiendom opp til 2000 m².

Indikator – Næringsforvaltning	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Netto driftsutgifter til tilrettelegging og bistand for næringslivet pr innbygger	224	164	142	77	86

I 2017 er næringsrådgiverstillingen besatt og kommunen deltar i Gjøvikregionen Utvikling med tilhørende næringsprogram. Dette er en viktig videreføring etter avslutning av Opptur-programmet.

Indikator - kultur	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Netto driftsutgifter til kultursektoren pr. innbygger	1 419	1 582	1 593	2 085	2 148
Utlån alle medier fra folkebibliotek pr. innbygger	2,5	2,3	3,2	3,6	3,0
Netto driftsutgifter til kino kr. per innbygger	24	31	17	-8	2
Besøk pr. kinoforestilling	37,9	34,1	30,3	41,7	35,8
Netto driftsutgifter til musikk- og kulturskole	1 861	2 055	2 518	3 049	2 230

per innbygger 6 – 15 år					
Andel elever i grunnskolealder i musikk- og kulturskolen av antall barn i alderen 6 – 15 år	15,9	18,7	15,5	17,9	13,7
Netto driftsutgifter til aktivitetstilbud barn og unge per innbygger 6-20 år	473	680	450	772	1 094
Netto driftsutgifter kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg i forhold til kommunens totale driftsutgifter (i prosent)	0,5	0,4	0,5	0,7	1,0
Netto driftsutgifter kommunale kulturbygg i forhold til kommunens totale driftsutgifter (i prosent)	0,2-	0,2	0,3	0,4	0,4

Tallene viser noe økning i netto driftsutgifter til kultursektoren pr innbygger, men avstanden til landsgjennomsnitt og Oppland fylket har ikke endret seg vesentlig. Vi har en god økning i antall kulturskoleelever og ligger over både landsgjennomsnitt, Oppland og gruppe 10. Netto driftsutgifter barn og unge har økt og nærmer seg nivået i Oppland – dette skyldes satsingen på Ungdommens hus. Besøk pr kinoforestilling har økt og vi er tett på snittet i landet, driftsutgiftene er fortsatt høye som skyldes prisstrukturer og statlig redusert satsing på kino.

Indikator – kirke	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Netto driftsutgifter til kirker og gravplasser pr innbygger	810	865	619	672	563
Brutto investeringsutgifter til kirker og gravplasser pr innbygger	0	0	161	188	179

Netto driftsutgifter til kirker og gravplasser pr innbygger er noe høyere i Søndre Land kommune sammenlignet med gruppe 10, Oppland og snittet i landet.

Indikator - avløpstjeneste	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Finansiell dekningsgrad avløp	113	93	100	103	101
Andel av befolkningen tilknyttet kommunal avløpstjeneste	38,8	39,0	-	68,2	84,4
Gebyrinntekter pr. innbygger tilknyttet kommunal avløpstjeneste	5 135	4 398	-	2 698	1 661

Driftsutgifter pr. innbygger tilknyttet kommunal avløpstjeneste	4 439	4 437	-	2 053	1 162
Årsgebyr for avløpstjenesten - eks mva (rapporteringsåret +1)	6 910	6 910	3 621	4 941	3 837
Andel fornyet spillvannnett, gjennomsnitt for siste tre år	0,80	1,32	-	0,39	0,61

Selvkostregnskapet viser at inndekningen for avløp har gått noe ned og var i 2016 under 100 %. Gebyrinntektene pr. innbygger tilknyttet kommunal avløpstjeneste gikk noe ned fra 2015 til 2016. Andel fornyet ledningsnett har økt og er betydelig høyere enn gjennomsnittet i Oppland og landet.

Indikator - vannforsyning	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Finansiell dekningsgrad vann	102	92	105	105	101
Andel av befolkningen tilknyttet kommunal vannforsyning	53,4	53,8	-	75,0	87,7
Gebyrinntekter pr. innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning	2 987	2 811	-	2 051	1 373
Driftsutgifter pr. innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning	2 645	2 749	-	1 410	969
Årsgebyr for vannforsyning ekskl mva (rapporteringsåret +1)	6 054	6 179	2 970	3 790	3 437
Andel fornyet ledningsnett, gjennomsnitt for siste tre år	1,48	2,04	-	0,46	0,70

Selvkostregnskapet viser at man har en dekning på 92 % for vann. Gebyrinntektene pr. innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning gikk noe ned i 2016. Andel fornyet ledningsnett har økt og er betydelig høyere enn gjennomsnittet i Oppland og landet.

Indikator - avfall og renovasjon	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Finansiell dekningsgrad avfall	100	103	86	89	95
Årsgebyr for avfallstjenesteng ekskl mva (rapporteringsåret +1)	2 167	2 167	2 390	2 136	2 719

Dekningsgraden økte noe i 2016 og ble på 103 % og er høyere enn snittet i Oppland og landet. Årsgebyret var uforandret fra 2015 til 2016 og er lavere enn i snittet Oppland og Landet.

Husholdningene i Søndre Land kommune avviker positivt når det gjelder innlevering av farlig avfall. Gjennomsnittlig ble det i 2016 levert 23 kilo pr innbygger (inkl feriebefolkning), som er 35 % mer enn gjennomsnittet i Oppland.

Indikator – Brann- og ulykkesvern	Søndre Land 2015	Søndre Land 2016	Gruppe 10 2016	Oppland 2016	Landet 2016
Netto driftsutgift pr innbygger	1 065	1 068	718	886	778
Årsgebyr for feiing og tilsyn ekskl mva (rapporteringsåret +1)	301	301	403	456	441

Netto driftsutgifter per innbygger innenfor brann og ulykkesvern økte svakt fra 2015 til 2016 og er høyere enn snittet i Oppland og landet. Årsgebyret for feiing og tilsyn er uforandret fra 2015 til 2016 og under snittet i Oppland og landet.

10.2 Mål og satsingsområder

Målekart for kommunalområdet

Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	84,09*	87,48*	84,64	* Budsjetterte årsverk
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	>4,7	-	4,7	
Medarbeidertilfredshet	-	-	-	Det henvises til innledningen budsjettdokument del I
Nærvær (i %)	95	93,2*	94,3	* Basert på 3. kvartal 2017
Økonomisk resultat (i %)	100	101*	101	* Basert på 2. tertial 2017

Satsingsområder

Det overordnede satsingsområdet for kommunalområdet i 2018 og planperioden er å tilpasse driften til de økonomiske rammene. Det innebærer fokus på gjennomgang av arbeidsprosesser, samhandling og generell effektivisering. Som følge av utfordringene med å tilpasse driften av kommunalområdet til de økonomiske rammene, vil det også være et viktig satsingsområde å avklare forventningene både på nivå og omfang av de tjenestene kommunalområdet kan yte til våre interne og eksterne kunder.

Innenfor boattraktivitet er stedsutvikling Hov et viktig satsingsområde i planperioden, inkludert å etablere en god møteplass for innbyggerne på Fladsrudtomta. Arbeidet med å utarbeide en overordnet plan for stedsutvikling Hov er i «startgrope» og planlegges ferdig i 2018. Videre er tilrettelegging av

attraktive boligtomter et viktig satsningsområde. Det henvises også til investeringsplanen i planperioden over prioriterte prosjekter.

Innenfor samfunnssikkerhet ble det utført risiko- og sårbarhetsanalyse i 2017 og beredskapsplanene ble revidert. Arbeidet følges videre opp i 2018, spesielt viktig er gjennomføring av kriseøvelser.

I 2016 ble det satt i gang et arbeid med digitalisering med den hensikt at nettbaserte tjenester i større grad skal være Søndre Land kommunes kommunikasjon med innbyggere, ansatte og næringsliv i løpet av planperioden. I 2017 ble digitaliseringsstrategien vedtatt og nå arbeides det med handlingsplan og innføring av ny hjemmeside til kommunen. Digitalisering av tjenester er viktig utviklingsarbeid som kan bidra til både mer effektive arbeidsprosesser og bedre tjenester til brukerne.

Utviklingen i jobbnærværet har vist negativ utvikling i 2017 for kommunalområdet. Arbeidet med å skape økt jobbnærvær må derfor forsterkes i planperioden. Resultatet av gjennomført medarbeiderundersøkelse i 2017 viser at kommunalområdet er på snittet sammenlignet med landet og kommunen generelt, noe som vurderes som tilfredsstillende. Det henvises til innledningen av budsjettokument del I for ytterligere vurderinger av medarbeiderundersøkelsen.

Med henvisning til budsjettokument del I, legges det til grunn å arbeide videre med spesielt utviklings- og innovasjonsarbeid. Spesielt nevnes deltagelse og oppfølging av folkehelseprosjektet Søndre Land 2025.

Satsningsområdene vil bli systematisert i en virksomhetsplan for kommunalområdet.

Arealforvaltning

Flere nyansettelser har vært i avdelingen i 2017. Det er kommet ny person i arealplanleggerstillingen, nyansatt næringsrådgiver i nyopprettet stilling, engasjert to personer midlertidig i prosjekter som klimaplan og matrikkelforbedring. Klimaplanen er sektorovergripende og arbeidet med denne fortsetter 1.halvår i 2018.

Reguleringsplan for Fagerlund næringsområde og Hovli omsorgssenter er vedtatt i 2017. Det samme er nedre del av Fv.247. Flere reguleringsplaner er startet opp i 2017, bl.a. Kråkvika-Fjordsbygda-Breskebakke som en kommunal områdereguleringsplan og reguleringsplan for parkeringsplass ved idrettsplassen. Reguleringsplaner for næringsarealer og boligarealer planlegges i 2018 og framover, kapasitet ved avdelingen vil avgjøre framdriften. Boligfelt på Grettejordet har vært på anbudskonkurranse høsten 2017.

Tilskuddsforvaltningen er omfattende og rutiner for søknader om produksjonstilskudd legges om i 2017.

Avdelingen er i gang med digitaliseringsprosess på flere områder. Digitalisering av eiendomsarkivet vil være avhengig av ressurstilgang.

Kultur, idrett og fritid

Driften av ungdommens hus er fortsatt under utvikling. Åpningstidene har blitt økt i 2017, men det er krevende innen tildelte budsjettammer å redusere antall uker feristengt. Kulturskolen har en faglig sterk og stabil stab og lokaliseringen på Fryal/SLUS er tilfredsstillende. Biblioteket vurderer løsninger for å etablere nytt lager og magasin, dette er sentralt for virksomheten. Oppistua i Hov som formidlingssted for Randsfjordmuseene/Lands museum har mottatt ekstern støtte til oppgradering av lokalene.

Tidsrammen sees i sammenheng med kommunens øvrige planer og kapasitet innen avdeling for bygg og vedlikehold.

Arbeidet med å utarbeide en frivilligmelding var planlagt startet opp i 2017, men er ikke påbegynt grunnet langtidssykefravær. Arbeidet vil bli startet opp i 2018 med ferdigstilling i 2019. Arbeidet vil blant annet tydeliggjøre forholdet mellom kommunen og Frivilligsentralen. Framdrift er avhengig av kapasiteten på avdelingen.

Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv ble vedtatt i 2017. Gjennomføring av handlingsplanen gjøres gjennom ekstern finansiering og eventuelle økte rammer. For 2018 satses det på turkart, turkort og skilting av friluftsområder sett i sammenheng med kulturminneplanens prioriteringer.

Det arbeides med å digitalisere Kulturnytt i 2018. Det vil bli vurdert om man også i fremtiden skal ha et mindre antall som trykkes i papirformat og spres til butikker og institusjoner i hele kommunen.

Kultur, idrett og fritid leder sammen med frivillige lag og foreninger, Frivilligsentralen, folkehelsekomiteen, profesjonelle kunst- og kulturaktører, handelsstanden og skognæringen m.fl. arbeidet med bygdefestivalen Tid for Tømmer. I 2018 er datoene for festivalen satt til fredag 15. juni og lørdag 16. juni. Flere avdelinger i kommunen bidrar både under planlegging, utvikling og gjennomføring.

Det fremkommer i gebyrvedlegget at det foreslås å fjerne gebyret for leie av kultursalen. Det at man ikke tar leie av kultursalen vurderes som en støtte til lag og foreninger.

Teknisk drift

Teknisk drift prioriterer revisjon av «Hovedplan for vann og avløp», som skal være ferdig revidert i løpet av første halvdel av 2018. Arbeidet legger premisset og grunnlaget videre for rehabilitering og videre utbygging av vann og avløpsnett og tilkobling av nye abonnenter.

Arbeidet med kartlegging og oppfølging av avløp i spredt bebyggelse er påbegynt og fortsetter i planperioden.

For investeringer innen vann og avløpsnett i planperioden henvises det til investeringsplanen for planperioden. Sanering av ledningsnett i områder med mye inn og utlekking av avløpsvann prioriteres. Også områder der kommunen kan få flere abonnenter tilknyttet kommunalt nett vil bli prioritert.

Det er et overordnet mål at våre renseanlegg og vannverk til en hver tid oppfyller gjeldende rensekrav og krav til drikkevannskvalitet. Det er derfor høyt prioritert å holde våre anlegg i tilfredsstillende stand. De fleste av våre anlegg er av eldre dato, og vi ser at vedlikeholdsbehov og behov for modernisering er økende.

Det vil bli innført feiing for alle fritidsboliger i løpet av 2018, og ny lokal forskrift for feiing er under utarbeidelse.

Oppland fylkeskommune har startet en prosess knyttet til nedklassifisering av fylkesveier. Resultatet av prosessen forventes avklart i slutten av 2018.

Innenfor brannvesenet har det i 2017 pågått en vurdering av hvordan det fremtidige brannvesenet i Søndre land skal være. Forslaget innebærer at brannvesenet utvider sitt samarbeid med Nordre Land kommune til å inkludere feiing og forebygging. Samtidig har arbeidet med å bygge nytt beredskapsenter startet opp i 2017 og forventes ferdig i 2018.

Renhold

Fokus i 2018 for renholdsavdelingen vil være å tilpasse driften til tildelte budsjетtrammer uten at det skal få vesentlige negative konsekvenser for utførelsen av tjenestene.

Bygg og vedlikehold

For bygg og vedlikehold vil det fortsatt være betydelig satsing på investeringer i eiendomsmassen, og avdelingen har ansvaret for å følge følgende, store investeringsprosjekter:

- Hovli omsorgssenter, planlagt oppstart jan/febr 2018 og ferdigstillelse nybygg ca oktober 2020. Deretter skal eksisterende sykehjem rives og utearealene istandsettes.
- Nytt beredskapssenter, planlagt ferdig bygningsmessige arbeider 01.08.2018
- Ombygginger av NAV-kontorene med spesielt fokus på sikkerhet for de ansatte
- Planlegging av boliger for ungdommer med funksjonshemminger, jfr boligsosial handlingsplan
- samt mange andre mindre prosjekter

Driftssiden blir påvirket av det store aktivitetsnivå på investeringssiden, men vi vil bl.a. fortsette arbeidet med å få på plass bedre vedlikeholdsplaner, kontinuerlig vurdere omfanget av eksisterende eiendomsmasse, samt oppfølging etter vernerunder.

Fellestjenester

Hovedsatsningen for 2018 blir å gjennomføre nødvendige tiltak som følge av reduksjoner i tildelte budsjетtrammer, samt å tilpasse driften uten at det skal få vesentlige negative konsekvenser for utførelsen av tjenestene som avdelingen har ansvaret for. Videre vil fokuset være å samtidig legge til rette for gjennomføring av planlagte tiltak relatert til handlingsplan for digitalisering, herunder innføring av ny hjemmesideløsning.

Økonomiavdelingen

Hovedmål for 2018 blir å tilpasse driften til den økonomiske rammen. Med reduksjon i rammen fra 2017 er det et krevende mål.

Når det gjelder jobbnærværet for avdelingen er den svært tilfredsstillende, og målsettingen for 2018 er at dette vil vedvare.

Personalavdelingen

Det ble ansatt ny personalsjef høsten 2017 etter at stillingen har vært vakant en periode.

Hovedmålsettingen i 2018 er å få gjennomført en del aktiviteter som man ikke har hatt kapasitet til å gjennomføre i 2017. F. eks nevnes revidering av personalhåndboken og gjennomgang av arbeidsprosesser som et satsningsområde i 2018. Videre understrekes det at tildelte budsjетtrammer er krevende i 2018.

10.3 Økonomiplan

	2018	2019	2020	2021
Utgangspunktet er 2017-rammene	59 028 000	59 028 000	59 028 000	59 028 000
Lønns- og prisjustering	1 571 577	1 571 577	1 571 577	1 571 577
Tilleggsnedtrapping i fbm vertskommuneansvar, forholdsmessig nedjustering	-172 320	-344 640	-516 960	-689 281
Næringsprogram og regional markedsføring				
Kulturminneplan avsluttes i 2017	-300 000	-300 000	-300 000	-300 000
Energi- og klimaplan avsluttes i 2018	-250 000	-350 000	-350 000	-350 000
Flyfotografering og laserskanning avsluttes i 2017	-150 000	-150 000	-150 000	-150 000
Matrikkelforbedringsprosjekt avsluttes i 2019			-100 000	-100 000
Kommunalt tilskudd til frivilligsentralen flyttes til kulturavdelingen (fra felles-enheten)	300 000	300 000	300 000	300 000
Tilskudd til fellesrådet i fbm vedlikehold Hov kirke	540 000			
Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov	-1 473 682	-2 003 049	-2 734 876	-3 041 726
Nettoramme økonomiplan 2018-2021	59 094 000	57 752 000	56 748 000	56 269 000

Omstillingsbehovet for kommunalområdet i 2018 er på nesten 2,5 mill kroner:

- ✓ Utviklings-, effektiviserings- og omstillingsbehov 1.473.682
- ✓ Tilleggsnedtrapping i fbm vertskommuneansvar, forholdsmessig nedjustering 172.320
- ✓ Ikke tilført midler til deltagelse i Næringsprogram og regional markedsføring 850.000

Omstillingsmålet for kommunalområdet er krevende i 2018 og det har vært en målsetning å unngå generell reduksjon i avdelingenes driftsrammer etter «osthøvelmetoden». I 2018 er det derfor omstillingsbehovet fordelt slik per avdeling:

- Renhold 0,75 mill
- Fellestjenester 0,75 mill
- Økonomi 0,35 mill
- Arealforvaltning 0,35 mill
- Resten er mindre justeringer på øvrige avdelinger

Innenfor renholdsavdelingen arbeides det med effektivisering av arbeidsprosesser og vurdering av kvalitetsnivået. Videre må innkjøp av driftsmateriell/nytt utstyr vurderes nøye. Innenfor Fellesfunksjoner foreslås det å avvikle kantinedriften i sin nåværende form. Vurdering av eventuelle alternative løsninger for å erstatte tilbudet vil måtte avklares nærmere. Videre vil funksjonene i servicetorget bli vurdert, spesielt med hensyn funksjon og oppgaver for å skape synergier på tvers av

avdelinger og/eller kommunalområder. Til siste punkt nevnes spesielt avdeling for Arealforvaltning som har mange henvendelser til kommunen. Innenfor avdelingen Økonomi arbeides det med en løsning for interkommunalt samarbeid for den delen av avdelingen som gjelder skatt og innfordring. I tillegg arbeides det med effektivisering av arbeidsprosesser. For øvrige kommentarer til tiltak for å nå tildelte budsjetttrammer henvises det til beskrivelsen per avdeling nedenfor.

Til slutt nevnes at flere innmeldte nye tiltak i 2018 eventuelt må gjennomføres innenfor tildelte budsjetttrammer. Dette innebærer en krevende prosess i kommunalområdet for å tilpasse driften til de økonomiske rammene samtidig som målsetningen er å opprettholde nivået og kvaliteten på tjenestene. Det må derfor arbeides videre i 2018 for å sikre at omstillingsmålet for kommunalområdet nås.

Arealforvaltning

Igangsett matrikkelforbedringsprosjekt som startet i 2017 og som det ble gitt skjønnsmidler til fortsetter i 2018 og 2019. Arbeid med klimaplan ferdigstilles i 2018. Avslutning av kulturminneplanen gjøres over eksisterende driftsramme uten ytterligere tilføring av ressurser. I planperioden vil flere større arealplaner arbeides med, fra 2019 revideres også kommuneplanen.

Forpliktelser gjennom deltagelse i Gjøvikregionen Utvikling medfører et større behov for økt driftsramme innenfor næringsutvikling. Dette tas av fond i 2017 og legges inn i driftsramma for 2018 og 2019. Det er håp om at dette kommer næringslivet til gode i Søndre Land eller at kommunen drar positiv veksel på verdiskapning ellers i regionen.

Avdelingen har inntekter gjennom fastsatte gebyrer bl.a. innenfor oppmåling og plan-/byggesaksbehandling, i tillegg festeavgifter og noe overskudd gjennom konsesjonskraft. Kommuneskogen forventes som tidligere år å gi netto overskudd gjennom tømmersalg. Inntektssiden for avdelingen er vanskelig å forutsi med sikkerhet i budsjettet.

Gebyrregulativet foreslås justert for 2018 med deflator 2,3 %. Andre mindre justeringer går fram av vedlagte forslag til gebyrregulativ. Det ble foretatt en del større endringer for 2017 for å tilnærme oss de andre kommunene i Gjøvikregionen og derfor er det ikke ansett som nødvendig med større justeringer denne gangen enn generell prisstigning.

Totalt sett går avdelingen inn med budsjettmessig innstramning fra 2018 som gir avdelingen et mindre handlingsrom.

Kultur, idrett og fritid

En videreføring av driftsbudsjettet fra 2017 skaper en stabil arbeidssituasjon for avdelingen. Rammene er økt tilsvarende øremerket statlig tilskudd til Frivilligsentralen. Det lokale kulturlivet og alle idrettslagene tilbys gratis bruk av kommunens lokaler og idrettshall til ukentlig bruk. Lag og foreninger mottar indirekte økte midler gjennom fri bruk av Kultursalen, samt til kommunens vedlikehold av Søndre Land idrettspark.

Bygg og vedlikehold

Avdelingen får i utgangspunktet samme rammer som i 2017, men samtidig reduseres inntektsiden når 13 boenheter ved Hovli må saneres i forbindelse med Hovli omsorgssenter. Det har dessuten vært justeringer i forhold til momskompensasjon på utleieboliger, så alt i alt er det reduserte rammer i forhold til 2017.

Teknisk drift

Driftsrammene til teknisk drift er på samme nivå i 2018 som i 2017. Det understrekes at det er etterslep på vedlikehold av kommunale veier. For endringer innen selvkostområdet henvises det til gebyrregulativet.

Renhold

Konsekvensene av tildelte budsjetttrammen vil medføre redusert kvalitet på tjenestene. Det blir mindre rom for innkjøp av maskiner. Maskinelt renhold er det hjelpemiddelet som sammen med mopp, har i bidratt til å øke effektiviteten på renholdet mest med tanke på renholds tid per m².

Fellestjenester

Konsekvensene av tildelte budsjetttrammer vil bl.a. innebære avvikling av tilbudet i rådhuskantina med virkning fra 01.06.2018. Dette vil da berøre to ansatte som deler på ett årsverk og utgjør kr 390.000 (netto og helårsvirkning). Avviklingen av tilbudet i rådhuskantina vil da medføre at kantina vil opphøre som personalkantine, men kan fortsatt benyttes til spiserom som må organiseres som en frivillig ordning av de ansatte på rådhuset. Videre vil også kommunal bevertning i regi av rådhuskantina i forbindelse med møter og arrangementer opphøre fra samme dato. Øvrige prinsipielle og praktiske konsekvenser, herunder vurdering av eventuelle alternative løsninger for å erstatte tilbudet om kommunal bevertning til møter/kurs og lignende, vil måtte avklares nærmere.

Også tilbudet i servicetorget vil bli berørt som følge av at det vil bli trukket inn personalressurser ved ledighet (helårsvirkning kr 330.000).

Videre er det lagt til grunn oppsigelse av kommunens felles oppføringer i opplysningstjenestene kommunenøkkelen, 1881, gule sider og ditt distrikt, samt moduler i kvalitetssystemet Compilo som ikke er i bruk (totalt kr 30.000).

Konsekvensene av tildelte budsjetttrammer vil for øvrig kunne medføre redusert kapasitet og kvalitet på utførelsen av øvrige tjenester innen avdelingens ansvarsområde – særlig innen IKT pga. manglende kapasitet og ressurser. Innen gitte budsjetttrammer er det bl.a. ikke rom for å avsette midler til vikar- og ekstrahjelpsutgifter – noe som vil medføre økt sårbarhet i forbindelse med fravær og periodevis stenging av bl.a. servicetorg og rådhuskantina (så lenge den vil være åpen).

Økonomiavdelingen

Den tidligere økonomi- og personalavdelingen ble delt i 2 avdelinger høsten 2017. Dette betyr at det ikke er reelle sammenligningstall fra tidligere år for disse 2 avdelingene.

Budsjettet for 2018 er svært stramt, og det er ikke rom for uforutsette utgifter.

Det arbeides med en løsning for interkommunalt samarbeid for den delen av avdelingen som gjelder skatt og innføring. Dette er i skrivende stund uavklart, men det er i budsjettet forutsatt at det ikke vil bli noen endring i kostnadsnivået.

Personalavdelingen

Den tidligere økonomi- og personalavdelingen ble delt i 2 avdelinger høsten 2017. Dette betyr at det ikke er reelle sammenligningstall fra tidligere år for disse 2 avdelingene. Budsjettet for 2018 er svært stramt og budsjettet til bedriftshelsetjenesten er redusert i 2018.

Fellesressurser inkl overføring til kirkene

Overføringene til kirkelig fellesråd øker med 2,3 % i 2018. I tillegg vil det bli gitt 540.000 til vedlikehold Hov kirke. I investeringsplanen er det innarbeidet en bevilgning på 180.000 til automatisk ringeanlegg i Landåsbygda kapell.

11. Budsjettoversikter

11.1. Budsjettskjema 1A – driftsbudsjett for planperioden 2018 - 2021

		Regnskap 2016	Budsjett 2017 (oppr)	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Skatt på inntekt og formue	1	111 262 089,91	107 813 000	115 891 000	115 891 000	115 891 000	115 891 000
Ordinært rammetilskudd		192 441 854,00	201 078 000	204 933 000	207 301 000	209 900 000	209 815 000
Skatt på eiendom		0	0	0	0	0	0
Andre direkte eller indirekte skatter		148 409,00	0	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	2	75 291 938,50	77 855 000	66 536 000	65 596 000	64 552 000	63 504 000
Sum frie disponible inntekter		379 144 291,41	386 746 000	387 360 000	388 788 000	390 343 000	389 210 000
Renteinntekter og utbytte		5 323 861,74	3 100 000	3 100 000	3 100 000	3 100 000	3 100 000
Gevinst finansielle instrumenter (oml.midler)		6 900 429,00	2 500 000	2 500 000	2 500 000	2 500 000	2 500 000
Renteutg., provisjoner og andre fin.utg.		-8 126 252,31	-8 982 000	-11 600 000	-15 800 000	-21 900 000	-24 200 000
Tap finansielle instrumenter (oml.midler)		-179 606,00	0	0	0	0	0
Avdrag på lån		-18 635 230,00	-21 789 000	-25 636 000	-29 901 000	-30 390 000	-32 239 000
Netto finansinntekter/-utgifter		-14 716 797,57	-25 171 000	-31 636 000	-40 101 000	-46 690 000	-50 839 000
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk		0	0	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	3	-8 218 006,00	-9 500 000	-10 000 000	-11 000 000	-12 000 000	-13 000 000
Til bundne avsetninger	4	-707 005,79	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere regnks.m. mindreforbruk		0	0	0	0	0	0

		Regnskap 2016	Budsjett 2017 (oppr)	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Bruk av ubundne avsetninger	5	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne avsetninger	6	0	0	0	0	0	0
Netto avsetninger		-8 925 011,79	-9 500 000	-10 000 000	-11 000 000	-12 000 000	-13 000 000
Overført til investeringsbudsjettet		0	0	0	0	0	0
Til fordeling drift		355 502 482,05	352 075 000	345 724 000	337 687 000	331 653 000	325 371 000
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)		-348 932 433,15	-352 075 000	-345 724 000	-337 687 000	-331 653 000	-325 371 000
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk		6 570 048,90	0	0	0	0	0

NOTER:

- 1 Skatteanslaget for 2018 er basert på KS prognosemodell.
- 2 Andre generelle statstilskudd er vertskommunetilskudd og investeringskompensasjoner. For 2018 utgjør dette henholdsvis 64,9 mill og ca 1,6 mill.
- 3 Avsetninger til ubundne fond gjelder inflasjonsjustering og pensjonsfond i forbindelse med nedtrapping av vertskommuneansvaret. For 2018 utgjør dette 5 mill på hvert av fondene.

11.2. Budsjettskjema 1B – Netto driftsutgifter fordelt i planperioden 2018-2021

	Regnskap 2016	Budsjett 2017 (oppr)	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Til fordeling drift (fra budsjettskjema 1 A)	348 932 433,15	352 075 000	345 724 000	337 687 000	331 653 000	325 371 000
Fordelt slik:						
OPPVEKST	89 681 588,56	97 061 000	86 406 000	85 756 000	84 773 000	84 488 000
HELSE, OMSORG, VELFERD	185 162 488,40	174 853 000	178 083 000	173 535 000	168 328 000	164 311 000
LOKALSAMFUNN INKL STAB	62 403 440,59	59 028 000	59 094 000	57 752 000	56 748 000	56 269 000
Felles	-	8 710 000	9 910 000	8 410 000	9 910 000	8 410 000
Administrativ ledelse	7 399 116,98	8 206 000	8 137 000	8 040 000	7 915 000	7 848 000
Politisk ledelse	4 285 798,62	4 217 000	4 094 000	4 194 000	3 979 000	4 045 000
Andre sentrale inntekter og utgifter	0	0	0	0	0	0

11.3. Budsjettskjema 2A – Investeringer i planperioden 2018-2021

	Regnskap 2016	Budsjett 2017 (oppr)	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Investeringer i anleggsmidler	44 714 811,49	83 400 000	178 680 000	173 350 000	221 050 000	51 250 000
Utlån og forskutteringer	2 908 415,06	5 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Kjøp av aksjer og andeler	1 908 183,00	2 000 000	2 300 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000
Avdrag på lån	1 180 547,00	800 000	900 000	900 000	150 900 000	900 000
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0	0	0
Avsetninger	1 200 000,00	1 500 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000	2 700 000
Årets finansieringsbehov	51 911 956,55	92 700 000	194 280 000	189 150 000	387 050 000	67 450 000
Finansiert slik:						
Bruk av lånemidler	41 060 255,78	72 800 000	155 045 000	149 550 000	195 600 000	54 550 000
Inntekter fra salg av anleggsmidler	2 061 358,00	2 500 000	2 500 000	2 500 000	2 600 000	2 700 000
Tilskudd til investeringer	1 992 145,00	350 000	4 500 000	7 100 000	151 750 000	0
Kompensasjon for merverdiavgift	3 379 319,61	13 900 000	28 000 000	27 000 000	34 000 000	7 000 000
Mottatte avdrag på lån og refusjoner	1 003 539,16	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Andre inntekter	41 890,00	0	0	0	0	0
Sum ekstern finansiering	49 538 507,55	90 150 000	190 645 000	186 750 000	384 550 000	64 850 000
Overført fra driftsbudsjettet	0	250 000	0	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0	0	0
Bruk av avsetninger	2 373 449,00	2 300 000	3 635 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000
Sum finansiering	51 911 956,55	92 700 000	194 280 000	189 150 000	387 050 000	67 450 000
Udekket/udisponert	0	0				

11.4. Budsjettskjema 2B – Investeringsprogram 2018-2021

		Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Investeringer i anleggsmidler (fra regnskapsskjema 2A)		178 680 000	173 350 000	221 050 000	51 250 000
Fordelt slik:					
	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2017</i>	2018	2019	2020	2021
OPPVEKST					
Trafikksikkerhetstiltak Fryal/SLUS	147 706	1 850 000			
Molok avfallssystem Fryal/SLUS		250 000			
Varslingssystem skoler		400 000			
Overbygde uteområder ved barnehagene			600 000		
Uteområdet Grettegutua barnehage		350 000			
Støydemping SLUS		200 000			
Sum Oppvekst:		3 050 000	600 000		
HELSE, OMSORG OG VELFERD					
Varmesentral Lunden	50 000	900 000			
Velferdsteknologi – trygghetspakke		1 000 000	500 000	500 000	500 000
Omsorgsboliger (3) i bofellesskap – for videreutvalg		5 000 000	3 000 000		
Hovli omsorgssenter	10 000 000	80 000 000	140 000 000	200 000 000	20 000 000
Omgjøring NAV-kontorer	194 000	12 900 000			
Sanering av 13 leiligheter i fbm Hovli oms.senter	200 000	1 300 000			
Omsorgsboliger (6) i bofellesskap – Breskebakke	200 000	13 000 000	7 000 000		
Ombygging 2. etasje helsehuset					15 000 000
Sum H.O.V.		114 100 000	150 500 000	200 500 000	35 500 000

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2017</i>	2018	2019	2020	2021
LOKALSAMFUNN INKL STAB					
Ny renseløsning for Trevatn vannverk	150 000	200 000	1 000 000		
Grimebakken VV - nytt filteranlegg	100 000	500 000			
VVA-investeringer i Fluberg næringsområde	100 000	2 400 000			
Renovering ledningsnett Nordberg	1 000 000	5 000 000			
Bjørnstad – Landåsbygda (avløp)		3 000 000			
Brenden – Landåsbygda (P2)		250 000			
Utskifting av kummer og ledningsnett (hele kommunen)		400 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Radiosystem RA + VV		250 000	600 000	600 000	
Halmrast – nytt høydebasseng og ledningsnett				5 000 000	
Brurudbakkan (VA)			1 200 000	3 000 000	
Nordberg boligfelt (VA)			6 000 000		
Overføringsledning Hov – Fall				200 000	6 000 000
Ny avløpsledning Trevatn idr.plass til renseanlegg					3 000 000
Ny avløps-pumpestasjon Holmen			1 000 000		
Ny avløps-pumpestasjon Fryal				1 000 000	
Ny avløps-pumpestasjon Bjørnen					1 000 000
Salg av boliger	50 000	150 000	150 000	150 000	150 000
Brannvarsling Rådhuset/NAV		300 000			
Lagerbygg for bygg og vedlikehold, prosjektering		100 000			
Beredskapssenter (brann og ambulanse)	19 977 623	22 900 000			
Inventar/utstyr til ny brannstasjon		2 000 000			
Brannbil			3 500 000		
2 varebiler til vaktmestertjenesten		300 000			
Lekeinstallasjon Hov sentrum		700 000			

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2017</i>	2018	2019	2020	2021
Aktivitetspark Hov sentrum		2 600 000			
Stedsutvikling Hov sentrum	583 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Fladsrudbygget/-tomta	314 608	9 700 000			
Trafikksikkerhetstiltak Hov sentrum	150 000	1 150 000			
Parkeringsplass idrettsparken inkl planarbeid	100 000	100 000	3 800 000		
Klargjøre Oppistua til museum	100 000	300 000			
Utfasing av oljefyrer	300 000				2 000 000
Fjordsti fra Holmen mølle til Kråkvika		2 000 000			
Gang- og sykkelsti Odnas	150 000	2 300 000			
Bolig- og næringsområder – planarbeid og klargjøring	200 000	400 000	400 000		
Næringsområder	250 000	1 000 000			
Boligtomter	200 000	100 000	100 000	100 000	100 000
Nye dataservere og switchere	1 000 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Digitalisering (programvare o.l.)		500 000	500 000		
Lastebilkrans		200 000			
Frontkost		120 000			
V-skjær til snøbrøyting		130 000			
Ferister (Lausgardsvegen og Østbygda)		200 000			
Asfaltering av grusveger		500 000	500 000	500 000	500 000
Ventilasjonsanlegg – teknisk			500 000		
Pickup til teknisk (utskifting)				500 000	
Ny lastebil (teknisk)				1 500 000	
Automatisk ringeanlegg Landåsbygda kapell		180 000			
Turstier (kart og skilting)		100 000			
Oppgradering S.L.hallen				5 000 000	

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2017</i>	2018	2019	2020	2021
Sum lokalsamfunn inkl stab		61 530 000	22 250 000	20 550 000	15 750 000
SUM INVESTERINGER I ANLEGGSMIDLER		178 680 000	173 350 000	221 050 000	51 250 000
Andre investeringer:					
Avdrag på videreutlån	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000
Nedbet lån av ekstraord innbetalte avdrag på utlån	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Ekstraord innbet avdrag på lån til oms.sent av HB-midler				150 000 000	
Startlån (innlån)	5 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Egenkapitalinnskudd KLP	2 060 000	2 300 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000
Avsetning til ubundet investeringsfond	1 750 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000	2 700 000
SUM INVESTERINGER		194 280 000	189 150 000	387 050 000	67 450 000

Det er i tillegg meldt inn tiltak og behov (ref. budsjettdokument del I) som hverken er tallfestet eller tidsbestemt, dette gjelder blant annet:

- * Utskifting av tekniske anlegg på Fryal/SLUS.
- * Eldresenteret har behov for oppgradering.
- * Sanitæranlegg i Kråkvika (2019?)
- * Rådhuset har behov for oppgradering.
- * Ulike planer som vedtas (klima- og energiplan, trafikksikkerhetsplan, hovedplan for vann og avløp mm) kan utløse investeringsbehov.

Det kan også bli aktuelt med ny barnehage i planperioden pga bygningsmessige forhold ved Hov barnehage.

11.5. Økonomisk oversikt drift i planperioden 2018-2021

	Regnskap 2016	Budsjett 2017 (oppr)	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Driftsinntekter						
Brukerbetalinger	15 931 731,78	18 249 400	18 930 550	18 930 550	18 930 550	18 930 550
Andre salgs- og leieinntekter	47 898 834,13	47 029 402	50 913 726	50 916 726	50 916 726	50 916 726
Overføringer med krav til motytelse	71 074 325,55	42 394 944	57 488 866	55 718 566	55 167 459	53 601 583
Rammetilskudd	192 441 854,00	201 078 000	204 933 000	207 301 000	209 900 000	209 815 000
Andre statlige overføringer	79 573 315,50	79 997 808	69 189 000	68 249 000	67 205 000	66 157 000
Andre overføringer	4 061 955,00	0	0	0	0	0
Skatt på inntekt og formue	111 262 089,91	107 813 000	115 891 000	115 891 000	115 891 000	115 891 000
Eiendomsskatt	0	0	0	0	0	0
Andre direkte og indirekte skatter	148 409,00	0	0	0	0	0
Sum driftsinntekter	522 392 514,87	496 562 554	517 346 142	517 006 842	518 010 735	515 311 859
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	286 734 679,86	266 160 758	271 183 191	264 975 765	258 147 182	254 870 182
Sosiale utgifter	62 347 640,57	71 615 400	73 031 100	71 271 200	69 450 400	68 548 400
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	63 512 687,46	55 262 174	53 657 160	53 315 318	53 315 018	53 207 818
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	54 154 049,93	40 679 612	46 685 417	46 425 317	47 787 293	45 935 317
Overføringer	22 378 023,21	29 648 200	31 156 274	29 921 242	30 623 842	28 914 142
Avskrivninger	22 381 326,00	23 000 000	25 000 000	25 000 000	25 000 000	25 000 000
Fordelte utgifter	-588 370,63	0	0	0	0	0
Sum driftsutgifter	510 920 036,40	486 366 144	500 713 142	490 908 842	484 323 735	476 475 859
Brutto driftsresultat	11 472 478,47	10 196 410	16 633 000	26 098 000	33 687 000	38 836 000

	Regnskap 2016	Budsjett 2017 (oppr)	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Finansinntekter						
Renteinntekter og utbytte	5 457 466,46	3 592 000	3 143 000	3 143 000	3 143 000	3 143 000
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)	6 900 429,00	2 500 000	2 500 000	2 500 000	2 500 000	2 500 000
Mottatte avdrag på utlån	72 385,00	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000
Sum eksterne finansinntekter	12 430 280,46	6 142 000	5 693 000	5 693 000	5 693 000	5 693 000
Finansutgifter						
Renteutgifter og låneomkostninger	8 132 042,96	9 133 000	11 600 000	15 800 000	21 900 000	24 200 000
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)	179 606,00	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	18 635 230,00	21 788 000	25 636 000	29 901 000	30 390 000	32 239 000
Utlån	48 895,00	0	100 000	100 000	100 000	100 000
Sum eksterne finansutgifter	26 995 773,96	30 921 000	37 336 000	45 801 000	52 390 000	56 539 000
Resultat eksterne finanstransaksjoner	-14 565 493,50	-24 779 000	-31 643 000	-40 108 000	-46 697 000	-50 846 000
Motpost avskrivninger	22 381 326,00	23 000 000	25 000 000	25 000 000	25 000 000	25 000 000
Netto driftsresultat*	19 288 310,97	8 417 410	9 990 000	10 990 000	11 990 000	12 990 000
Interne finanstransaksjoner						
Bruk av tidligere års regnskapsm. mindreforbruk	0	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	529 785,00	0	0	0	0	0
Bruk av bundne fond	5 230 336,30	1 559 000	110 000	110 000	110 000	110 000
Sum bruk av avsetninger	5 760 121,30	1 559 000	110 000	110 000	110 000	110 000

	Regnskap 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Overført til investeringsbudsjettet	0	250 000	0	0	0	0
Dekning av tidligere års regnsk.m. merforbruk	0	0	0	0	0	0
Avsatt til disposisjonsfond	14 218 006,00	9 500 000	10 000 000	11 000 000	12 000 000	13 000 000
Avsatt til bundne fond	4 260 377,37	226 410	100 000	100 000	100 000	100 000
Sum avsetninger	18 478 383,37	9 976 410	10 100 000	11 100 000	12 100 000	13 100 000
Regnskapsmessig mer/mindreforbruk	6 570 048,90	0	0	0	0	0

* Prosentvis netto driftsresultat utgjør:

2018: 1,94 %

2019: 2,13 %

2020: 2,32 %

2021: 2,52 %

11.6. Økonomisk oversikt investeringer i planperioden 2018-2021

	Regnskap 2016	Budsjett 2017 (oppr)	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Inntekter						
Salg av driftsmidler og fast eiendom	2 061 358,00	2 500 000	2 500 000	2 500 000	2 600 000	2 700 000
Andre salgsinntekter	41 890,00	0	0	0	0	0
Overføringer med krav til motytelse	0	0	0	0	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	3 379 319,61	13 250 000	28 000 000	27 000 000	34 000 000	7 000 000
Statlige overføringer	0	0	0	6 600 000	150 000 000	0
Andre overføringer	1 992 145,00	100 000	4 500 000	500 000	1 750 000	0
Renteinntekter og utbytte	0	0	0	0	0	0
Sum inntekter	7 474 712,61	15 850 000	35 000 000	36 600 000	188 350 000	9 700 000
Utgifter						
Lønnsutgifter	1 409 807,52	840 000	2 180 000	1 250 000	1 250 000	950 000
Sosiale utgifter	388 470,73	160 000	700 000	250 000	250 000	150 000
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	39 277 248,32	68 150 000	175 700 000	171 750 000	219 450 000	50 050 000
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	259 965,31	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000
Overføringer	3 379 319,61	13 250 000	0	0	0	0
Renteutgifter og omkostninger	0	0	0	0	0	0
Fordelte utgifter	0	0	0	0	0	0
Sum utgifter	44 714 811,49	82 500 000	178 680 000	173 350 000	221 050 000	51 250 000

	Regnskap 2016	Budsjett 2017 (oppr)	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Finansstransaksjoner						
Avdrag på lån	1 180 547,00	800 000	900 000	900 000	150 900 000	900 000
Utlån	2 908 415,06	5 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Kjøp av aksjer og andeler	1 908 183,00	2 000 000	2 300 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0	0	0
Avsatt til ubundne investeringsfond	1 200 000	1 500 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000	2 700 000
Avsatt til bundne fond	0	0	0	0	0	0
Sum finansieringstransaksjoner	7 197 145,06	9 300 000	15 600 000	15 800 000	166 000 000	16 200 000
Finansieringsbehov	44 437 243,94	75 950 000	159 280 000	152 550 000	198 700 000	57 750 000
Dekket slik:						
Bruk av lån	41 060 255,78	72 800 000	155 045 000	149 550 000	195 600 000	54 550 000
Salg av aksjer og andeler	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån	1 003 539,16	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Overført fra driftsbudsjettet	0	250 000	0	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	254 267,00	200 000	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	81 160,00	100 000	1 335 000	0	0	0
Bruk av ubundne investeringsfond	1 900 000,00	2 000 000	2 300 000	2 400 000	2 500 000	2 600 000
Bruk av bundne investeringsfond	138 022,00	0	0	0	0	0
Sum finansiering	44 437 243,94	75 950 000	159 280 000	152 550 000	198 700 000	57 750 000
Udekket/udisponert	0	0	0	0	0	0

Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger

Foreldrebetaling i barnehage

Foreldrebetalingen i barnehagen justeres i tråd med Stortingets vedtak om maksimalpris. Under forutsetning av at Stortinget vedtar regjeringens forslag til statsbudsjett, vil foreldrebetalingen i barnehagen i 2018 bli som følger:

	2017 Pris pr måned	2018 Pris pr måned
Hel plass	2 730	2 910
4 og 5 dager per uke (90 % plass)= 92 % av full pris	2 510	2 675
4 dager per uke (80 % plass)= 84 % av full pris	2 295	2 445
3 og 4 dager per uke (70 % plass)= 76 % av full pris	2 075	2 210
3 dager per uke (60 % plass)= 68 % av full pris	1 855	1 980
2 og 3 dager per uke (50 % plass)= 60 % av full pris	1 640	1 745
2 dager per uke (40 % plass)= 50 % av full pris	1 365	1 455
Enkelt-dager, hel dag	210 kr/dag	225
Enkelt-dager, halv dag	103 kr/dag	110
Smøremat	255	260
Søskenmoderasjon første søsken	30 %	30 %
Søskenmoderasjon andre søsken	50 %	50 %

Satsene for smøremåltid er økt med ca 2,6 %

Foreldrebetaling for skolefritidsordning (SFO)

Foreldrebetalingen i skolefritidsordningen økes med ca. 2,6 %.

		2017 Pris pr måned	2018 Pris pr måned
Full plass	14 t/u til og med 26 t/u	2 335	2 395
Halv plass	7 t/u til og med 13 t/u	1 655	1 700

Kvart plass	Til og med 6 t/u	1 100	1 130
Enkeltdager	Hel dag i skolens ferier	320	330
	Halv dag (4 timer eller mindre) i skolens ferier	160	165
	Morgen før skolestart	102	105
	Ettermiddag etter skoleslutt	140	144

Praktisk bistand og opplæring i hjemmet

Inntektsgrunnlag		2017	2018
Under 2 G	Pris pr time	75	75
	Makspris pr måned	190	190
2-3 G	Pris pr time	86	360
	Makspris pr måned	858	1 080
3-4 G	Pris pr time	134	360
	Makspris pr måned	1 342	1 440
4-5 G	Pris pr time	187	360
	Makspris pr måned	1 870	2 160
Over 5 G	Pris pr time	237	360
	Makspris pr måned	2 343	2 520

Snømåking og vedhugging utført av hjemnevaktmester omfattes av denne ordningen når brukeren er tildelt hjelp til praktisk bistand etter lov om sosiale tjenester.

Hjemnevaktmester

Minste betaling settes til 1 time, deretter regnes påbegynt ½ time.

	2017	2018
Pris pr time	108	200

Opphold eldresteret

Husleien økes med økningen i konsumprisindeksen i h.h.t. husleielovens bestemmelser, og økningen skjer fra 01.august. Leieprisen er inkludert oppvarming og strøm. (I tabellen nedenfor er det antatt en økning i konsumprisindeksen på 2,5% på årsbasis):

Fast opphold	2017	2018
Husleie pr måned, 1-roms leilighet	5 620	5 760
Husleie pr måned, 2-roms leilighet	6 125	6 278
Full kost	3 168	3 362

Korttidsopphold	2017	2018
Husleie pr døgn, rom	60	60
Full kost pr døgn	108	114

Dagopphold på dagsenteret	2017	2018
Pris pr dag inkl transport og mat	120	125
Dagopphold uten transport	90	95
Transport til dagopphold, tur/retur	30	35

Opphold sykehjem

Satser fastsatt i forskrift	2017	2018
Fribeløp før beregning av vederlag for langtidsopphold	8 000	_*
Korttidsopphold i institusjon, pr døgn	155	*
Korttidsopphold, dag- eller nattopphold	80	*

*Nye satser for korttidsopphold og fribeløp ved langtidsopphold for 2018 fastsettes sentralt, og kunngjøres i egen forskrift desember 2017.

Kjøkken Hovli

	2017	2018
Liten porsjon	77	81
Normal porsjon	80	84

Trygghetsalarmer

	2017	2018
Leiepris pr måned	264	277
Leiepris pr måned med brannvarsling	314	330

Bevillingsgebyr – ambulerende salgs- og skjenkebevillinger/skjenkebevillinger for enkeltanledninger

	2017	2018
I medhold av forskrift for omsetning av alkohol, kan kommunen kreve inntil kr 350 i gebyr per bevilling for enkeltanledninger	310	320

Kulturskole

	2017	2018
Semesteravgift (halvår)	1 295	1325
Gruppeundervisning	580 – 1010	595-1035
Instrumentleie per semester (ikke piano/keyboard)	500	510

Prisene er oppjustert med en deflator på 2,3% rundet av til nærmeste femmer.

Kino-billetter

	2017	2018
Voksne over 18 år	100	100
Honnør over 70 år/Uførepensjon	80	80
Ungdom 11-18 år	90	90
Barn opp til 11 år (forestilling kl. 17.00 eller før)	80	80

Det var en markant økning i kinobillettene i 2016, derfor foreslås ingen økning i 2018.

Offentlig bading

	2017	2018
Enkeltbillett, barn	30	30
Enkeltbillett, voksen	50	50

Klippekort - 10 klipp, barn	230	230
Klippekort - 10 klipp, voksen	335	360

Prisene til offentlig bading ble økt i 2016, den eneste justeringen nå er å justere klippekort voksen slik at denne forholdsmessig er mer lik klippekort barn.

Husleie i kommunale boliger

I h.h.t. husleielovens bestemmelser kan husleien økes tilsvarende økningen i konsumprisindeksen. Etter 2,5 års leie kan begge parter kreve at leien tilpasses «gjengs leie» for tilsvarende leiligheter i området. Det foreslås husleieøkning tilsvarende økning i konsumprisindeksen fra 1. august. Månedlige husleier i kommunale utleieboliger varierer ut fra størrelse, kvalitet og plassering, men ligger i dag (nov 2017) i området ca kr 3.300 – ca 6.700. Dette er inkl kommunale avgifter, men eksklusive oppvarming.

Leie av kommunale lokaler

Svømmebassenget på Søndre Land Ungdomsskole (Fryal)	2017	2018
Leie en gang pr uke, pris pr halvår (max 2 timer)	995	1015
Leie to ganger pr uke, pris pr halvår (max 2 timer)	1 330	1360

Oppjustert med en deflator på 2,3%, avrundet til nærmeste femmer.

Søndre Land-hallen	2017 pris pr time	2018 pris pr time
Lokale lag og foreninger	Gratis	Gratis
Utenbygds, hel hall til trening	305	310
Utenbygds, hel hall til stevner	490	500
Kommersiell virksomhet	950	970

Søndre Land-hallen er fortsatt gratis for alle lokale lag og foreninger, ellers er prisene økt med en deflator på ca. 2,3 % avrundet til nærmeste 5-krone.

	Lokale lag og foreninger - UKEDAGER		Lokale lag og foreninger - HELG		Private arrangementer og/eller utenbygds		Kommersiell virksomhet	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Kultursalen, leie inntil 4 t:								
Kurs, møter, øvinger	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	800	Gratis	3 270	Gratis
Grunnpris for arrangementer med billettsalg	1 740	Gratis	3060	Gratis	3 270	Gratis	3 785	Gratis
Kultursalen, leie utover 4 t. (hel dag):								
Kurs, møter, øvinger	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	3 490	Gratis	4 065	Gratis
Grunnpris for arrangementer med billettsalg	1850	Gratis	Gratis	Gratis	3 490	Gratis	4 065	Gratis
Leie av lyd og lys (inntil 2 timers konsert med tekniker) *	1 600	1650	1 750	1800	1 900	1950	2 500	2500
Leie av lyd og lys uten tekniker **	500	500	500	500	750	750	750	750
Leie av flygel til konsert ***	500	500	500	500	750	750	750	750
Festsalen i Rådhuset	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	1 630	1650	1 900	1900
Ungdommen Hus	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	1 500	1500	2 000	2000
Kommunestyresalen og øvrige møterom på rådhuset	Gratis		Gratis		800	820	1 060	1085
Kantine Rådhuset	Gratis		Gratis		760	780	980	1000
Kantinekjøkkenet inntil 30 personer ****	165	170	165	170	1 120	1145	1 120	11145
Kantinekjøkkenet over 30 personer****	330	340	330	340	1 120	1145	1 120	1145
Kantine på S.L. ungdomsskole	Gratis	Gratis	Gratis	Gratis	790	810	1 030	1055

* Søndre Land kommune har lyd- og lysutstyr for små konserter/forestillinger, konferanser og kurs. Leie utover 2 timer avtales direkte med kulturkontoret.

** Dersom ekstern godkjent tekniker brukes, belastes leietager med et vedlikeholdsgebyr.

*** Nystemt flygel: Bestilles og betales etter avtale

**** Kantinekjøkkenet i Rådhus kan kun disponeres til kaffekoking og utlån av servise/bestikk, men tilbudet vil opphøre som følge av avvikling av rådhuskantina per 01.06.2018.

Leie av lokaler i Rådhuset til ukentlige aktiviteter for lag for foreninger tilbys fortsatt gratis. Vi har valgt å stryke leiesatsene for leie av kultursalen se budsjettdokumentet – kultur.

Utleiehytter

Pris på utleie av hyttene ble sist regulert fra 2013 til 2014. Øker med deflator 2,3% i 2018.

Utleiepriser pr døgn	2017	2018
Marithytta	200	205
Piggerud	150	155
Krokvasshytta	150	155
Snøploghytta	75	75

Skogsarbeider

Rådmannen er gitt fullmakt til å justere timeprisen i tråd med utvikling i lønn. Oppstillingen under er derfor kun veiledende. Pris eks.MVA

	2017	2018
Timepris ekskl mva	310	315

Tomtepriser

Tomteprisene ble sist regulert opp med 10 % fra 2013 til 2014. Tomteprisene økes derfor med 10 % i 2018. Dette gjelder både næringstomter, boligtomter, tilleggsarealer og kommunale hyttefelt.

Det henvises til egen tomteliste.

Eiendomsgebyrer

1. Kommunale vann- og kloakkgebyrer

Med hjemmel i forskrift om kommunale vann- og kloakkgebyrer fastsettes følgende gebyrer:

Engangsgebyrene ved tilknytning til kommunalt vann og avløp er uforandret for boliger, næringseiendom og fritidsbebyggelse.

Abonnementsgebyrene er uforandret for både vann og avløp.

Forbruksgebyret på avløp er uforandret. Forbruksgebyret på vann er foreslått økt med 16,5 %. Den totale økningen på vann utgjør gjennomsnittlig 6,6 % basert på et årsforbruk på 110 m³.

Engangsgebyrer ved tilknytning av boliger, næringseiendommer og fritidsbebyggelse	2017 eks mva	2018 eks mva	2018 inkl mva
Tilknytning for vann	8 000	8 000	10 000
Tilknytning for avløp	12 000	12 000	15 000

Tilknytningsavgiften er pr boenhet og er uavhengig av størrelse på boligen.

Årsgebyrer pr boenhet, næringseiendom og fritidsbebyggelse	2017 eks mva	2018 eks mva	2018 inkl mva
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for vann	3 250	3 250	4 062,50
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for kloakk	3 640	3 640	4 550,00
Forbruksgebyr pr m ³ for vann	19,53	22,76	28,45
Forbruksgebyr pr m ³ for kloakk	21,80	21,80	27,25

Diverse gebyrer for vann, avløp og bruk av vannmåler	2017 eks mva	2018 eks mva	2018 inkl mva
Gebyr for stenging/plombering og gjenåpning av vann	650,00	650,00	812,50
Gebyr for manglende avlesing av vannmåler	275,00	275,00	343,75
Kontrollavlesing av vannmåler	650,00	650,00	812,50
Gebyr for ikke å etterkomme krav om montering av vannmåler beregnes ut fra stipulert forbruk + 50 % pr år			
Gebyr for manglende plombering av vannmåler	650,00	650,00	812,50

2. Gebyrer for slamtømming

Med hjemmel i lov om forurensning fastsettes følgende gebyrer:

Slamtømming for boenheter	2017	2018	2018
	eks mva	eks mva	inkl mva
Kontroll og oppfølging av avløpsanlegg i spredt bebyggelse	420,00	545,00	681,25
Slamtømming av boenheter:			
Slamavskillere med klosett, tømming hvert andre år. Pris pr. tømming.	1 727,00	1 500,00	1 875,00
Slamavskiller som er større enn 4 m3 faktureres etter kbm.	432,00	432,00	540,00
Gråvannstanker, tømming hvert andre år. Pris pr kbm	364,00	364,00	455,00
Tette tanker, tømming hvert år. Pris pr kbm.	364,00	364,00	455,00
Tømming anlegg hos abonnenter som er tilknyttet kommunalt nett og hvor årsaken er for dårlig kommunalt nett.	0	0	0
Slamtømming av fritidseiendommer:			
Slamavskillere med klosett, tømming hvert andre år. Pris pr. tømming.	1 727,00	1 500,00	1 875,00
Slamavskiller som er større enn 4 m3 faktureres etter kbm.	432,00	432,00	540,00
Gråvannstanker, tømming hvert andre år. Pris pr kbm	364,00	364,00	455,00
Tette tanker, tømming hvert andre år. Pris pr kbm.	364,00	364,00	455,00
Slamtømming fra næringseiendommer:			
Tømming av alle typer anlegg hvert annet år. Pris pr. kbm	364,00	364,00	455,00
For alle kategorier:			
Minstegebyr når det betales etter antall kbm.	1 347,00	1 347,00	1 689,00
Akuttømming – mindre enn 24 timers varsel på hverdager. Faktureres av renovatøren direkte til abonnenten.	Ord. sats + 50% tillegg	Ord. sats + 50% tillegg	
Akuttømming- mindre enn 24 timer varsel på helge- og høytidsdager. Faktureres av renovatøren direkte til abonnenten.	Ord. sats + 50 % tillegg	Ord. sats + 50% tillegg	

Gebyr for kontroll og oppfølging av avløpsanlegg i spredt bebyggelse ble vedtatt i kommunestyret i desember 2014 i forbindelse med budsjettvedtaket. Gebyret var forutsatt igangsatt fra 1/1-2015.

Gebyret skal dekke kommunens utgifter til oppfølging, saksbehandling, utslippstillatelse og kontroll av septikanlegg i spredt bebyggelse. Unntatt fra gebyrplikten er anlegg hvor det er inngått avtale med

privat kontrollfirma. Kommunen skal motta kopi av inngått avtale og årlige kontrollrapporter. Bakgrunnen for gebyret er EU's vanddirektiv hvor Norge har forpliktet seg til å forbedre vannmiljøet i alle landets vannforekomster. Norges kommuner har tiden fram til 31/12-2020 med å få orden på septik i spredt bebyggelse. Gebyrets størrelse beregnes gjennom egen selvkostkalkyle.

3. Gebyrer for forbruksavfall

Med hjemmel i lov om forurensing fastsettes følgende gebyrer:

Avfallsgebyrer for husholdninger (tømming av restavfall, papir og plast hver 4. uke og kjøkkenavfall hver 2. uke)	2017 eks mva	2018 eks mva	2018 inkl mva
Restavfall/kjøkkenavfall, 80/80 liters dunk	1 998,00	2 084,00	2 605,00
Restavfall/kjøkkenavfall, 140/80 liters dunk, standard	2 059,00	2 147,00	2 683,75
Restavfall/kjøkkenavfall, 240/80 liters dunk	2 504,00	2 611,00	3 263,75
Restavfall 660 liters dunk	8 237,00	8 590,00	10 737,50
Restavfall 360 liters dunk	5 155,00	5 376,67	6 720,83
Restavfall/kjøkkenavfall 240/80 liters dunk for 2 husholdninger	1 900,00 pr. hush	1 982,00 pr. hush	2 477,50 pr. hush
Rabatt for fellesløsninger pr.abonntent. Vurderes særskilt	- 330,00	- 330,00	- 412,00
Rabatt for husholdninger med hjemmekompostering eller liknende ordning	- 300,00	- 300,00	- 375,00
Gebyr ved overgang til annen prisgruppe ved skifte av dunk	250,00	250,00	312,50

Fritidsrenovasjon (henteordning med tømming hver 4. uke og hver 2. uke i sommermånedene)	2017 eks mva	2018 eks mva	2018 inkl mva
Restavfallsdunk 140 liters standard	1 027,00	1 073,00	1 341,25
Restavfallsdunk 240 litersdunk	1 251,00	1 304,00	1 630,00
Restavfallsdunk etter avtale (gebyrfastsettes i hvert enkelt tilfelle) minimum	1 251,00	1 304,00	1 630,00
Containerrenovasjon, tømming hver uke	1 027,00	1 073,00	1 341,25

Økningen i gebyrene utgjør 4,3 % fra 2017 til 2018. Gebyrene fra matavfallsrenovasjon fra storhusholdninger faktureres direkte fra renovatøren.

4. Feiegebyr

Med hjemmel i Brannvernloven § 28 og forskrift om feiing og tilsyn med fyringsanlegg av 1/1-2016 fastsettes følgende feiegebyr. Det er ikke lenger tillatt å unnta fritidseiendommer fra forskrift og gebyrene vil bli gjort gjeldende for disse eiendommene. Gebyrene økes med normal prisstigning i 2018.

	2017	2018	2018
	eks mva	eks mva	inkl mva
Behovsprøvet feiing og tilsyn	289,00	295,93	369,92
Engangsgebyr ved feiing på bestilling	595,00	609,28	761,60
Engangsgebyr ved ekstra tilsyn	595,00	609,28	761,60
Feiing av hytter uten kjørevei		*	
Engangsgebyr ved fjerning av beksot		*	
Engangsgebyr ved filming av skorstein		*	
Kontroll av fyringsanlegg med forbrenning av gass eller flytende brensel.		*	

* Ny forskrift for kommunal feiing og tilsyn er ute på høring og forventes til endelig behandling vinteren 2018. Satser for disse gebyrene vil bli foreslått i innstilling til vedtak.

Gebyrer for byggesaker, kart- og oppmålingsarbeid med mer

Endringer i nedenstående lokal forskrift, gebyrregulativ (endringer fra og med 1.1.2018 utover prisstigning med **rød skrift**):

- Alle satser økt med 2,3% (deflator) med unntak av:
  - Nytt prisregulativ for InfoLand, den vanligste eiendoms pakke er angitt med pris.
  - Konesjonsaker som ikke er enkle/kurante øker fra 4000,- til 5000,-
  - Fellingsavgifter etter viltloven §40 følger til enhver tid satser fra Miljødirektoratet, fastsettes av Viltneemnda senere i året
- Nytt punkt for betalingsplikt der arbeidet avbrytes i kap. A1, for øvrig er det spesifiserte satser på noen områder ellers i regulativet.
- C20 pkt.1 går ut da dette ikke lenger er aktuelt å gebyrlegge
- C21, satsen endres fra 80 % til 50 %.
- Mindre opprettinger for øvrig

LOKAL FORSKRIFT, GEBYRREGULATIV FOR BYGGESAKER, KART – OG OPPMÅLINGSARBEID MED MER

Erstatter tidligere vedtatt forskrift/regulativ. Gebyrregulativet følger gjeldende lover/forskrifter, og endringer i løpet av kalenderåret kan være påkrevd.

Gebyrer og annen betaling for tjenester/varer med hjemmel i:

- § 33-1 i plan- og bygningsloven (byggesaksdelen) av 27.6.2008 nr 71, i kraft 1.7.2010
- § 7 i lov om eierseksjoner av 23. mai 1997 nr 31
- § 12 i jordloven
- §51 og 52a i forurensningsloven
- Forskrift om kommunale viltfond og fellingsavgift for elg og hjort, § 5 med hjemmel i Viltloven § 40
- Miljødirektoratet vedtar fellingsavgifter for hvert jaktår som løper fra 1.4 – 31.3
- Sentral forskrift om gebyr for behandling av konsesjons- og delingsaker, vedtatt 14.des. 2011
- Ny lov NOU 1:1999- Lov om eiendomsregistrering: Et samlet gebyr for oppmålingsforretning og matrikkelføring
- Matrikkelloven § 30 Utlevering og behandling av opplysninger fra matrikkelen
- Matrikkelloven § 32 Offentlige gebyr og betaling for matrikkelforskriften § 16

Lokal forskrift hjemlet i Matrikkelforskriften § 18 (3), 3. setning, om unntak av tidsfrister i saker som krever oppmålingsforretning:

- § 1 Utsatt tidsfrist for gjennomføring av oppmålingsforretning i vinterhalvåret.
- Tidsfristen som er fastsatt i Matrikkelforskriften § 18 første ledd løper ikke i perioden 1. november til 15. mai. I de deler av kommunen hvor nødvendige adkomsteveger er vinterstengt etter 15. mai, løper ikke tidsfristen før vegene er åpnet etter vinterstenging.

- § 2 Ikrafttreden: Denne forskrift trer i kraft samme dato som den blir kunngjort i Norsk Lovtidend.

Kapitteloversikt

KAPITTEL	OMHANDLER
Kap. A	Alminnelig bestemmelser
Kap. B	Tjenester som skal betales etter medgått tid
Kap. C	Gebyrer for arbeider etter plan- og bygningsloven, jf § 33-1 og forurensningsloven § 51 og 52
Kap. D	Gebyrer for behandling av konsesjonssaker og deling etter jordloven § 12
Kap. E	Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven (Loven § 32, forskriftene § 16)
Kap. F	Gebyrer for arbeid etter lov om eierseksjoner (§ 7)
Kap. G	Fellingsavgifter etter viltloven (§ 40)

KAP. A Alminnelig bestemmelser

A1 Betalingsplikt:

Alle som får utført tjenester etter dette regulativ skal betale gebyr. Gebyret skal betales til kommunekassa etter regnings oppgave fra avdeling for Arealforvaltning.

Gebyret beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt planforslag, fullstendig søknad, tilleggssøknad, melding eller begjæring/rekvisisjon foreligger.

Kommunen skal av eget tiltak betale tilbake det tiltakshaver eller rekviert måtte ha til gode. Det samme gjelder der kommunen ved feil har krevd og mottatt for mye i gebyr. Det kan ikke kreves rentetillegg på for mye betalt gebyr.

Avbrutt arbeid: Når en tiltakshaver/rekviert forårsaker at kommunens arbeid må avbrytes eller avsluttes før det er fullført, skal det betales en andel av tilhørende gebyr tilsvarende det kommunen har utført eller må utføre. Se for øvrig C21, C18 og E1

A2 Betalingstidspunkt:

Gebyr skal være betalt innen 30 dager regnet fra fakturadato. Ved for sen betaling kreves et purregebyr på kr 65,- ved første gangs varsel og kr 195,- ved andre gangs varsel (Sats for 2015 som for saker ellers i kommunen-kan måtte justeres). Til vanlig faktureres gebyret etterskuddsvis, men:

Reguleringsplaner, bebyggelsesplaner og mindre vesentlige reguleringsendringer.

Forslagsstiller er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Gebyret må være betalt før saken legges ut til offentlig ettersyn, og for mindre vesentlige endringer før forhåndsuttalelse.

Byggesaker

Tiltakshaver er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Gebyrer skal være betalt før kommunen utsteder ferdigattest eller midlertidig brukstillatelse. Gebyr for ansvarsretter knyttet til rammetillatelse skal betales når det gis rammetillatelse, gebyr for ansvarsretter knyttet til igangsettingstillatelse når dette blir innvilget.

Kart- og oppmålingsarbeider

Rekvirenten (den som søker deling) er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Alle tilhørende gebyrer skal være betalt før det utstedes midlertidig forretning, målebrev eller registreringsbrev. Der tinglysing er nødvendig vil tinglysingsgebyr kr 525,- komme i tillegg, se lov om rettsgebyr § 21.

Gebyr for arbeid etter matrikkelloven.

Dokumentavgift kan kreves inn forskuddsvis.

A3 Indeksregulering:

Satsene vil bli regulert fra 1.1. hvert år i samsvar med lønns- og prisstigningen (deflator). For 2017 er den forventede kommunale deflator på 2,3 %.

A4 Endringer i gebyrregulativet.

Endringer i gebyrregulativet vedtas av Kommunestyret.

A5 Urimelig gebyr:

Hvis gebyret anses å bli åpenbart urimelig i forhold til det arbeid og de kostnader

Avdelingen for Arealforvaltning har hatt med saken, eller anses åpenbart urimelig av andre grunner, kan det fastsettes passende gebyr.

Etter søknad om reduksjon av gebyr, kan planutvalget fastsette lavere gebyr dersom gebyret anses åpenbart urimelig.

A6 Klageadgang:

Gebyrfastsettelsen i den enkelte sak kan ikke påklages, da dette kun er oppfølging av regulativet.

Dette gjelder ikke der det treffes skjønnsmessige avgjørelser etter A5.

KAP. B Tjenester som betales etter medgått tid (pr. time):

Tjeneste	Gebyr
Kontorarbeid	580
Feltarbeid, enkeltperson med GPS	820

KAP. C Gebyrer for arbeid etter plan- og bygningsloven §33-1 og forurensningsloven §51 og 52

Gebyr for kartprodukter på papir eller levering på pdf- filer eller annet bildeformat.

Gebyr for papirkopier av analoge kart eller tegninger.

Gebyr for utskrift på papir fra digitale kartdatabaser eller levert på pdf- eller annet bildeformat.

Tilrettelagte utskrifter/kopier gebyrlegges som vist i C1 og C2 og kan betales kontant i servicetorget. I saker med saksbehandlingsgebyr dekker gebyret nødvendige kopier/utskrifter og naboinformasjon.

Situasjonskart er et så ajourført og kvalitetssikret kart som kommunen kan levere. Det inneholder grunnkart med eiendomsgrenser supplert med planlinjer (der hvor det finnes digitale plandata) og annen relevant informasjon. Det gis også informasjon om eiendommens areal, reguleringsbestemmelser eller kommuneplanbestemmelser, nabooppgave m.v.

Forenklet situasjonskart er et situasjonskart uten full informasjonsdekning men med naboliste.

C1 Situasjonskart		Satser
1	Situasjonskart inklusiv plandata og nabooppgave	240
2	Forenklet situasjonskart med nabooppgave	190

C2 Gebyr for tilrettelagte kopier av (plan)kartverk, tegninger og kartplott		
1	Papirkopi A3 og mindre pr stk	25
2	Kartplott i farger, A3 og mindre pr stk	70
3	Kartplott A2	280
4	Kartplott A1	360
5	Kartplott A0	460
6	Bekreftet kopi av målebrev	240
Prisene gjelder første utskrift, halv pris på etterfølgende		

C3 Gebyr for rett til disposisjon av digitale kartdata		
For salg av kart og geodata betales gebyr i samsvar med satser anbefalt av geovekstforum, ref. Geovekst veiledning kap. 15. Prisene beregnes etter en priskalkulator for:		
• Grunnkart(inkludert høydekurver og eiendomskart • Eiendomskart		
Det beregnes per dekar		
1	Utlevering av reguleringsplandata	1 330
2	Utlevering av kommuneplandata, pr. km ²	255
For digitale kartdata og andre kartprodukter blir det beregnet mva. i tillegg til oppgitte priser i dette regulativet. Det er etablert automatisk leveranse av digitale kartdata via InfoLand. Gå til InfoLand via følgende link: http://www.eiendomsinfo.no/wps/infoland/ og velg kjøp av basiskart som vektordata. Kommunens kart web-innsyn startes og området som ønskes kjøpt må defineres. Pris beregnes etter forenklet Geovekst prismodell.		
Bestilling av eiendoms pakke i InfoLand kr.2000,-		

Tiltak som krever søknad og tillatelse, jf. PBL § 20-1		
C4 Tiltak etter § 20-1 a) og d) og g)		
1	Oppføring av boliger, hytter, garasjer og uthus/anneks	
1.1	Boligbygg – første boenhet	12 275
1.2	Boligbygg - et tillegg på kr 2560 pr boenhet utover den første.	
1.3	Hytteenhet	12 275
1.4	Frittliggende garasjer og uthus/anneks	6 140
2	Tilbygg, påbygg og ombygging m.m. boliger, hytter, garasjer og uthus	
2.1	Bolighus og hytter	5 115
2.2	Garasje og uthus	2 560
3	Andre bygg: nybygg, tilbygg, påbygg, ombygging m.m	
3.1	Tiltaksklasse 1	12 275
3.2	Tiltaksklasse 2	20 460
3.3	Tiltaksklasse 3	40 920
3.4	Landbruksbygg over 1000m ² (se C15 for mindre landbruksbygg)	12 275
4	Plassering av varig konstruksjon eller anlegg	
4.1	VA-ledninger, kabler, antenner og lignende	3 765
4.2	Privat avløpsanlegg, både over og under 50 PE(fra 2015)	3 765
4.3	Rehabilitering av privat avløp som ikke omfatter endring i spredeareal og grøfter	2 445
4.4	Rehabilitering av innstikksledning	1 255

C5 Tiltak etter § 20-1 b) og c)		
1	Fasadeendring, vesentlig endring eller vesentlig reparasjon av tiltak som nevnt under § 20-1 a)	2 560

C6 Tiltak etter § 20-1 d)		
Bruksendring, vesentlig utvidelse eller vesentlig endring av tidligere drift av tiltak som nevnt i bokstav a)		
1	Mindre endringer - uten ansvarsrett	2 045
2	Vesentlige endringer – med ansvarsrett	5 115

C7 Tiltak etter § 20-1 e)		
1	Riving av bygg i vernekategori 4 (SEFRAK)	2 045
2	Riving av bygg i vernekategori 2 og 3	3 085
3	Riving av bygg i vernekategori 1	4 240
4	Riving av andre tiltak nevnt under C4	2 045
5	Riving av bygninger som ikke krever ansvarsrett	1 885

C8 Tiltak etter § 20-1 f) og g)		
1	Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner	2 045

2	Oppdeling, sammenføring av bruksenheter i bolig samt ombygging som medfører fravikelse av bolig	2 045
C9 Tiltak etter § 20-1 h) og i)		
1	Oppføring av innhengning mot veg, skilt eller reklameinnretning eller lignende	2 045

C10 Tiltak etter § 20-1 m)		
Deling av eiendom eller bortfeste av enhet i mer enn 10 år		
1	For søknad om fradeling av tomt i regulert område, hvor tomteinndeling ikke inngår i vedtatt plan	3 230
1.1	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	585
2	For søknad om fradeling av tomt i samsvar med vedtatt plan	2 045
2.2	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	360
3	For søknad om fradeling av tomt i uregulert område, pr tomt	4 090
4	Fradeling av tilleggsareal/arealoverføring <i>Med dette menes all fradeling av areal som skal legges til en annen eiendom, uavhengig av om det behandles som en fradeling av eget areal først, og så skal slås sammen, eller om man overfører arealet direkte til den andre eiendommen uten å gå om fradeling i egen tomt først.</i>	2 045
	For punkt 3 og 4 vil gebyr for eventuell dispensasjonsbehandling komme i tillegg	

C11 Tiltak etter § 20-1 k)		
Vesentlig terrenginngrep		
1	Steinbrudd, masseuttak, fylling, bru, kaianlegg, underjordisk anlegg, anlegg i fjell, tribuner, molo og lignende	5 115
2	Støttemur, basseng, brønn og lignende	2 560

C12 Tiltak etter § 20-1 l)		
Anlegg av veg eller parkeringsplass		
1	Større anlegg	5 115
2	Mindre anlegg	2 045

Prisene i punkt C4-C12 gjelder ett-trinns behandling

C13 Trinnsvis behandling etter plan – og bygningsloven § 20-1		
1	Rammetillatelse. Gebyr som nevnt under pkt. C4-C12	3 070
2	Igangsettingstillatelse. For hver igangsettingstillatelse etter gitt rammetillatelse	3 070

C14 Endring av tillatelse		

1	Endring eller tilleggsmelding i forhold til gitt tillatelse. Er det søkt om større endring(er) kan kommunen kreve at saken skal behandles som ny sak. Kommunen skal i så fall vurdere om det skal fastsettes reduserte gebyrer.	2 560

C15 Tiltak som krever søknad og tillatelse og som kan forestås av tiltakshaver, pbl § 20-4

1	Alminnelige driftsbygninger i landbruket (nybygg inntil 1000 m ² og tilbygg hvor totalt areal ikke overstiger 1000 m ²) - pbl § 20-4 b)	
1.1	Bygninger for husdyrhold	7 535
1.2	Landbruksgarasje og lignende	5 010
2	Arbeid i tilknytning til midlertidige bygninger, konstruksjoner eller anlegg etter pbl § 20-1 j) og som ikke skal plasseres for lengre tidsrom enn 2 år - pbl § 20-4 c)	2 045
3	Mindre tiltak på bebygd eiendom – pbl § 20-4 a)	3 070
4	Frittliggende bygg med BRA inntil 15m ² og mindre tilbygg uten bruksareal	2 045

C16 Ferdigattester pbl § 21-10

1	Ferdigattest for avløpsanlegg og andre søknadspliktige tiltak	1 535
2	Ferdigattest etter pbl §20-4 og mindre tiltak som tilbygg og pipe	510

C17 Dispensasjoner pbl § 19-2

1	Dispensasjon fra bestemmelser i plan- og bygningsloven m/tilhørende forskrifter og kommunale arealplaner	
1.1	Kan avgjøres uten høring	3 580
1.2	Andre myndigheter er høringspart	7 160
Der flere forhold inngår i samme dispensasjonssøknad, tas kun ett dispensasjonsbehandlingsgebyr. Ordinært saksbehandlingsgebyr i henhold til tiltakets art kommer i tillegg.		
2	Dispensasjoner for enkle tiltak (mindre garasjer inntil 50 m ² , tilbygg osv) i LNF-områder i kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner Gjelder tiltak etter Pbl §20-5 som ikke er i samsvar med plan	
2.1	Kan avgjøres uten høring	1 535
2.2	Andre myndigheter er høringspart	3 070
Det tas ikke byggesaksgebyr i tillegg siden dette gjelder tiltak som etter plan ikke er søkepliktig.		

C18 Behandling av reguleringsplan

1	Behandling av planprogram <i>Forslagstiller er ansvarlig for kunngjøring av planoppstart og kostnader tilknyttet høring av planprogram</i>	8 185
2	Behandling av reguleringsplanforslag grunngebyr	25 575
18.2.1	Gebyr pr. daa første 10 daa	2 045

18.2.2	Gebyr pr. daa over 10 daa	1 025
18.2.3	Gebyr pr. daa over 50 daa	510
Med i arealet regnes med bebyggelse og anlegg, samferdsel og teknisk infrastruktur og utbygging i sjø/vassdrag		
3	For reguleringsendringer som krever full behandling etter plan- og bygningsloven §§ 12-11 og 12-12, 100 % av gebyr for reguleringsplan. For reguleringsplanendringer som medfører rask saksbehandling kan gebyret reduseres med inntil 50 %	
4	Mindre reguleringsendringer etter plan- og bygningsloven § 12-14, 2. avsnitt	10 230
5	Ved endelig avslag på reguleringsplanforslag betales 80 % av satsene for reguleringsplan.	
6	Behandling av planer avvist av formannskapet ved 1. gangs behandling	8 185
Forhåndskonferanse, befaring og lignende er inkludert i prisene. Annonsering kommer i tillegg. Kommunen bekoster utsending av reguleringsplanforslaget til høring mens etterfølgende nødvendige endringer bekostes av forslagstiller. Forslagstiller bekoster eventuelle utredninger som viser seg påkrevd, f.eks. arkeologiske undersøkelser, grunnundersøkelse og støyutredning.		

C19 Konsekvensutredninger

	I de tilfeller der kommunen er ansvarlig myndighet for vedlegg I-tiltak, og det blir utredningsplikt etter vedlegg II-tiltak (jf. Forskrift om konsekvensutredninger), skal det for behandling av konsekvensutredninger betales et gebyr. Dette i tillegg til eventuelt gebyr etter C18	5 115

C20 Godkjenning av ansvarsrett for foretak – plan og bygningsloven § 22

~~1~~	~~Ansvarsrett der det foreligger sentral godkjenning av foretaket, pbl § 22-1~~	~~420~~
1	Godkjenning, samt utviding av godkjenningsområde SØK, PRO, UTF, KTR – der foretak ikke oppfyller kravene, pbl § 22-3	1 750
2	Godkjenning av selvbygger SØK, PRO, UTF, byggesakforskriften § 6-8	1 750

C21 Avslag på byggesøknad og trekking av søknader

1	Dersom en byggesøknad fører til avslag, eller det er nedlagt arbeid i behandlingen og søknaden trekkes, skal det betales 50 % av fullt gebyr.	

C22 Igangsetting uten tillatelse, sluttkontroll, ferdigattest m.m. (overtredelsesgebyr), jf Kapittel 16 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488.

1	Foretak kan ilegges overtredelsesgebyr inntil angitte beløpsgrense for forsettelige eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g. Privatpersoner kan ilegges overtredelsesgebyr inntil halvparten av angitte beløpsgrenser for forsettelige eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g. Ilegging av overtredelsesgebyr inntil kr 10.000,- delegeres til rådmannen.
2	For saksbehandling som påløper i samband med ulovlig arbeid og/eller arbeid som er utført i strid med tillatelse/bestemmelse eller er satt i gang uten tillatelse, gis et tilleggsgebyr på 50% av gebyrregulativet for tiltaket.

C23 Avviksbehandling

1	Ved avdekking av avvik i byggeprosjekter ved kommunens tilsyn, hvor det utarbeides avviksrapport, pr rapport	830

C24 Sakkyndig bistand ved tilsyn, jf pbl § 25-2 annet ledd

1	Hvis tilsynet viser vesentlig svikt som ikke er ivarettatt ved uavhengig kontroll, kan kommunen kreve sakkyndig bistand eller utføre tekniske prøver for tiltakshavers regning

C25 Pålegg om undersøkelse etter Forurensningsloven §51 og 52a)

1	Forurensningsmyndigheten kan pålegge den som har, gjør eller setter i verk noe som fører eller som det er grunn til å tro kan føre til forurensning, å sørge for eller bekoste undersøkelser eller lignende tiltak som med rimelighet kan kreves for å a) fastslå om og i hvilken grad virksomheten fører eller kan føre til forurensning, b) klarlegge årsaken til eller virkningene av inntrådt forurensning, c) klarlegge hvordan forurensningen skal motvirkes. Bestemmelsen i første ledd får tilsvarende anvendelse på virksomhet som fører, eller kan føre til avfallsproblemer. Det påløper for øvrig saksbehandlingsgebyr etter medgått tid, se Kap.B

C26 Reduserte satser ved lang saksbehandlingstid, jf pbl § 21-7 og byggesakforskrift § 7-6

1	Saksbehandlingstid regnes i samsvar med § 21-7 i plan- og bygningsloven av 27.6.2008 nr 71 og §§ 7-1 til 7-6 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488. <i>Ved overskridelse av tidsfristene i § 7-4 bokstav a og plan- og bygningsloven § 21-7 første og fjerde ledd skal kommunen tilbakebetale tiltakshaver 25 % av det totale gebyret for hver påbegynt uke tidsfristen overskrides. Bestemmelsen gjelder ikke dersom det er avtalt særskilte frister eller kommunen har forlenget fristen etter § 7-3. I slike tilfeller inntreir virkninger av fristoverskridelse fra det tidspunkt den avtalte eller forlengede frist overskrides.</i>

C27 Kostnader tilknyttet fagkyndig rapport i aktsomhetsområder/faresoner

1	I aktsomhetsområder eller faresoner for skred, flom etc. der det blir stilt krav om fagkyndig rapport/utredning, skal dette bekostes av tiltakshaver. Gjelder både byggesaker og plansaker.

KAP. D Gebyrer for behandling av konsesjonsaker og deling etter jordloven §12

D1 Konsesjonsbehandling		
1	Enkle/kurante saker	1 500
2	Andre saker	5 000

D2 Deling etter jordloven § 12		
1	Enkle/kurante saker	1 000
2	Andre saker	2 000

KAP.E Gebyrer for arbeider etter matrikkeloven

Gebyrer for arbeider etter matrikkeloven (Loven § 32, forskriftene § 16) fastsettes som følger:

E1 Oppretting av matrikkelenhet		
1	Oppretting av grunneiendom og festegrunn	
1.1.	Areal fra 0 – 2000 m ²	17 030
1.2	areal fra 2001 m ² : økning pr. påbegynt 1000 m ² opp til 5 daa	2 515
1.3	For større arealer i LNF-områder utregnes gebyr ~~utover pkt.a)~~ i forhold til medgått tid, se satser Kap.B	
2	Oppretting av grunneiendom og festegrunn - tilleggsarealer For oppretting av grunneiendom som tilleggsareal til eksisterende eiendommer, samt for frittliggende arealer til enkeltstående naust, garasjer uthus og lignende	
2.1	areal fra 0-250 m ²	6 290
2.2	areal fra 250-700 m ²	10 065
2.3	areal over 700 m ² - økning pr. påbegynt 1000 m ²	2 515
3	Matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn (eks. veiareal)	
3.1	areal fra 0 – 2000 m ²	3 770
3.2	areal fra 2001 m ² – økning pr. påbegynt daa	315
4	Oppmåling av uteareal på eierseksjon – gebyr pr. eierseksjon	
4.1	Areal fra 0 – 250 m ²	3 770
4.2	Areal fra 251 m ² – 1000 m ²	6 290
4.3	Areal fra 1001 m ² – økning pr. påbegynt 1000 m ²	1 265
5	Oppretting av anleggseiendom Gebyr som for oppretting av grunneiendom, eller etter volum	
5.1	Volum fra 0 – 2000 m ³	3 770
5.2	Volum fra 2001 m ³ – økning pr. 1000 m ³	315
6	Registrering av jordsameie Gebyr for registrering av eksisterende jordsameie faktureres etter medgått tid og medgåtte kostnader.	
6.1	Minstegebyr	2 515

7	Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning	3 770
8	Gebyr for utført arbeid når saken blir trukket før den er fullført, må avvises, ikke lar seg matrikkelføre på grunn av endrede hjemmelsforhold eller av andre grunner ikke kan fullføres, settes til 1/3 av gebyrsatsene etter E1.	

E2 Grensejustering		
1	Grunneiendom, festegrund og jordsameie Ved gebyr for grensejustering kan arealet for involverte eiendommer justeres med inntil 5 % av eiendommens areal. (maksimalgrensen er satt til 500 m ²). En eiendom kan imidlertid ikke avgi areal som i sum overstiger 20 % av eiendommens areal før justeringen. For grensejustering til veg- eller jernbaneformål kan andre arealklasser gjelder.	
1.1	Areal fra 0 – 250 m ²	6 600
1.2	Areal fra 251 m ² – 500 m ²	10 065
2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volumet justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum, men den maksimale grensen settes til 1000 m ³	
2.1	Volum fra 0 – 250 m ³	2 515
2.2	Volum fra 251 m ³ – 1000 m ³	5 020

E3 Arealoverføring		
1	Grunneiendom, festegrund og jordsameie Ved arealoverføring skal oppmålingsforretning og tinglysing gjennomføres. Arealoverføring utløser dokumentavgift. Dette gjelder ikke arealoverføring til vei- og jernbaneformål. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
1.1	Areal fra 0-250 m ²	9 435
1.2	Areal fra 251- 700 m ²	15 090
1.3	Arealoverføring pr. nytt påbegynt 500 m ² medfører en økning av gebyret på	2 515
2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volum som skal overføres fra en matrikkelenhet til en annen, -ikke være registrert på en tredje matrikkelenhet. Volum kan kun overføres til en matrikkelenhet dersom vilkårene for sammenføring er til stede. Matrikkelenheten skal utgjøre et sammenhengende volum. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
2.1	Volum fra 0-250 m ³	9 435
2.2	Volum fra 251-500 m ³	15 090
2.3	Volumoverføring pr. nytt påbegynt 500 m ³ medfører en økning av gebyret på	2 515

E4 Klarlegging av eksisterende grense der grensen tidligere er koordinatbestemt ved oppmålingsforretning		
1	For inntil 2 punkter	3 145
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1 265

E5 Klarlegging av eksisterende grense der grensen ikke tidligere er koordinatbestemt eller		

klarlegging av rettigheter		
1	For inntil 2 punkter	5 655
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1 265
3	Gebyr for klarlegging av rettigheter faktureres etter medgåtte kostnader	

E5 Privat grenseavtale		
1	For inntil 2 punkter	4 410
2	For hvert nytt punkt	635
Billigste alternativ for rekvirent velges. Alternativt kan gebyr fastsettes etter medgått tid og medgåtte kostnader		

E6 Urimelig gebyr		
Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene kommunen har hatt, kan administrasjonssjefen eller den han/hun har gitt fullmakt, fastsette et passende gebyr.		

E7 Forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken		
1	Gjør rekvirenten under sakens gang forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken, opprettholdes likevel gebyret.	

E8 Utstedelse av matrikkelbrev		
1	Matrikkelbrev inntil 10 sider	220
2	Matrikkelbrev over 10 sider	430

KAP. F Gebyrer for arbeider etter lov om eierseksjoner (§7)

F1 Begjæring om seksjonering eller reseksjonering av en eiendom		
1	Sak som krever befaring	5 x rettsgebyret
2	Sak som ikke krever befaring	3 x rettsgebyret
Rettsgebyret er fastsatt av justisdep. (kr.1049,- 1.jan.2017)		

F2 Gebyr for målebrev for grunnareal som inngår i en seksjon		
1	80 % av satsene i E1	

KAP. G Fellingsavgift etter viltloven (§40)

G1 Fellingsavgift elg og hjort		
1	Satser fra Miljødirektoratet følges, fastsettes av Viltnemnda i året	

Vedlegg 2 – Målekart pr avdeling

Oppvekst

Hov barnehage				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	11,8	10	8,0	
Antall heltidsplasser	53	53	40,6	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Medarbeidertilfredshet				
Nærvær (i %)	92,5%	86,6 %	84,3 %	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		97,0 %	

Grettegutua barnehage				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	17,2	12,8	13,8	
Antall heltidsplasser	87	71	79	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Medarbeidertilfredshet				
Nærvær (i %)	92,5 %		88,8 %	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		110 %	

Trevatn barnehage				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	4,4	4,0	4,0	
Antall heltidsplasser	11	13,8	13,8	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Medarbeidertilfredshet				
Nærvær (i %)	92,5 %	75,8 %	97,9 %	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		110	

Svingen barnehage				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	16,3	13,8	13,8	
Antall heltidsplasser	96	73,4	73,4	

	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Medarbeidertilfredshet				
Nærvær (i %)	92,5	87,6 %	88,1 %	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		90,0 %	

Fryal skole og SFO				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	33,2	34,8	34,8	
Antall elever	235	252	252	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Elevenes trivsel			4,6	
Medarbeidertilfredshet				
Nærvær (i %)	94,0 %	93,7 %	93,7 %	
Økonomisk resultat (i %)			101 %	

Odnas skole og SFO				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	17,9	17	17,2	
Antall elever	118	113	118	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Elevenes trivsel			4,7	
Medarbeidertilfredshet				
Nærvær (i %)	94 %	93,7 %	94,0 %	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		103 %	

Vestsida oppvekstsenter				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	8,2	8,9	8,5	
Antall heltidsplasser i bhg	11,2	14,6	11,8	
Antall elever	11	22	18	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Elevenes trivsel				Antall under grense for publ.
Medarbeidertilfredshet				
Nærvær (i %)	92,5 %	83,2%	87,2 %	
Økonomisk resultat (i %)	100 %		91,0 %	

Søndre Land ungdomsskole				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	31	31	33,7	
Antall elever	183	2016	214	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Elevenes trivsel				
Medarbeidertilfredshet				
Nærvær (i %)		97,7 %	97,6 %	
Økonomisk resultat (i %)	100%		97,0 %	

Voksenopplæring, integrering og spesialpedagogiske tjenester (VIS)				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	10,5	10,5	9,5	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2017	2017	2016	
Medarbeidertilfredshet				
Nærvær (i %)	94 %	91 %		
Økonomisk resultat (i %)	100 %			

Helse, omsorg og velferd

Hverdagsrehabilitering:	Mål 2018	Resultat 2017	Resultat 2016	
Fysisk styrke målt i SPPB - endring fra Start til avslutning (gj.snitt)	>1	2,1	2,5	Per 09.11.17
COPM – økning av brukers opplevelse av utførelse av aktivitet fra start – slutt (gj.snitt)	>2	3,62	3,13	Per 09.11.17 (Bruker scorer fra 1-10 ved oppstart og det samme ved avslutning)
COPM – økning av brukers opplevelse av tilfredshet – endring fra start – slutt (gj.snitt)	>2	3,43	3	09.11.17
Gj.snitt tjeneste tid per bruker ved start		2,9	4,36	
Gj.snitt tjeneste tid per bruker i hverdagsrehabiliteringsperioden		3,4	6	
Gj.snitt tjenestetid per bruker ved avslutning		2,1	1,5	

Fellesressurser/tildelingskontor				
Nøkkeltall	2018	2017		2016
Årsverk	4,5	4,5		4,5
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	>5			
Medarbeidertilfredshet			-	
Nærvær (i %)	92,5	-	-	Avdelingen er for liten til at nærværspersent rapporteres
Økonomisk resultat (i %)	100	82*	96	*pr oktober 2017

Institusjonstjenestene består av 1. og 2. etasje i Hovli sykehjem, 1. etasje innehar rehabiliteringstilbud, kommunale akutte døgnplasser, korttids- og langtids plasser. 2. etasje gir i hovedsak tjenester til demente. Tjenestene skal være av god kvalitet, og bli gitt innenfor gitte rammer.

Pleie og omsorgstjenesten i institusjon				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	
Antall årsverk Hovli 1.etg	28,21	29,71	29,71	
Antall årsverk Hovli 2.etg	28,2	28,5	27,7	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet				
Medarbeidertilfredshet 1. etg				
Medarbeidertilfredshet 2. etg				
Nærvær 1.etg (i %)	92,5	90,2*	86	Pr 3. kvartal
Nærvær 2.etg (i %)	92,5	86,1*	91,8	Pr 3.kvartal
Økonomisk resultat (i %) 1.etg	100	100*	85,6	*pr oktober 2017
Økonomisk resultat(i %) 2 etg	100	110*	86,5	*pr oktober 2017
Antall korttids plasser i % av antall plasser	21,67	18,75	18,75	

Hjemmetjenesten yter praktisk bistand og opplæring i eget hjem. Den har i tillegg ansvar for omsorgslønn, trygghetsalarmer, hjemmevaktmester, avlastningstilbud til barn og unge, avlastning i eget hjem og LAR-Utegruppe samt Hov Nordre.

Hjemmetjenesten				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk		112	116	
Vertskommunebrukere		40	42	
Trygghetsalarmer i bruk		167	178	
LAR mottakere		13	13	

Personer med ROP lidelser som mottar praktisk bistand		17	15	
Antall personer født 1995-2000 med behov for omfattende tjenester		8	13	(over 35,5 t pr uke)
BPA mottakere		3	3	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	5		-	
Medarbeidertilfredshet			-	
Nærvær (i %)	92,5%	88,1	84,6%	* pr 3. kvartal
Økonomisk resultat (i %)	100%	116%*	111%	*pr oktober 2017

Hjemmesykepleien har ansvar for helsehjelp i hjemmet.

Hjemmesykepleien				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	
Antall årsverk – hjelpepersonell	17,5	17,5	17	50% demenskoordinator fra 04.09.17
Merkantilt	0,5	0,5	0,5	
Antall brukere		289*	310	• Pr 9/11-17
Vedtakter		617,25*	656,14	• Pr 9/11-17
Bruk av digital medisindispenser (Pilly)		10	7	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet				
Medarbeidertilfredshet				
Nærvær (i %)	97%	96,9*	94,4	Pr nov-17
Økonomisk resultat (i %)	100	100	99,09	
Medisinavvik	<10	2	5	

Dagtilbudet består av tilbud til eldre og tilbud til personer med funksjonsnedsettelse samt demente. Eldresenteret har 6 korttidsplasser og 21 leiligheter med heldøgnsbemanning.

Eldresenter/dagtilbud				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	21,08	22,95	23,57	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	>5	-	-	
Medarbeidertilfredshet		*		*Bedre enn landsgjennomsnittet
Nærvær (i %)	92,5	87,3*	89,5	*Pr. 3. kv
Økonomisk resultat (i %)	100	95*	92	*Pr oktober 2017

Kjøkkenet produserer mat til sykehjem, eldresenter, kantine og til hjemmeboende. Det skal driftes etter gjeldende normer, og tilby kvalitetsmessig god og ernæringsriktig mat til kunder.

Kjøkkenet				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	8,4	8,4	8,4	
Antall middagsporsjoner til hjemmeboende	9 000	9 600	9 600	
Antall middagsporsjoner solgt over disk i kafeteria, Hovli	10 500	10 500	10 500	
Antall salg av diskvarer		5 000	4 000	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	>5	>5	>5	
Medarbeidertilfredshet	5,3*		5,1	
Nærvær (i %)	96	93*	93,1	Pr nov -17
Økonomisk resultat (i %)	100	96*	99	*pr oktober 2017

Helse og familie består av fire underavdelinger; legetjenesten, psykisk helse- og rustjeneste (kommunepsykologen er organisert her), helsestasjon og ergo./fysio./friskliv. Barnevernet ble fra 01.02.15 slått sammen med Nordre land til Land barneverntjeneste. Økonomisk ligger dette under Helse og familie. Årsverk knytta til barnevernstjenesten, fremkommer ikke i oversikten.

Helse og familie				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	20,56	21,31	19,4	Nedjustert etter planlagt reduksjon
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	>5			Ikke gjennomført tidligere
Medarbeidertilfredshet	5			
Nærvær (i %)	92,5	90,1*	86,8	*Pr 3. kvartal 2017
Økonomisk resultat (i %)	100	117*	100	*pr oktober 2017

NAV S.L. arbeider etter arbeids- og velferdsforvaltningens visjon "Vi gir mennesker muligheter", og har som hovedmål å bidra til en velfungerende velferdstjeneste og et velfungerende lokalsamfunn, samt gi innbyggere og næringsliv gode, behovsrettede og samordnende tjenester. De kommunale tjenestene i NAV-kontoret er: Tjenester i hht lov om sosiale tjenester i NAV (bl.a. økonomisk stønad, kvalifiseringsprogram, midlertidig bolig, råd og veiledning), rusarbeid, psykisk helsearbeid (inntil ny organisering), støttekontakt for voksne, gjeldsrådgiver, bostøtte, SLT og oppfølgingstjenesten for ungdom.

NAV				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk		8,9	13,3	Psykisk helse er tatt ut av NAV
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	>5		-	NAV undersøkelse, skala 1-6
Medarbeidertilfredshet	>25		20,3	Energiscore HKI-undersøkelse i NAV
Medarbeidertilfredshet 10-faktor	*		-	* som landsgj.snittet
Nærvær (i %)	>95	90,9*	97,7	*Pr 3. kv
Økonomisk resultat (i %)	100	100	94	
Antall sosialhjelpsmottakere under 25 år	<8	6*	5	Månedlig snitt, pr. september 2017
Søknader om økonomisk stønad behandlet innen 3 uker	>75	96	68	

Lokalsamfunn og stab

Renhold				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	17,9*	18,55*	18,2	* Budsjetterte årsverk
Antall kommunale bygg	27	27	26	
Antall kvadratmeter for renhold	30905*	30905*	28251*	Bruttoareal (NKF anbefaling)
Antall kvadratmeter pr årsverk	1729	1666	1570	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	>4,7	-	4,7	4,9 i 2014
Medarbeidertilfredshet	-	-	-	Rapporteres i årsmeldingen
Nærvær (i %)	93	87,8*	91,5	* Basert på 3. kvartal 2017
Økonomisk resultat (i %)	100	98,04*	95,8	* Basert på 2. tertial 2017

Bygg og vedlikehold				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	12*	12*	12	* Budsjetterte årsverk
Antall kommunale bygg	101	101	98	
Antall kvadratmeter for vedlikehold	50.842	50.842	50.302	
Gj.snitt forbruk energi i kwh pr kvm	150	150	150	KOSTRA tall
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	5,0	-	5,0	4,6 i 2014
Medarbeidertilfredshet	-	-	-	Rapporteres i årsmeldingen
Nærvær (i %)	97,0	93,1*	97,6	* Basert på 3. kvartal 2017.
Økonomisk resultat (i %)	100,0	102,5*	111,2	* Basert på 2. tertial 2017

Fellestjenester				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	9,4 *	11*	11	* Det er lagt til grunn en reduksjon på i alt 1,6 årsverk – fordelt med 1 årsverk relatert til avvikling av tilbudet i rådhuskantina og 0,6 årsverk i servicetorget
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	5,0	-	4,6/5,1	4,3/4,7 i 2014
Medarbeidertilfredshet	-	-	-	Rapporteres i årsmeldingen
Nærvær (i %)	96,0	93,9*	90,6	* Basert på 3. kvartal 2017
Økonomisk resultat (i %)	100	95,0*	96,0	* Basert på 2. tertial 2017

Økonomiavdelingen				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk (inkl. 2,7 årsverk for hovedtillitsvalgte og hovedverneombud)	9,0*	13,2*	12,8	* Budsjetterte årsverk
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	5,0	-	4,2	
Medarbeidertilfredshet	-	-	-	Rapporteres i årsmeldingen
Nærvær (i %)	97,0	96,6*	91,7	* Basert på 3. kvartal 2017
Økonomisk resultat (i %)	100	104,1*	105,0	* Basert på 2. tertial 2017

*For økonomiavdelingen og personalavdelingen gjelder sammenligningen med 2017 og 2016 det som fram til 2017 var den tidligere *økonomi- og personalavdelingen*.

Personavdelingen				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	3,8*	13,2*	12,8	* Budsjetterte årsverk
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	>4,7	-	4,2	
Medarbeidertilfredshet	-	-	-	Rapporteres i årsmeldingen
Nærvær (i %)	95,0	96,6*	91,7	* Basert på 3. kvartal 2017
Økonomisk resultat (i %)	100	104,1*	105,0	* Basert på 2. tertial 2017

Arealforvaltning				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	9,5*	10,2*	7,5	* Budsjetterte årsverk
Selvkost Plansaksbehandling (%)	10*	10*	1	*prognoser for 2017 og anslag for 2018
Selvkost Bygge- og delesaksbehandling (%)	55*	53*	44	*prognoser for 2017 og anslag for 2018
Selvkost Kart- og oppmåling (%)	70*	60*	73	*prognoser for 2017 og anslag for 2018
Antall planer vedtatt etter PBL	2*	3	4	*Forventa kommunale planer, private i tillegg
Antall mottatte søknader om tiltak (byggesaker)		120*	104	*anslag for 2017
Antall dispensasjonssaker etter PBL		20*	19	*anslag for 2017
Revisjon av Energi- og klimaplan	Vedtak	Start		
Oppdatert kommuneplan			Vedtak	
Kulturminneplan	Vedtak	Planarb	Planarb	
Kartlegging og verdsetting av friluftsområder	Vedtak	Planarb	Planarb	
Reguleringsplan Fagerlund		Vedtak	Start	

Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Reguleringsplan Odnes gangveg og ny brannstasjon			Vedtak	
Reguleringsplan Hasvoldsæter næringsområde	Vedtak	Planarb	Start	
Reguleringsplan Hovli omsorgsenter		Vedtak	Start	
Reguleringsplan Grettejordet	Planarb	Planarb	Sjaktning	Boligfeltet legges ut på konkurranse i 2017
Ført tiltak i tiltaksbasen	100%	100%	100%	
Tilfredsstillende saksbehandlingstid i avdelingen	100%	Nesten 100%	Nesten 100%	
Prod.tilskudd jordbruk tusen kr (antall søkere i parentes)			14 303 (113)	
Investeringstilskudd Innovasjon Norge (IBU) tusen kr (ant.søkere i parentes)			2 037 (4)	
Kommunalt nærings- og kraftfond, tilskudd tusen kr (ant.søkere i parentes)			513 (8)	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	>4,7	-	-	
Medarbeidertilfredshet	-	-	-	Rapporteres i årsmeldingen
Nærvær (i %)	96	96,4*	97,0	* Basert på 3. kvartal 2017
Økonomisk resultat (i %)	100	96,4*	84,0	* Basert på 2. tertial 2017

Kultur, idrett og fritid				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	7,73	7,77*	7,17	* Budsjetterte årsverk
Antall arrangement	30	30	32	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	>4,7	-	-	
Medarbeidertilfredshet	-	-	-	Rapporteres i årsmeldingen
Nærvær (i %)	95,0	95,0*	98,3	* Basert på 3. kvartal 2017
Økonomisk resultat (i %)	100	98,4*	97	* Basert på 2. tertial 2017

Teknisk drift				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	Kommentar
Antall årsverk	14,76*	14,76*	15,4	Budsjetterte årsverk
Selvkost vann	90,9	88,1	92,4	
Økning av antall tilknyttet vann	10	11	3	
Selvkost avløp	92,9	98,6	93,4	
Økning av antall tilknyttet avløp	10	10	3	
Selvkost slam	78,4	141,1	150,6	
Selvkost feiing	66,9	72,1	85,6	
Selvkost renovasjon	93,9	90,1	102,6	
Spredt avløp	105,3	78,6	73,9	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2017	2016	
Brukertilfredshet	>4,7	-	-	
Medarbeidertilfredshet	-	-	-	Rapporteres i årsmeldingen
Nærvær (i %)	97,0	94,3*	97,1	* Basert på 3. kvartal 2017
Økonomisk resultat (i %)*	100	192,3*	183,0	* Basert på 2. tertial 2017

